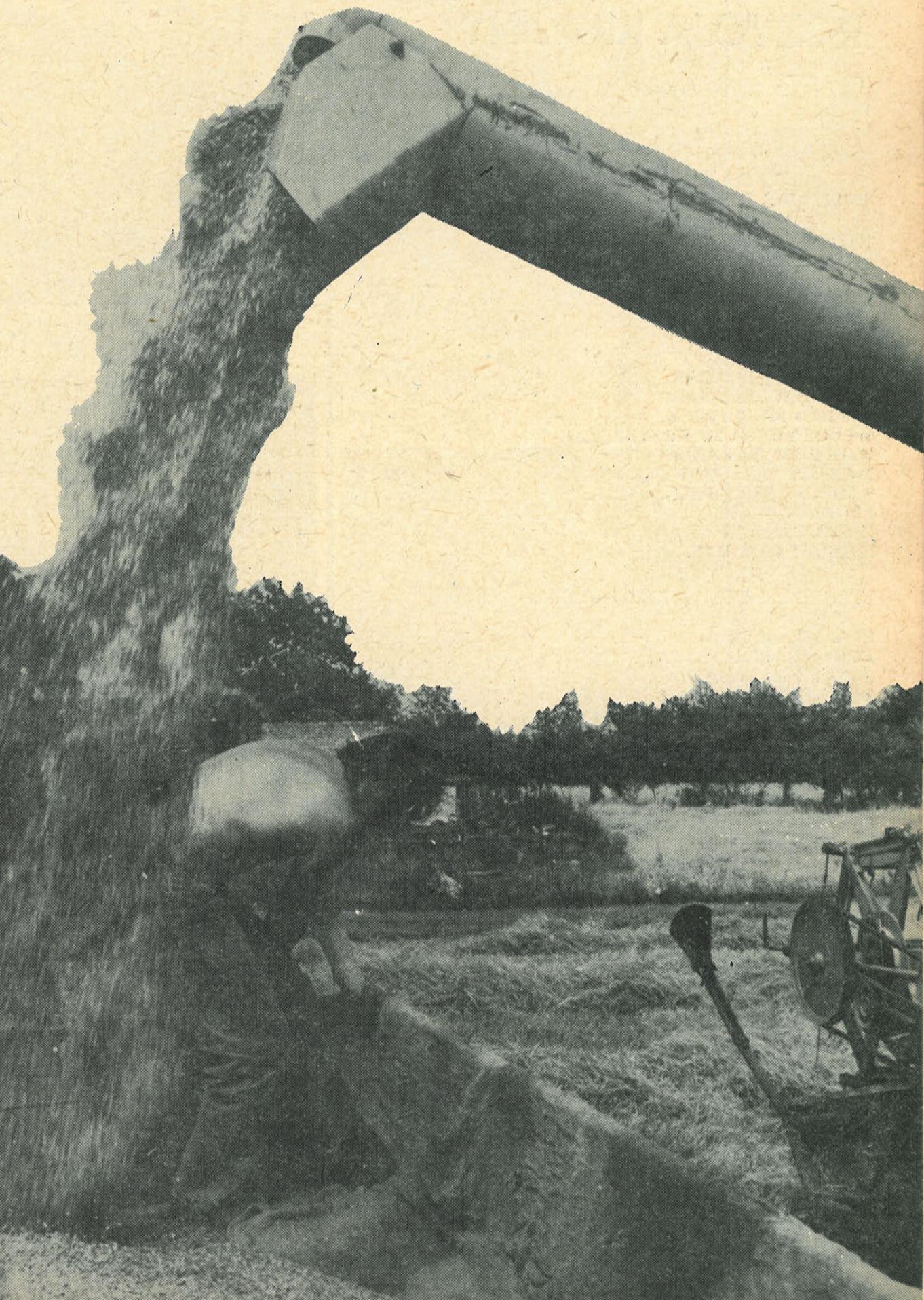

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • SRPEN • AUGUST • SIERPIEŃ 1986 (ČÍSLO 339) CENA 10 ZL

V ZNAMENÍ VŠESTRANNÉHO, URÝCHLENÉHO A BEZPEČNÉHO ROZVOJA KRAJINY

X. zjazd PZRS ukončil rokovania ● Delegáti schválili Program PZRS a uznesenie X. zjazdu ● Deklarácia vo veci bezpečnosti a spolupráce v Európe ● Zvolenie ústredných stranických orgánov.

POLITICKÉ BYRO

WOJCIECH JARUZELSKI
prvý tajomník ÚV PZRS

KAZIMIERZ BARCIKOWSKI

JÓZEF BARYŁA

JÓZEF CZYREK

JAN GŁÓWCZYK

CZESŁAW KISZCZAK

ZBIGNIEW MESSNER

ALFRED MIODOWICZ

WŁODZIMIERZ MOKRZYSZCZAK

ZYGMUNT MURAŃSKI

MARIAN ORZECHOWSKI

TADEUSZ PORĘBSKI

FLORIAN SIWICKI

ZOFIA STEPIEŃ

MARIAN WOŹNIAK

KANDIDÁTI POLITICKÉHO BYRA

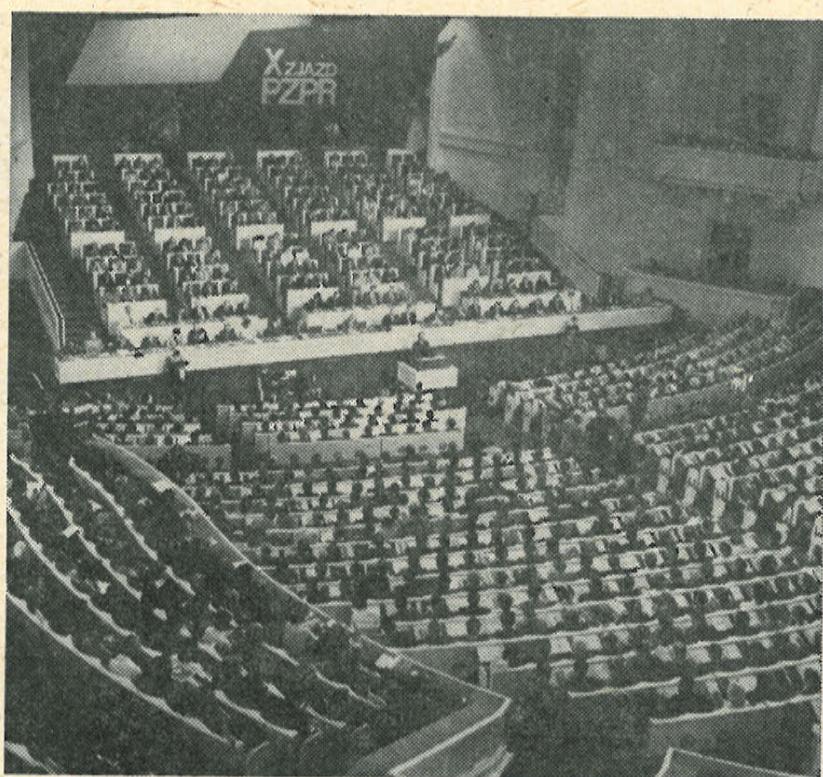
STANISŁAW BEJGER
BOGUMIŁ FERENSZTAJN
JANUSZ KUBASIEWICZ
ZBIGNIEW MICHAŁEK
GABRIELA REMBISZ

TAJOMNÍCI ÚV PZRS

JÓZEF BARYŁA
HENRYK BEDNARSKI
STANISŁAW CIOSEK
KAZIMIERZ CYPRYNIAK
JÓZEF CZYREK
JAN GŁÓWCZYK
ZBIGNIEW MICHAŁEK
TADEUSZ PORĘBSKI
ANDRZEJ WASILEWSKI
MARIAN WOŹNIAK

V ČÍSLE:

Realita, dúslednosť, nadáje	4
O Detvu a pohár	
Života	8
Recitačné súťaže	10—11
Sto rokov slovenskej literatúry	12
Jurgovskí fajermani	13
Hlavné problémy výživy	22

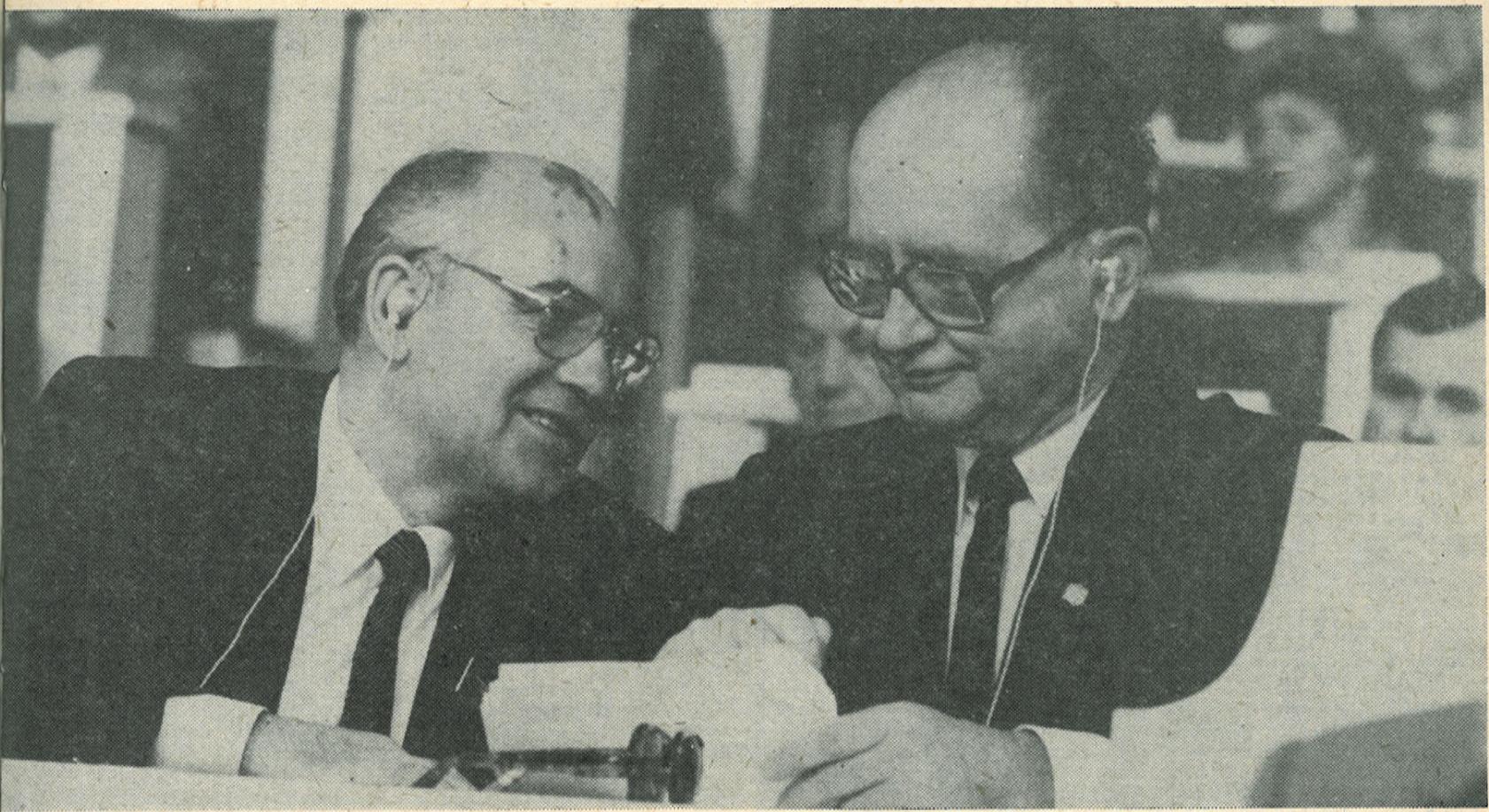
Pohľad na zasadaciu sálu X. zjazdu PZRS

Počas prestávky v rokovaniach delegáti pri novinovom stánku

Vystoupení dětských souborů na slavnostním koncertu pro delegáty X. sjezdu

Priateľský rozhovor Michaila Gorbačova s Vojtechom Jaruzelským

Delegácia ČSSR s Jozefom Lenártom (prvý sprava) navštívila v období zjazdu mechanické závody „Ursus“.

Sjezdové zpravodajství zaměstnávalo přes 500 novinářů z Polska a zahraničí. Na snímku: při práci fotoreportéři

Michail Gorbačov podpisuje delegátom knihu na pamiatku

Sjezd končí. Z Kongresového sálu slavnostně vynášejí prapor PSDS
Snímky: CAF

KOMENTUJEME

Realita, důslednost, naděje

X. sjezd Polské sjednocené dělnické strany, který v posledních červnových a prvních červencových dnech zasedal ve Varšavě, byl bezpochyby největší vnitropolitickou událostí letošního roku u nás. Jeho jednání sledovali se zájmem v řadě zemí, nejen socialistických.

Už samotný výčet sjezdových dokumentů, mezi nimiž jsou Prohlášení o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, Program PSDS (první toho druhu v dějinách strany), sjezdové usnesení, pozměněné a doplněné stanovy — ukazuje na význam tohoto fóra, daleko překračující rámec stranického života.

Zmíněné dokumenty, zprávy přednesené prvním tajemníkem PSDS Wojciechem Jaruzelským a předsedou rady ministrů Zbigniewem Messnerem, projev vzácného sovětského hosta, generálního tajemníka KSSS Michaila Gorbačova, mnohé desítky diskusních příspěvků, které odeznely na plenárních zasedáních a zasedáních pracovních skupin, bohatstvím a váhou svých myšlenek plně opravňují k závěru, že to byl sjezd, který v nesmírné šíři obsáhl složitou problematiku dnešního života naší země, a zároveň se vyjádřil k nejdůležitějším otázkám současného světa.

S vědomím toho, že Polsko a Sovětský svaz jsou dva největší evropské socialistické státy, je třeba hledět na sjezdovou podporu sovětských mirových iniciativám a návrhům, podporu neměněné politice států Varšavské smlouvy ve věci pro všechny té nejhodnotnější — věci života v měru. Nemusíme snad připomínat mnohé polské iniciativy v této strategické oblasti.

Každý soudný člověk chápá, že si bez míru nelze představit realizaci ani jednoho z četných závěrů, přijatých X. sjezdem.

Nelze je v krátkém textu vyjmenovat všechny. Aspoň za zminku však stojí iniciativa ústředního výboru PSDS o provedení generační prověrky organizačních struktur a pracovišť v celém státě, jejíž realizace již ostatně začala.

Nelze přehlédnout obsažené v referátu ÚV PSDS návrhy na rozšíření rámce institucí socialistické demokracie v naší zemi — uznání možností další demokratizace volebního zákona, myšlenku vytvoření instituce společenských mluvčích občanských práv, které by navrhoval PRON, ustavovaly národní výbory a kteří by spolupracovali s orgány prokuratury, nebo ustanovení po vzoru Sociální a ekonomické rady, působící při Sejmě, obdobných článků při vojvodských národních výborech.

Nesmíme opomenout další v řadě podobných aktů dobré vůle z posledních let — amnestii pro pachatele některých kategorií trestních činů, jež umožní těm, kteří udělali chybný krok, návrat do normálního života.

Zvláštní obširnou kapitolu tvoří soubor sjezdem navržených opatření, načleněných na hlubší kvalitativní přeměny našeho hospodářství — trvalé převedení polské ekonomiky na cesty intenzívního rozvoje s co možná nejširším využitím možností, jež v této oblasti poskytuje vedeckotechnický rozvoj.

X. sjezd PSDS podle všeobecného mínění uzavřel etapu těžkého pro nás pro všechny krizového období, uzavřel dobu, v níž jsme museli s vypětím všech sil překonávat ty největší problémy a potíže.

Poučení z krize a z období jejího překonávání spolurozhoduje o tom, jaká bude ta nová etapa, kterou X. sjezd otevřel.

Mnohé však rozhodně teprve způsob realizace sjezdových závěrů, jejich uvedení do života.

Je nesmírně důležité, aby atmosféra jednání ve varšavském Paláci vědy a kultury, pro kterou byly přiznačné kritičnost, věcnost a zodpovědnost, nevypršela, aby se i nadále promítala do konkrétní práce, do denních rozhodnutí běžného života na každém místě našeho státu, aby realizaci sjezdových usnesení doprovázela stejná zásadovost, cílevědomost a důslednost, kterými se vyznačovala většina vystoupení na X. sjezdu.

Jedině tak, s obrovským zaujetím pro správnou věc, mohou sjezdové myšlenky pevně zakotvit v našem každodenním životě.

Pouze důslednost pro všechny den dává naději, že směry, metody a formy činnosti ve všech oblastech života, vytyčené sjezdem na základě poznané reality, našich i zahraničních zkušeností, přinesou ve svém souhrnu to, co od uskutečnění sjezdových závěrů čekáme — další upevnění našeho socialistického státu a rozšíření jeho demokratické náplně, vzestup polské ekonomiky, růst kvality a efektivnosti veškeré práce na každém úseku, postupné zlepšování životní úrovně obyvatel Polské lidové republiky.

WŁODZIMIERZ KANIEWSKI

WOJCIECH JARUZELSKI

Hlavnou národnou úlohou je posilnit rozvojové procesy, dohnat stratený čas, skrátiť odstup, který nás delí od vedeckotechnické a hospodářské špičky. Základnou otázkou je schopnost uvést do pohybu všetky sily a rezervy v záujme moderného, efektivního rozvoja.

Úlohou najbližších roků je posilnenie základov pre rozvoj, návrat k rovnováhe a zmierenie najostrejších disproporcii. Predstavuje to prvú fazu urýchlenia. Na našej práci, na zásadnom prelome v efektivnosti záleží, kedy sa rýchly rytmus rozvoja rozšíri na celú ekonomiku, kedy táto ekonomika pojde do novej, vyšejší fázy urýchlenia.

Urýchlenie je prostredkom na plnšie uspokojovanie spoločenských potrieb. V najbližších ro-

koch považuje strane za najdôležitejšie: zlepšenie výživy národa, zlepšenie bytovej situácie, modernizáciu školstva, pokrok v zdravotníctve a ochrane životného prostredia a spravidlivé rozdelovanie, posilnenie zásady Každému podľa výsledkov jeho práce.

Poľnohospodárstvo musí byť pevným článkom celého hospodárstva. Nebude moderného Poľska, bez moderného vidieka. Strana dôsledne podporuje to, aby rodinné roľnícke gazdovstvá boli výrobne dobré a kultúrne zrele, aby pomocou organického spojenia s celým socialistickým hospodárstvom, pomocou rozvíjania vidieckej samosprávy dosahovali vyššiu úroveň produktivity a spoločenskej angažovanosti. Po prednú úlohu v tvorení pokroko-

MICHAIL GORBAČOV

Pred troma týždňami sme na zasadani Politického poradného výboru členských štátov Varšavské smlouvy v Budapešti spoločne prerokovali vývoj medzinárodnej situácie a dohodli sme sa, ako budeme všetci postupovať ďalej.

Vieme, že Organizácia Spojených národov vyhlásila rok 1986 za Medzinárodný rok mieru. Socialistické štaty k tomu pristupujú so všekou vážnosťou.

JOZEF LENÁRT

Ako vaši susedia a dobrí priatelia, máme živý záujem o vývoj v Poľsku. Spolu s vami preži-

vame úspechy a ťažkosti pri budovaní novej spoločnosti. Dobre vieme, aká náročná bo-

vých organizačno-výrobných riešení na vidieku by mali odohrávať silné zospoločenstvá štátne majetky a jednotné roľnícke družstvá.

Socialistická spoločenská spravodlivosť znamená na jednej strane spravodlivé odmeňovanie dnešných či predchádzajúcich pracovných výsledkov a na druhej strane boj proti privlastňovaniu výsledkov cudzieho úsilia. Ěinnejšie musia byť regulované aj nadmerné prijmy v súkromnom sektore hospodárstva.

V socializme významné miesto má hromadná spotreba, jeden zo základných predpokladov rovnosti štartu. V najtažších rokoch sme sa ju snažili chrániť o.i. na úkor výrobných investícií, napriek tomu existujú cieľné nedostatky a ťažkosti.

V dnešných podmienkach nevyhnutnosť silnejšieho povzbudzovania motivácií k práci zdôvodňuje trochu vyššiu dynamičnosť individuálnej spotreby. To neznamená, že sa zníží úroveň hromadnej spotreby. Ba, ešte viaže, prostriedky na oblasti majúce mimoriadny spoločenský význam, ako osvetla, ochrana zdravia a prírodného prostredia by mali rast rýchlejšie ako doposiaľ. V ďalšej etape možno a

bude treba rozšíriť rozsah hromadnej spotreby, obohatiť jej formy.

Hlavnými hybnými silami intenzifikácie a efektívnosti sú: urýchlenie vedeckotechnického pokroku, štrukturálne zmeny, odstranenie nehospodárnosti, zlepšenie kvality výroby a rozšírenie účasti na medzinárodnej deľbe práce. Nová, vyššia kvalita hospodárstva záleží v rozhodujúcej miere na vedeckotechnickom pokroku. Nevyhnutnosťou a súčasne veľkou možnosťou je rast exportu. Terajší stav je vysoko neuspokojivý. Máme mimoriadne nízky podiel na svetovom obchode, čo je jedna z hlavných prekážok nášho rozvoja.

Uskutočňujeme holobokú hospodársku a vedeckotechnickú zmenu orientácie na prirodzených socialistických partnerov. Vyžaduje si to držať krok so zmenami v technike a výrobe, ku ktorým dochádza v ZSSR a ďalších socialistických krajinách. Spolupráca v rámci RVHP je a zostane oporou našich hospodárskych stykov so zahraničím a základným zdrojom výhod z nich plynúcich.

Poľsko sa usiluje o rozvoj hospodárskej spolupráce so všetkými krajinami sveta na zásadach

rovnosti, partnerstva a vzájomnej výhodnosti. Kategorický žia-dame vylúčene politického nátlaku v podobe nezákonnych reštrikcií, embarg a iných diskriminačných praktík. Považujeme za nevyhnutné vypracovať a do-držiavať v medzinárodných vzá-hoch zásady ekonomickej bezpečnosti.

Základnou podmienkou využitia všetkých vhodných nástrojov efektívnosti je hospodárska reforma. Začala sa z iniciatívy strany a v krajne ťažkej situácii prispela v značnej miere k prekonaniu krízy, k začiatku procesu rozvoja. Prelom v efektívnosti však ešte nenastal. V podmienkach nevyváženého hospodárstva vysvitlo, že mechanizmy tvorby niezd a cien nie sú dosť účinné. Umožnili niektorým podnikom dosiahnuť priaznivé finančné výsledky bez patričného množstva vloženej práce, zníženia nákladov, zavádzania technického pokroku. Tieto slabosti prehľbovalo podliehanie nátlaku požiadaviek.

Toto všetko, popri takých ob-jektívnych činiteľoch, ako stále nákladnejšie ziskávanie surovin, prebytok dovozu nad vývozem, ako aj rast cien v dovoze tvorí stále vysokú infláciu.

Ostrý boj s infláciou je teda v najhlbšom záujme robotníckej triedy, všetkých pracujúcich.

Pevný peniaz je podmienkou zdravého hospodárstva, účinného pôsobenia ekonomických mechanizmov reformy. Slabý peniaz — je oslabovaním motivácie k práci, rozptylovaním spoločenskej energie a bujnému kultu cudzích valút. Upevnenie zlategó môže nastáť iba ako výsledok komplexných riešení. Najdôležitejšie je však prinávračanie hospodárskej rovnováhy, spájanie miezd s výrobnými výsledkami, rast výroby pre trh, zniženie nákladov, úprava cenových relácií.

Vyriešenie týchto problémov, vytvorenie vyrovnaného trhu spotrebnych tovarov a služieb, je v tejto päťročnej prioritnej stránkou hospodárskej reformy. To je hlavný zmysel tej druhej, rozhodujúcej etapy. Vláda podnikne nevyhnutné kroky v tomto smere. Strana bude vytyčovať hlavné smery zdokonaľovania hospodárskej reformy, kontrolovať ich realizáciu, posilňovať orientáciu na efektívnosť, ktorá je rozhodujú-cim faktorom budúcnosti krajiny.

európskymi jadrovými mocnosťami — Veľkou Britániou a Francúzskom. Boli navrhnuté opatrenia na odstranenie chemickej hrozby.

V máji Sovietsky zväz tretí raz predĺžil moratórium na jadrové skúšky, ktoré tak zahrnie obdobie celého roka. A napokon v júni naše krajinu predložili prepracovaný plán zníženia stavu ozbrojených síl a konvenčnej výzbroje na celom európskom kontinente, od Atlantiku po Ural.

Zdalo by sa — čo viac treba! Záležitosť odzbrojenia sa však vinou otvorených obstrukcií americkej vlády nepoholí z miesta ani o milimetr. Ba čo viac, Washington likviduje aj posledné brzdy, ktoré ešte zadržiaval horúčkovité zbrojenie — zmluvu SALT 2 a ďalšie sovietsko-ame-rické dohody.

Tento postoj je v rozpore s dôležitými záujmami svetového spoločenstva a okrem toho roz-hodne nezodpovedá duchu doho-

vorov, ktoré sa vlnia dosiahli v Ženeve.

To sa samozrejme netýka len Washingtonu. Je poľutovania-hodné, že vlády iných štátov NATO, vrátane tých, ktoré sa slovami dištancujú od nebezpečných krajností americkej politiky, nakoniec ustupujú nátlaku zo zámoria a preberajú tak svoj diel zodpovednosti za stupňovanie horúčkovitého zbrojenia.

Socialistické krajinu svojho času pozitívne hodnotili účasť USA na celoeurópskom procese. Vtedy išlo o prinos všetkých jeho účastníkov k bezpečnosti a spolupráci v Európe. Teraz sa zdá, že americká vláda sa usiluje priam o opečné ciele — stupňovanie horúčkovitého zbrojenia a konfron-táciu. Komu to prosipieva? Majú vari európske národy záujem o takto vývoj udalosti? Sovietsky zväz a ďalšie socialistické štaty pochopiteľne vyvodomujú z provokačných militaristických akcií Washingtonu vlastné závery.

Na ceste, ktorú Poľská zjednote-ná robotnícka strana prešla od svojho mimoriadneho IX. zjazdu. Bilancia ukazuje, že ste dosiahli významné úspechy pri prekonávaní následkov hospodárskej a politickej krízy zo začiatku 80. rokov a pripravili pôdu pre nás-tup do novej etapy.

Orientujete sa svojim programovým zameraním, podobne ako aj my v KSC, na urýchle-nie sociálno-ekonomickej rozvoja. Zaujal nás dôraz, ktorý kladiete na spoločenský a hospodársky rozvoj krajiny v najbližších rokoch i v perspektíve. Vy-

soko oceňujeme, že vaša strana vytýčila ľudu smelú úlohu — zvýšiť do roku 2000 národný dô-chodok o 70 percent a osobnú spotrebu o 50 percent. Želáme vám, drahí priatelia, aby ste dosiahli mnoho úspechov na ceste, ktorú ste nastúpili na ceste obnovy a urýchlenia rozvoja, inten-zifikácie a zvyšovania kvality všetkej práce, na ceste rozvíjania vedy a uplatňovania novej techniky.

Novým podnetom k rozvoju československo-poľskej spolupráce sú výsledky nedávneho priateľského stretnutia vedúcich pred-staviteľov našich strán a štátov

Budeme klášť dobrodružným a deštruktívnym akciami USA najtvrdší odpór. Nemožno pripustiť, aby americký imperializmus svojovoľne rozhodoval o osudoch sveta.

Naša politika bude naďalej po-politikou zodpovednou, politikou, ktorá trpeživo buduje základy pre urovanie sovietsko-americ-kých vzťahov.

Mier môže byť zachovaný jedine spoločným úsilím všetkých štátov a všetkých národov. Všetci na Západe musia pochopiť, že akýkoľvek štart rakety s jadro-vou náložou by vlastne nebol len vraždou, ale aj samovraždou.

Cernobylská havária znova pri-pomenula, aká hrozna sila je skrytá v atóme. Chcem vám, sú-družky a súdruhovia, podákať za solidaritu, ktorú ste prejavili v súvislosti s týmto neštastím, ktoré nás postihlo. Vieme, že naše neštastie sa sčasti dotklo aj vás, a o to cennejšia je pre nás vaša podpora.

Ak hovoríme o Černobyle, mu-síme mať na zreteli, že sa tam vymkla kontrole len nepatrna časť onej mohutnej ničivej sily, ktorá sa skrýva v jadrových zbranach nahromadených vo svete. Rozhodne sa zasadzujeme o ich likvidáciu. Úprimne dúfa-me, že zodpovedné politické kruhy západoeurópskych krajín nakoniec začujú znepojedený hlas, tak nás, ako aj ich vlastnej ve-rejnosi.

Každý národ má právo zvrho-vane rozhodovať o svojom osude. To je zásada, bez ktorej normálne medzinárodné vzťahy nemôžu existovať. Usilovali sme sa a bu-deme sa usilovať o prestavbu medzinárodného politického a ekonomickeho poriadku na rozumných a spravodlivých zá-sadach, budeme podporovať všetky protiimperialistické hnutia a orga-nizácie bez ohľadu na ich so-ciálnu orientáciu.

Gustáva Husáka a Wojciecha Jaruzelského. Patrí k nim dlho-dobý program rozvoja hospodár-skej a predovšetkým vedeckotech-nickej spolupráce do roku 2000, ktorý vychádza z myšlienok komplexného programu RVHP. V záujme efektívnosti je dôležité posilňovať špecializáciu a koope-ráciu výroby s spoločné investi-cie. Pokračuje tradične úspešná spolupráca medzi podnikmi ZTS Martin a varšavským Ursusom. Československo sa chce v Poľsku ďalej podieľať na rozšírení ťažby sýry, čierneho uhlia, na výrobe grafitových elektród, elektrických zariadení i na ďalších odye-

tviach, ktoré zaujímajú obe kra-jiny.

Vzájomná obchodná výmena dosahuje najvyšší objem za celé povojskove obdobie. V najbližších piatich rokoch sa má v po-rovnani s predchádzajúcou päť-ročnicou zvýšiť o 40 percent.

Úspešne sa rozvíjajú styky medzi našimi bratskými strána-mi, štátnymi orgánmi a spolo-čenskými organizáciami. Určitý pokrok sa dosiahol v družobných stykoch. Táto spolupráca je vý-znamným nástrojom rozvoja a zdokonaľovania socialistickej spo-ľnosti v našich krajinách.

Bohuš Chňoupek

ČESTNÉ MIESTO

(2)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

„Ide sa na front, však?“ vyzvedal.

„Dovziete sa,“ mykol dôstojník plecami a viezol ich na Ukrajinu. Z vlasti vystúpili v meste Rovno a odtiaľ šli ešte šest kilometrov do obce Obarovo.

„Budeme už bojať?“ pýtal sa.

„Budeť sa učiť,“ odpovedali mu.

Doparoma! Opäť škola! Za mladi školským laviciam privelmi neubližil a teraz šiel z jednej do druhej.

Teda škola so špeciálnym poslaniom! Výcvikové stredisko ukrajinského štáb partizánskeho hnutia. A pripravovala partizánskych organizátorov pre boj v nepriateľskom tyle.

V dne počúval v školských laviciach teoretické výklady s praktickými ukážkami. V noci cvičil. Prepady, odstraňovanie stráži, zneškodnenie hliadok, orientačné pochody podľa kompasu, doskoky s padákom a práca s ním. Inštruktori bojovej techniky, taktiky a organizácie partizánskeho boja, streleckej prípravy a topografie, ženijných prác a minovania sa usilovali naučiť ich čo najviac a čo najrýchlejšie. Osvetoví dôstojníci im v morálnej a politickej príprave vysvetlovali, v čom je sila Sovietskeho zväzu, za čo bojujú, slovenskú národnostnú otázku, pomer partizánov a vojakov, organizovanie partizánskeho hnutia v Československu. To boli témy prednášok.

V polovici júla ho zavolali na veliteľstvo školy. Vedel, kto tam pracuje: náčelník plukovník Vychodec, veliteľ školského praporu kapitán Kozlov, jeho zástupca pre veci politické major Schramm. Pred kanceláriou už stál Stevo Demko. Aj on bol v Krasnogorsku. Dostal sa na Východ s Rýchlosou divíziou. Keď ju na Kaukaze rozbili, nehnáhl sa domov, ale, hoci ranený, prešiel k Sovietskom.

„Co sa robí, Štefan?“ vyzvedal.

„Tuším si treba chystať plecniaky. Cítim to v nohách,“ povedal Demko.

Popri nich prešli dôstojníci. Plukovník Drožin, nadporučík Klokov, inžinier Trembycev.

Ozaj bolo treba chystať plecniaky. Poslali ich do Kyjeva. Tam ich predstavili urastnenému poručíkovi. Volal sa Veličko. A ten zahrmešani organ: „Tak vy ste tí Slováci? A po ruský viete?“

„Vedia,“ predstavili ich.

„Nemcov podrežete, ak bude treba?“

„Čoby nie!“

„Tak je dobre. Zoznámme sa.“

Bolo ich deväť. A k nim teraz pribudli oni dva.

O tri dni, v podvečer, ich zaviezli na letisko. S výstrojom, zbraňami, padákm na chrbtoch. Mrazilo ho, keď si padáky navliekal. V živote neskákal. Ani v Obarove. V škole nemali ani jedno lietadlo, všetko bolo na fronte, učili sa len na zemi, na trenažéroch.

Až po Karpaty leteli pokojne. Nad frontom ich Nemci privítali granátmi. Sácali lietadlom, vrhali ho do vzdušných jám, hnali ho do neznáma.

Keď sa všetko upokojilo a mysleli si, že sú už doma, vyšiel z kabiny navigátor: „Mladenci, sme v kaši dolu je hmla, že ju možno krájať, ani v tej tme sa nezorientujem. Vrátime sa.“

O tretej ráno, keď sa na východe zapalovali ranné zore, pristali na tom istom letisku, z ktorého vzlietli.

Nálada pod psa. Napätie, sústredenie, očakávanie, vzrušenie, s ktorými vyletúvali, zostali v nich.

„Nedá sa nič robiť,“ krčili plecami, „musíte čakať na príhodnejší čas. Zatiaľ budete tu, v Kyjeve.“

Ubytovali ich v strede mesta. V ulici, čo sa akotak zachovala. V dome, ktorý mal bombou odcesnuté vyššie poschodia, no byty, čo im dali, boli v poriadku. Dvere opravené, obloky zasklené, voda tiekala, svetlo svietilo.

V nich čakali rovné dva týždne.

Vtedy sa najväčšimi zblížili.

Okrem Velička tu bol jemný vzdelaný človek, komunista, Ukrajinc Jurij Jevgenijevič Černogorov. Mal dobré srdce a pomocou to-

to svalu robil čudá. Bola to jeho najsilnejšia črta, v tom spočívalo jeho osobné čaro. Bol od Brezíka o šesť rokov starší, trinásty ročník, a spomínal, že sa narodil v Kamenci-Požolskom. Od mladi však býval vo Vinici. V tridsiatom siedmom nastúpil službu v armáde. Bojoval od prvého dňa vojny, dotiahol to na kapitána a naposledy ho menovali za náčelníka štábu tejto skupiny.

Dalej tu bol Andrej Kirilič Each, komisár, človek na svojom mieste. Ostrý, tvrdý chlapík. Na svet pozeral značne sebavedome. Jeho správanie bolo výrečné. Som predstaviteľ prvej krajiny, než aby som sa obmedzoval na malé sny. Od Brezíka bol o rok mladší. Získal si zaslúženú povest človeka, čo rýchlo skúma, bistro usudzuje, vidí perspektívky. Stúply, so svetlou šticou, ktorá mu dodávala chlapčenský výzor. Rubašku mu zdobil Leninov rad. Mal devätnásť rokov, keď si ho vybojoval v partizánov. V armáde nikdy neslúžil, no keď bol v mládežníckom oddiele zväzku veliteľom prieskumnej čaty, udelili mu hodnosť poručíka. Pochádzal od Poltavy, z malej dedinky Bielocerkovka.

Našiel si cestu aj ku Kostovi Popovovi. O tri roky starší Odésan, z komunistickej rodiny, veselý živý, radovravný ako vsetci obyvatelia tohto prístavu, skončil strednú školu v Tiraspolu, kde sa rodina prešťahovala. Chcel do vojenského učilišta, ne nemal šťastie. Vyučil sa za zlievača. Zvolili ho za tajomníka komsomolskej organizácie. V tridsiatom ôsmom ho povolali od armády a skončil plukovnícku školu. Začiatkom vojny bol aktívny v kyjevskom podzemí, od mája roku 1943 v partizánskych oddieloch. Bol náčelníkom štábu, komisárom oddielu; v novembri toho istého roku sa jeho oddiel spojil s Červenou armádou, bojoval v Kondratukovom zväzku a v januári sa po druhú raz spojil s Červenou armádou. Patril k tým, čo mali najväčšie skúsenosti z bojov v nepriateľskom tyle.

Potom tu bol radiista Koľa Agafonov. Zo žartu ho volali tititi tátatá a tvrdili, že aj myšlienky šíri na rovnakej vlnovej dĺžke. Počádzal z baníckej rodiny z Pervomajska vo Vorošilovovskej oblasti. Brezík by mohol poslat po cigarety, bol totiž o päť rokov mladší, narodený v dvadsiatom štvrtom. Keď vypukla vojna zaradila ho do radistického kurzu. Absolvoval s výborným prospechom. Preto ho hned odvelili do rádiouzla štábu partizánskeho veliteľa Stroča a odtiaľ ho poslali s najlepším odporúčaním do Moskvy. S operatívnou skupinou ho vysadili hluboko v nemeckom tyle, až v Brjanských lesoch, k legendárному Kovpakovi. Prešiel ako kvalifikovaný radiista so skúsenosťami z bojov v tyle k Veličkovi.

Jeho podriadený, takisto radista, mladý uzavretý chlapec, sa ešte červenal, keď ho oslovili celým menom: Alexander Borisovič Rogáčevskij.

Štíhla plavovlánska Anka Stoljarová, vo svojich osiemnásťich rokoch neuveriteľne mladučká, s očami zvedavo vystupujúcimi spod klenutého čela, s dlhými riasnicami, bola miláčikom skupiny. Dcéra učiteľa z dediny Čemer pri Černingove chodila do záhradníckej školy krátko pred vypuknutím vojny. Dobrovoľne vstúpila do armády, slúžila vo vojenskej nemocnici, v kotli pri Sumách sa dostala do nemeckého obklúčenia, podarilo sa jej však vykľuziť. Našla spojenie s partizánmi, zúčastnila sa na mnohých akciach a pri Kovele opäť prešla front. Keď sa utvárala Veličkova skupina, pre jej smelosť a obetavosť, s akou plnila nebezpečné úlohy, padla voľba na ňu.

Čulý, veselý chlapík, neúnavný rozprávač a skusený sprievodca po Kyjeve — to bol Valentin Davidovič Žilbert, tlmočník, ktorý ovládal azda všetky reči.

A naostatok tu bol uzavretý Fetisov, prieskumník, čo len zriedka prehývoril. O nom vrazil, že výborne ovláda svoje remeslo a donešie jazyka hoc aj z pekla. Okrem Velička a Černogorova jeho jediného volali krstným aj otcovským menom: Valentin Vasiljevič.

Takto trávili dni v Kyjeve, zoznamovali sa a rozprávali o sebe, aj to, o čom by inokedy mlčali. Až do dňa, vlastne noci z 25. na 26. júla 1944.

Počasie ešte nebolo najlepšie, no čakať sa už nedalo. Slovensko si ich žiadalo. Bolo treba letieť za každú cenu.

Pre výsadok stanovili Liptov. Oblast Ružomberka.

Prvý skákal Each, komisár.

Už v Kyjeve Veličko rozhodol: „Tri roky si neboli doma,“ povedal Brezíkovi, „táral si sa po svete, tebe patrí čestné miesto. Budeš skakať hned po Eachovi.“

Po prvý raz v živote letel do tmy a neznáma. Victor mu du do tváre. Srdce mal až v hridle. Ako sa to skončí?

Neskončilo sa to najlepšie. Spadol do lesa. Doškriabaný pichlavým ihličím, nemal tušenie, kde je. Vydal sa na verímboha. Vnimal len sluchom. Tma vydávala tajomné zvuky. Bol to vzduch? Zaprášal konár? Prešla zver? Pukol záver? Zavendžal kotlik? Alebo zavrdžal koreň? Napínal oči, až ho pálili. Odistil samopal.

Bol to človek. A bol to Popov. Objali sa. Na slovenskej zemi.

Potom našli Eacha. A nad ránom Žilberta. So zlomenou nohou. Stenal a hrýzol si pery. Niesli ho na skrižených rukách, kým neztrafili na horáreň. Streli prvého Slováka a Brezík mal chut ho ohmatáť. Uňho v horáreni nechal tlmočníka.

Blúdili dlho. Nikde ani živej duše. Each dokonca navrhol: „Ak nenájdeme našich, vrátime sa cez Poľsko domov.“

No šťastie na nich nezabudlo. Ponachádzali svojich. Postarali sa o Žilberta. A vydali sa do Kantora.

Neverili vlastným očiam. Takto predsa žili a bojovali partizáni v Brjanských a Poleských lesoch!

Privítali ich po slovensky. Oslávenci sa pustili do slaniny, dlho a mlčky nenásytene jedli a pili, ani jednu z lahôdok neodmietli. Keď všetko strovili, zmocnila sa ich únavy. Osobitný stav, keď z človeka po veľkom vypäti všetko spadne, zavrie oči a spi, akoby bol v bezvedomí.

„Francúzi! hľásili Veličkovi.

„Kto?“ ani čo by nerozumel. „Nie Nemci?“

Kresba:
Jozef Česnak

„Zhľadúvam ranených. Ležia kdekoľvek. Už ich mám zo pätnásť. Troch som našiel aj v garáži. Teraz ju prerábam na ošetrovňu. Nasnosíme tam dreva, dámie piecku, zakúrime, bude im ľahšie. Sú po-prechádzaní, majú horúčky a koliky, vraj tu gardisti otrávili studňu.“

„A stále ste pri Francúzoch?“

„Ved' o nich vratím. Len ja ich poznám, dohovorím sa s nimi!“

Dokrival so sestrou do najbližšieho humna. Ležali tam štyria chlapci. Zarastení s rozpálenými tvárami, užinení, skrčení pod prikrývkami.

Privítali sestru záehvatmi kašla a pohľadmi plnými očakávania.

„Tu pre nich viae spraviť nemôžem,“ bezmocne rozhodila rukami, sú to ešte chlapci, ušli z Dubnice, nevydržali toľko ako starí vojaci.“

„A tí sú teraz kde?“

„Cochvíľa prídú. Od Svätého Kríža. Mňa vlastne poslali dopredu.“

Prišli v noci. Streltol sa s nimi až na druhý deň. Ako sa len zmenili!

To už neboli tí rozvravení, a až priveseli mládenci, čo šli do vojny so spevom a žartmi, ako sa podaktorým zdalo.

Ošľahaní bojom, nasiaknutí pušným prachom, s odhadlaním v tvárich kráčali v zástupoch.

Pribudlo k nim veľa nových, najmä z fabrik na Považí. Preto tých z Turca nazývali Anciens a tých z Dubnice Jeunes.

Videl aj tých nových. Kapitána Forestiera, záložného dôstojníka, právnika z Montpellieru; Parížana, poručíka Gesselyho; podporučíka Donnadieu, poslucháča práv z Marseille, čo pracovali ako zajatci v Dubnici a ušli zoskupeniu.

Brezika pozvali k stolu. Sedeli za ním s Rusmi a gazdami a ani cert nevie, ako sa dohovorili.

Jedli do sýtosti, dôkladne. Pili dlho a výdatne. V tom si rozumeli čoč lepšie.

Spomínali Kantor, prvé dni. Nespolmali však mŕtvych. Minuslosť nejedlovala. Len budúenosť.

Notársky úrad a mlyn, kde ubytovali dôstojníkov, gazdovské domy, kde bývali seržanti a vojaci, obstúpila mládež i stárež. Bola to prirodzená odmena. Lebo všetci títo ľudia vedeli o ich podiele na obrane slobody, poznali, ako sa ocitli v krutých krážoch vojny a ako všetci, aj oni, si väzili čestné, neľahké odpovede. A preto nechceli, aby ich hostia mali pocit vydedencov. Naopak, stáli tam, aby povzbudili ich odhadanie v spravodlivom boji.

S rovnakou starostlivosťou strojili teraz svoju obec do sviatočného. Slávobrána. Čečina. Kvety. Zástavy.

Dav obstúpil dolný koniec obce, aby videl ako pochoduju partizáni. Ako naši. Ako Francúzi.

Lebo sa chystala prehliadka. Veľká a slávostná. Celej brigády. Po prvý raz sa na nej mali zúčastniť Šmidke, Golián, Asmolov, Šverma, Slánsky; chceli si overiť jej silu, pripravenosť, bojovnosť, chceli upevniť jej sebavedomie, vliať nové sily. Šesťo chlapov sa chystalo nastúpiť, pravda, bez tých, čo bojovali.

Brezik dokrival medzi prvými.

„Hej,“ pozrel naňho Veličko, „čo kriváš medzi tolkým svetom? Nože podíľaš k nám. A všimaj si minarov.“

Stál teda na čestnom mieste. A všetko videl.

Jednotky zoradené na prehliadku. Rovnošaty starostlivo vyčistene, zbrane ligotavé. Vpredu velitelia. Za nimi útvary. V pinej zbroji.

Suvorovov odiel so zástavou.

Oddiel Gejzu Lacka.

Mineri. Pri zástave mladý baník z Handlovej Viktor Žabenský. Francúzi. Belgičania. Slováci z Francúzska. Pri zástave šofér Franco.

Popřchal, rozprášalo sa. Plátno plieskal vo vetre.

„Na poctu zbraň!“

Pušky vyleteli k pleciam. Ruky sa vystreli, chrby napli, nohy akoby vrástli do zeme.

„Partizáni, vojaci!“ stroho ohlásil začiatok Veličko.

„Slováci! Sovieti! Francúzi!“ zavolal Šmidke.

„Vďaka vám a požehnanie,“ kázal detviansky bielovlasý knáz. Pochodom v pochode!

Eudský prúd sa pohol. Bez hudby. Pieša bola v nich samých. Raz-dva! Prsty zvierali pušky, samopal. Topánky udierali do rytmu. Tváre sa obrátili na dôstojníkov.

Ach, prvá partizánska!

Brezik ich potichu rátal, hodnotil očami starého vojaka krok, držanie tela, tváre obrátené ku generálovi, keď ho zdravili. Tak keď si pochodoval on v Szekesfehérváre. Pravda, on musel.

Tito šli z vlastnej vôle.

Z lásky k svojeti, z vlasteneckva. Viery v budúcnosť.

Už dnes, zajtra, mnogi pôjdu na front.

Aká bude ich budúcnosť?

„Tak čo? Všímam si si minarov?“ spýtal sa ho Veličko po prehliadke. Svetila na ňom nová slovenská dôstojnícka uniforma.

Veličkova zhvorcovosť vzbudzovala podozrenie. Nedôjde k dačomu? Preto odpovedal otázkou.

„Hej. Všímam. No lámem si hlavu prečo?“

„Lebo ta vymenujem za ich komisára. Je to čestné miesto. A treba k nim celého chlapa.“

Teraz sa už načisto rozprášalo. Victor trhal zástavami.

„Teda takto,“ zaplo Brezikovi. Opierajúc sa o palicu, odkrivkal k minerom.

Začínať bojať.

Konečne!

BOHUŠ CHŇOUPEK, Lámane pečati
(XIV) Čestné miesto — výňačky. Pripravil ACHI

„Čo noha?“ bola zvedavá.

„Vidite! Už chodím. Môžem vás aj povykrúcať. A čo vy tu?“

S radosťou, spevom a uspokojením sa Malolipničania po vydarenom vystúpení lúčili s Nedecou

S nádejou na nové úspechy vykročili Novobeláncia do budúcnosti, ktorej dôležitým medzníkom bude vystúpenie v Detve

O Detvu a pohár žIVOTa...

Dejiskom tohoročnej májovej prehliadky folklórnych súborov našej Spoločnosti bola 25. mája Nedeca. Tradične sa jej zúčastňujú taktiež predstaviteľia Matice slovenskej a zástupcovia organizátorov Folklórnych slávností v Detve. V tomto roku do Nedeca prišli — PhDr. Zuzana Čapová z Oddelenia pre zahraničných Slovákov a zaslúžilý umelec Jaroslav Ševčík, jeden z režisérov Podpolianskych slávností. Prehliadka je totiž výbornou príležitosťou na voľbu súboru do Detvy.

V tomto roku folklórne súbory po prvýkrát súťažili o krištáľový pohár, ktorý pre víťaza prichystala naša redakcia (pohár v súťaži divadelných krúžkov získala Nedeca). Tieto dve skutočnosti boli príťažlivým lákadlom nielen pre súbory, ale aj pre divákov.

Na scéne nedeckého kultúrneho domu sa predstavilo 6 súborov, od nováčikov až po tie najostrieľanejšie. Ako prvý sa prvýkrát na našej prehliadke predstavil súbor MS z Harkabúza, ktorý vedie kr. František Harkabúz. Je to určite veľmi zaujímavá skupina, ktorej prednostami sú živelnosť, autentičnosť, oravská svojpráznosť a pomerne dobrý program. Musia však zlepšiť spev a hudbu.

Veľmi milo prekvapil detský súbor MS z Novej Belej pod vedením Anny Majerčákové. Predviedol pekné detské tance a zožal zaslúžený potlesk za živý a zaujímavý program a isté vystupovanie na scéne.

Aj náročnému divákovi sa mohlo tentoraz páčiť vystúpenie súboru MS z Malej Lipnice. Na rozdiel od minulého roku mal ucelený program, rezké oraské tanče, a najmä pekné piesne, v dobrovom podaní. Po prvýkrát sa na scéne v Nedeci predstavila skupina najmladších tanečníkov z Podsrnia, ktorých načičil inštruktor oravského OV kr. Eugen Utrata. Tažko ich už nazývať súborom. Sú to štyri tanečné páry, ktoré začínajú robiť prvé tanečné kroky. Ešte plne necítia rytmus a hudbu preto musia nad sebou hodne a sústavne pracovať. Ale prvý krok však majú za sebou.

Vystúpenie nedeckej Veselice nemusí komentovať. Je to súbor, ktorý najčastejšie vystupuje a veľmi úspešne. Tentokrát predviedol veľmi pôsobivý program Verbunok, na ktorom vidno skutočnú cielavedomú prácu vo výskume, výbereancov a vhodných regrútskych piesni, predovšetkým vedúcej súboru Žofie Bogačíkovej. Bol to najlepší

program na prehliadke. Vysoko ho hodnotil tiež naslovovzatý odborník Jaroslav Ševčík. Preto súťažná porota udelała krištáľový pohár nedeckej Veselici, ktorý za redakciu odovzdal vedúcej súboru kr. Ž. Bogačíkovej autor článku.

Záverečným akordom prehliadky bolo vystúpenie súboru MS z Novej Belej, ktorý vedie kr. Jozef Majerčák. Predstavil svoj klasický repertoár, v ktorom dominovali pekné piesne. A práve piesňový materiál a pomer-

ne nevelký počet členov súboru zavážili na tom, že na Podpolianske folklórne slávnosti v Detve, na ktorom v tomto roku upustili od zvykoslovných pásiem, pôjde v tomto roku novobelský súbor.

Uroven tohoročnej prehliadky bola nepochybnie vyššia ako minulý rok a to nie len počtom jej účastníkov, ale predovšetkým stárostlivejšou prípravou jednotlivých vystúpení a ich lepším predvedením.

Text a foto: D. SURMA

Záber z vystúpenia víťaza tohoročnej prehliadky — nedeckej Veselice

ANDREJ
PLÁVKA

NÁRODNÝ UMELEC

Narodil sa 17. novembra 1907 v Liptovskej Sielnici, zomrel 11. júla 1982 v Bratislave. Bol tajomníkom YMCA. Zúčastnil sa SNP. V rokoch 1949—57 bol riaditeľom vydavateľstva Tatran, potom vykonával funkciu tajomníka a predsedu Zväzu slovenských spisovateľov. Roku 1959 a 1972 sa stal laureátom štátnej ceny K. Gottwalda. Patrí medzi najvýznamnejších slovenských básnikov 20. storočia.

Vydať viaceré básnické zbierky o. i.: Z noci i rána (1928), Vietor nad cestou (1940), Tri pruty Liptova (1942), Ohne na horách (1947), Domovina moja (1953), Kosodrevie (1958), Vyznanie (1960), Zbohom, lásky moje (1967), tak tiež písal prózu: Obrátenie Pavla (1941), Návrat Petra Hugáňa (1949), Siedmi (1952) a reportáže V krajine šťastných ľudí (1952) a Rumunská jar (1954).

DONÁT
ŠAJNERAŤ
POČKÁ
CHVÍLI

PIESEŇ O HRDINOVI

(ÚRYVOK)

Už ma volá moja hora,
už ma čaká v boji brat —
zapálená všetkých vôle
za slobodu bojoval.

Už sa iskria chlapcom oči,
päste tvrdnú na ocel —
palia ohne vo dne v noci,
kade stúpa nepriateľ.

Podme chrániť domovinu,
za pravdu dať krv i pot
a z doliny na dolinu
víazný sa na pochod!

Nikdy viacej do poroby —
hybaj, otec, hybaj, syn,
na Germána, ktorý robí
z našej zeme cintorín.

A diablovej v Iudskej koži
vytnem íver na čele,
nech tu hnáty svoje zloží,
nás červ nech ho zožerie.

Zdúvajú sa hory naše,
tisíc hromov, tisíc striel —
vzduchom hvízdí, zemou trasie
tisíc smrti žihadiel.

Ať počká léto, nač ten chvat,
ještě je čas květu, opilých bělásků.
Ať počká chvíli, kdo jde spát,
noc přísaď dnes na lásku.

Ať počká den, na přání dětí
růže chce odkvést bez spěchu.
Tak moci poprosit a tak směti
odnést si v dlani ticho mechu.

Ať počká chvíli stín, dočká se,
i polibek je zapsán sluncem léta.
Když podél řek břeh zpívá o krásě,
v minutách hoří nařeknutá věta.

Ať počká, ať zastaví se na chvíli
hodina, ve které dech se lačně chvěje.
Je pořád ještě čas, jak jsme si slíbili,
pod lopuch tmy dát prsten beznaděje.

SLOVNÍK ŽIVOTA (138)

PREDLOŽKY A PREDPONY

Predložky píšeme oddelené, predpony píše
me spolu so zloženinou.
Porovnajte si:

predložky	predpony				
	s podstatným menom	podstatné mená	přídavné mená	príslovky	slovesá
bez	bez hlavy	bezvetrie	bezdetný	bezvládne	dostavať
do	do poľa	dopyt	dostupný	lovedna	narovenáť
na (ná)	na mori	nákup	násilný	nachytrá	nadprial
nad	nad zemou	nadplán	nadzemský	nadmiere	odôvodniť
o	o hlide	obranca	oslavný	oveľa	odvodniť
od	od ťuľí	odklad	oddaný	odzhora	pokoriť
po	po roku	poukaz	poslušný	pozajtra	podpaliť
pod	pod krovom	podvýživa	podvrátný	podistým	predist
pred	pred domom	predklon	predbežný	predčasne	pripojiť
pri (pri)	pri bráne	priťaž	přítluný	primnoho	skva-
s, so	s priateľom	skratka	sčítaný	skade	litníť
u (ú)	so susedom	úderník	ústupčivý	úchytkom	ustúpiť
POLSKY	SLOVENSKY	ČESKY			
makabra	niečo príšerné	něco příšerného			
makabryczny	hrôzostrašný	hrůzostrašný			
makaron	makarón	makarón			
makieta	maketa, náčrt	maketa			
makijaž	kozmetická úprava	kosmetické ličení			
	tváre				

makler	maklér (na burze) stehlik konopiar	maklér	maková buchta
makolagwa	konopka	konopka	makovice
makutra	nádoba na trenie	maku	máku
makowiec	makovník	makrela	makrela
makówka	makovica	makrela	makrela
makrela	makrela	maximálny, najvyšší	maximální
maksymalny	makrela	maximum	maximum
maksymum	makrela	pokrutiny	pokrutiny
makuch	makulatura	makulatura	makulatura
makulatura	Malačzyk	Malačec	Malačec
Malačzyk	malažski	malažský	malažský
malažski	malaria	malária	malárie
malaria	malarz	maliar	maliř
malarz	artysta malarz	akademický maliar	akademický maliř
malarsky	malarczyk	maliarsky učen	maliarsky učen
malarka	malarka	maliarka	maliarka
malarski	malarski	maliarsky	maliarsky
malarstwo	malarstwo	maliarstvo	maliřství
malaryczny	malec	maliarický	maliarický
malec	maleňki	maličký	chlapeček
maleňki	maleč	zmenšovať sa	zmenšovať se
maleč	maleństwo	díta	dítě
maleństwo	maligna	vysoká horúčka	vysoká horečka
maligna	malina	malina	malina
malina	maliniak	malinový ker	malinový keř

Tohoročná súťaž z prednese slovenskej poézie sa konala na Spiši 21. mája v Krempachoch a 7. júna v Chyžnom na Orave. Pre najlepších recitátorov naša redakcia pripravila pekné, hodnotné odmeny. Zasa ustredný výbor KSSČaS pripravil pre ostatných súťažiacich diplomy a slovenské knihy.

NA SPIŠI

V Krempachoch sa zišlo 28 žiakov z 9 spišských zakladných škôl, v ktorých sa vyučuje slovenčina. Žiaci súťažili v štyroch skupinách (1. a 2. tr., 3. a 4. tr., 5. a 6. tr., 7. a 8. tr.). Vystúpenia žiakov, ktorí recitovali po dve básne — najčastejšie od V. Mihálka, E. Čepčekovej, P.O. Hviezdoslavy, J. Kráľa, ale aj regionálne, napr. básne B. Paluchovej — sledovala súťažná porota v zložení: Barbara Paluchová, František Kurnát, Anna Warowecová, František Šoltýs a Dominik Surma.

Najväčšia konkurencia bola v druhej skupine, v ktorej sa až tri žiačky kvalifikovali na prvé miesto. Hovorím žiačky, lebo recitačná súťaž sa skutočne stala doménou dievčat. Z celkového počtu 28 účastníkov boli iba dva chlapci v najmladšej skupine. Podobné ľažnosti s určením výhercu boli aj v najstaršej skupine. V týchto prípadoch rozhodovala buď chybierka vo výslovnosti alebo celkový umelecký dojem. V pamäti mi utekeli dve recitátorky z druhej skupiny — Alžbeta Radecká z Kacviny a Mária Krzysiazeková z Nedece. Páčil sa mi tiež prednes Jolanty Klukošovskéj z Novej Belej a Heleny Molitorisovej z Kacviny. Musím však úprimne povedať, že všetci účastníci boli dobre pripravení. Úroveň súťaže sa opäť zvyšila a predovšetkým vyrównali sa rozdiely medzi jednotlivými školami. Lepšiu prácu vidieť predovšetkým v školách v Nedece, Čiernej Hore a Krempachoch. Tradične medzi najlepšie pripravených patria recitátori zo školy so slovenským vyučovacím jazykom v Novej Belej, ktorí si spolu s kacvínčanmi odnesli aj najviac odmen. Teší predovšetkým skutočnosť, že na hodinách slovenčiny sa dobre a sústavne pracuje. Výsledky sú vidiťelné.

D. SURMA

Spoločná snímka recitátorov zo Spiša

Krása hovoreného

Konečné poradie účastníkov recitačnej súťaže na Spiši:

I. SKUPINA

1. Alžbeta Mlynáriková (II. tr.) z Čiernej Hory, č.2 — plecniak
2. Eva Klukošovská (2. tr.) z Novej Belej — volejbalová lopta
3. Bogdan Pivočarčík (2. tr.) z Kacviny — peračník a badminton

II. SKUPINA

1. Alžbeta Radecká (4. tr.) z Kacviny — plecniak
2. Mária Krzysiazeková (3. tr.) z Nedece — volejbalová lopta

3. Monika Nemiecová (4. tr.), z Novej Belej — peračník a badminton

III. SKUPINA

1. Margita Baňiová (5. tr.) z Čiernej Hory č.1 — dámske hodinky
2. Kristína Kovalčíková (5. tr.) z Krempach — komplet krúžidiel
3. Magdalena Mačičáková (5. tr.) z Jurgova — pingpongová súprava

IV. SKUPINA

1. Jolanta Klukošovská (8. tr.) z Novej Belej — dámske hodinky
2. Helena Molitorisová (8. tr.) z Kacviny — komplet krúžidiel
3. Violetta Lukašová (8. tr.) z Krempach — pingpongová súprava.

ĽUDIA • ROKY • UDALOSTI

SEPTEMBER — ZÁŘÍ

1.IX.1939. — Tento deň na svitaní hitlerovské Nemecko zaútočilo na územie Poľska. Pozemné vojská uderili z niekoľkých strán na poľské sily, nemecké letectvo začalo bombardovať železničných uzlov, na sústredu poľskej armády, mestá a dediny, ohromujúc život krajiny. Nepriateľ mal rozhodnú prevahu, vo vojenskej technike a ťažkoch. Už v prvých dňoch boja poľské armády utržili ľažnice straty a ohrozené obkľúčením sa začali stahovať do vnútra krajiny. Pancierové jednotky nepriateľa šli nezadržateľne dopredu.

To, že spojenecké Francúzsko a Veľká Británia už 3. septembra vypovedali nemecku vojnu, neodbremenilo poľský front. Napriek záručnému zmluvám francúzsko-britskej vojská nezahájili očakávanú ofenzívnu na západnom fronte. Poľskí vojaci museli bojovať osamotený boj s nepriateľom. Rýchlo sa blížil tragický epilog sanačnej vlády. Zaleszczycká cesta do Rumunska bola prepcháťá. 17. septembra boli už v Rumunsku prezident, vláda a hlavné vojenské veliteľstvo. A národ urputne bojoval s nepriateľom, nemysel na kapitoláciu. Poľskí vojaci ponechávali hlavnými vojenskými orgánmi, hrdinsky bojovali. Sedem dní trval boj 182 poľských vojakov na Westerplatte, do 18. septembra sa bránila Kępa Oksywska. Slávu si získala bitka nad Bzurou. Do 27. septembra sa hrdinsky brá-

nila Varšava, kde sa po boku postavilo do boja s vatrecom civilné obyvateľstvo. 29. septembra kapituloval Modlin, 2. októbra posádka Helu, do 5. októbra bojovali vojská gen. Kleberga. Do dejín vojny v r. 1939 vošla tiež obrana Poľskej pošty v Gdansku, boje Červených kosynierov braniacich Gdyniu, boje bývalých veľkopol'ských a sleských povstalcov, jednotiek Národnej obrany a pomocných jednotiek zložených z robotníkov, rolníkov, mládeže a inteligencie. Úplne rozbité poľské sily šli do zajatia alebo prekračovali hranice do Rumunska a Maďarska, aby naďalej, už na západe bojovali pod poľskými zástavami. Brutálny útok fašistického Nemecka bol začiatkom druhej svetovej vojny a pre poľský národ uzavrel obdobie krátkej doby nezávislosti. Po dvadsaťtich rokoch buržoáznej vlády, táto prestala existovať, ostal jedine národ poddaný teroru barbarskej okupácie, ale neporazený, ktorý pokračoval v boji v okupovanej krajine a mimo jej hranice.

1.IX.1943. — Na štvrté výročie vpádu hitlerovského Nemecka na Poľsko zo Siele nad Okou vyšla na front 1. pešia divizia T. Kościuszku. Vznikla 2. pešia divizia J. Dąbrowského.

1.IX.1944. — Vrcholný orgán národnoslobodzovacieho boja na Slovensku — Slovenská národná rada, na svojom prvom legálnom zasadnutí v sídle SNP — Banskej Bystrici,

vyhlásila obnovenie Československej republiky a prevzala zákonodárnu, vládu a výkonné moc na oslobodenom povstaleckom území.

1.IX.1981. — Vo Varšave umrel Władysław Gomółka „Wiesław“, významný činiteľ poľského a medzinárodného robotníckeho hnutia, generálny tajomník ÚV PRS v rokoch 1943—1948, prvý tajomník ÚV PZRS v rokoch 1956—1970 (nar. 6.II.1905 v Krośně).

2.IX.1945. — Japonsko podpísalo na palube amerického krížnika Missouri v Tonkijskom zálive bezpodmienečnú kapituláciu. Koniec vojny na Čínskom východe a zároveň koniec druhej svetovej vojny.

3.—8.IX.1866. — V Ženeve rokoval I. kongres medzinárodnej spoločnosti robotníkov — I. internacionála.

4.IX.1976. — V Bratislave umrel Ladislav Novomeský, významný slovenský básnik, publicista a politik, národný umelec (nar. 27. XII.1904 v Budapešti).

6.IX.1831. — Pri obrone Woli zahynul počas útoku ruských vojsk na Varšavu v novembrovom povstani Józef Sowiński, odchovanec Ryterskej školy, účastník Kościuszkovského povstania, dôstojník Varšavského kniežatstva. V Poľskom kráľovstve vojenský veliteľ Aplikačnej školy.

8.IX.1841. — V Nelahozevsi n. Vltavou sa narodil Antoní Dvořák, významný český hudobný skladateľ, ktorý vo svojej tvorbe

NA ORAVE

Recitačná súťaž na Orave znamenala sviatok a významný moment v živote 24 detí z 11 škôl, ktoré prišli do Chyžného v sprívode svojich vychovávateľov zápoliť o meno majstra hovoreného slova. Pravidla súťaže boli podobné ako na Spiši — žiaci, rozdelení do 4 vekových skupín, mali prednieť po dve básne. Výber autorov bol veľmi bohatý: P.O. Hyiezdoslav, M. Válek, V. Mihálik, K. Bendová, M. Rázusová-Martáková, S. Záry, P. Bella Horal, J. Turan, M. Haštová, S. Moravčík a ďalší, čo nepochybne prispelo k spestreniu tohto žiackeho súťaženia. Recitácie sledovala porota v zložení: Ján Haša, Lúdia Mšalová, Jozef Paleník, Anton Papanek a Ján Spernoga.

Priebeh recitácií ukázal, že všetci účastníci boli na súťaž dobre pripravení. Nestalo sa, aby niekto čo i len na moment zaváhal, snažiac sa narychlo pripomenúť si text. Ten ovládali dokonale. A keď sa už vyskytli rozdiely medzi jednotlivými recitátormi, lebo objektívne museli byť, tak vyplývali predoškým z rozdielneho chápania básne, z od-

slova

lišnej interpretácie, čo bolo zvlášť viditeľné najmä pri prednese tých istých veršov niekoľkými súťažiacimi.

Celková úroveň súťaže bola veľmi vyrovnaná a pomerne vysoká, a to aj napriek tomu, že sa sem-tam v prednesoch vyskytli nejaké chybky, najmä vo výslovnosti, intónácii, v nesprávnom prízvukovaní či občasnom opomínaní pred prednesom autora bud' názvu básne, čo však možno pripisať na rub prílišnej nervozity a debutantskej trémky. Avšak odhliadnuc od toho vo veľkej, pekne vyzdobenej sále chyžianskej školy zavládla na vyše dve hodiny krásna slovenčina, čistá, lúbovnučná, melodická. V podaní niektorých recitátoriek zazneli slová majstrov slovenskej poézie skutočne pôsobivo, očarili poslucháčov, ktorí — ani nečudo — reagovali často spontánnym potleskom. Dodnes si pamätám mená: Bohuslava Šper-

láková a Dana Malkusiaková z Jablonky, Lúdia Chmura z Hornej Zubrice, Margita Capiaková z Chyžného... Ukázali sa ako skutočne majsterky básnického slova. Slova, ktoré — závisle od charakteru básne — raz burácalo, inokedy znelo lahodne a jemne ako závan vánku, nežne ako uspávanka matky nad kolískou dieťaťa. Už tradične k najlepším patrili žiaci zo škôl v Jablonke č.2, Hornej Zubrici č.1 a 2, Dolnej Zubrici a Chyžnom. Súťažná porota mala naozaj čo robiť, aby spravodlivo určila poradie a rozdelila hodnotné ceny od redakcie Života, ktoré viďazom odovzdal dolupodpisany.

Konečné poradie v súťaži na Orave bolo nasledovné: PRVÁ SKUPINA (2. tr. a začiatčníci)

1. Katarína Knapčíková z Hornej Zubrice č.1 — pleciak
2. Jozef Lopuch z Podvlnka č.2 — volejbalové lopta
3. Bohuslava Kramárová z Privarovky — pevačník a badminton.

DRUHÁ SKUPINA (3.—4. tr.)

1. Brigida Vengrínová z Dolnej Zubrice — pleciak
2. Beata Bogaczová z Hornej Zubrice č.1 — volejbalové lopta
3. Jadwiga Grelaková z Jablonky č.2 — pevačník a badminton.

Mladé oravské recitátorky z 3.—4. tr.

Foto: D.S. a J.S.

spájal klasické a romantické tradície a využíval ľudové melódie a české a moravské tance. Je uznávaný za otca českej národné hudby. Obrovskú popularitu mu primiesli Slovenské rapsodie a Slovenské tance, ako aj oratórium Stabat Mater vykonané počas koncertnej cesty v Anglicku. Získal tiež slávu ako dirigent. Zložil desať opier (o.i. Rusalku), veľa skladieb pre orchestier, overture, serény, symfonické variácie, ako aj klavírne husľové a violončelové koncerty (um. 1. V.1904 v Prahe).

13.IX.1944. — Tohoto dňa vojaci 1. česko-slovenského samostatného armádneho zboru v ZSRR, pod velením gen. L. Svobodu prelomili nemeckú líniu na sever od Dukly a vypojovali najťažšiu bitku v karpatsko-dukielskej operácii. Bojov sa zúčastnila 2. paradesantná brigáda utvorená v ZSSR, v ktorej početnú skupinu tvorili naši krajania zo Spiša a Oravy.

15.IX. — Národný sviatok Bulharska. — 40. výročie vyhlásenia Bulharskej ľudovej republiky.

14.IX.1944. — Pravobrežná časť Varšavy — Praga, po piatich rokoch nemeckej okupácie bola oslobodená poľskými a sovietskymi vojskami.

17.IX.1891. — Vo Viedni umrel Jozef Petzval, významný slovenský fyzik a matematik, ktorý vynášiel fotoobjektív a zdokonalil ďalekokohľad (nar. 6.I.1807 v Spišskej Belej).

TREŤA SKUPINA (5.—6. tr.)

1. Lúdia Chmura z Hornej Zubrice č.1 — hodinky
2. Dana Malkusiaková z Jablonky č.2 — komplet kružidiel
3. Dorota Kulaková z Hornej Zubrice č.2 — pingpongová súprava.

STVRŤA SKUPINA (7.—8. tr.)

1. Bohuslava Šperláková z Jablonky č.2 — hodinky
2. Margita Capiaková z Chyžného — komplet kružidiel
3. Ivona Janíková z Podvlnka č.2 — pingpongová súprava.

Okrem odmenených sa súťaže zúčastnili: Lucyna Grelaková a Bernadetta Modláková z Jablonky, Margita a Alžbeta Vengrínové z Dolnej Zubrice, Agata Kulaková z Hornej Zubrice, Andrej a Anna Gobiarovci z Chyžného, Anna Sarniaková a Monika Siarka z Podsrnia, Halina Basisty z Jablonky-Matongov, Uršula Smrečáková z Malej Lipnice a Barbara Twardocz z Harkabuza. Všetci dostanú diplomy a knižky. Uznanie a vdaka za dobrú prípravu žiakov patria učiteľom slovenčiny, ako aj organizátorom súťaže z Chyžného za zdarný priebeh tohto nezabudnuteľného podujatia.

JAN SPERNOGA

18.IX.1931. — Počiatok japonskej agresie v severovýchodnej Číne; utvorenie na terénoch Mandžuska „štátu“ Mandžusko podriadeného Japonsku s býv. čínskym cisárom Pu I. na čele.

21.IX.1866. — V Rakši (okr. Martin) sa narodil Michal Miloslav Hodža, slovenský básnik, filológ, spisovateľ a politik, zakladateľ spolku Tatran, jeden z vodecov slovenského povstania v rokoch 1848—49, spoluautor Ziaťosti slovenského národa na zhromaždenie v Mikuláši z 10. mája 1848 a spoluzakladateľ spisovnej slovenčiny (um. 26.III.1870 v Těšíne).

24.IX.1821. — V dedine Laskowo-Gluchy v okoli Radzymina, sa narodil Cyprian Kamil Norwid, básnik, dramaturg, prozaik, jeden z najvýznamnejších poľských básnikov. Bol tvorcом intelektuálnej poézie, poézie skratiek a nedopovedaných, subtílnych lyrikom. Jeho tvorivosť si nezískala uznanie súčasníkov. Mnohé básne za života básnika, ani nevytlačili, časť jeho diel na stratila. Jeho život bol životom tuláka, samotára, exulanta. Um. 23.V. 1883 v chudobnici sv. Kazimíra v Paríži, opuštený a zabudnutý).

24.IX.1856. — V dedine Martynówka na Kijowsku sa narodil Ludwik Waryński, najvýznamnejší predstaviteľ prvého pokolenia poľských socialistov. Bol iniciátorom robotníckmi zakladaných pokladnič, odporu a sarmovzdelávacích socialistických krúžkov, ini-

ciátorom a spoluzakladateľom prvej poľskej robotníckej strany Proletariátu, ktorá vznikla v r. 1882. Keď stranu postihli represálie cárskej polície, Waryńskiho začali a odsúdili na katorgu (um. 2.III.1889 v Slisselburskej pevnosti).

27.IX.1831. — Víťazstvo poľských vojsk pod Płowcami kráľa Władysława Łokietka nad križiakmi, bol to prvý úspech Poliakov v boji s Križiackym rádom.

30.IX.1938. — V Mnichove sa odohralo ďalšie — po Anschlusse Rakúska — dejstvo európskej tragédie. Podporovaný Mussoliniom, hľadaný Anglickom Chamberlainom a Francúzskom Daladierom a Bonnetom, ktoré bolo s ním v spojenectve — Adolf Hitler dostal súhlas na deľbu Československa, bez jeho vedomosti a súhlasu. Jeho západní spojenci podpisali rozsudok nad suverénnym štátom, umožnili Hitlerovi pochod na juhovýchod a to bez krviprelatiá. 1. októbra 1938 nemecká armáda okupovala severné, západné a južné pohraničné české územie — Sudety. 2.X. Poľsko obsadilo Tešínsko. 2.X. Maďarsko južné Slovensko s Prešovom a Košiciami, ako aj južnú časť Podkarpatska. 6.XI.1938 vodecovia Hlinkovej strany vyhlásili autonómiu Slovenska. V marci 1939, po obsadení Prahy a utvorení tzv. Slovenského štátu, Československo bolo rozbité. O niekoľko mesiacov neskôr, hitlerovské armády vtrhli do Poľska a druhá svetová vojna začala svoj tragickej beh.

STO ROKOV SLOVENSKEJ LITERATÚRY (1885–1985)

ENCYKLOPEDICKÝ SPRIEVODCA spracovaný pod vedením prof. dr. hab. Haliny Janaszek-Ivaničkovej

Je to prvá publikácia v Poľsku, ktorá predstavuje novodobú literatúru našich susedov po druhnej strane Tatier v takej veľkej panoramatickej šírke. Spolu obsahuje približne 270 hesiel a v tom: — kolo 200 osobných hesiel, zobrazujúcich život a tvorbu významných slovenských básnikov, prozaikov a dramatických spisovateľov (od Sv. Hurbana-Vajanského po M. Válka a J. Soloviča), literárnych kritikov (napr. E. Urxa, A. Matušku...), historikov a literárnych teoretikov (M. Bakoš, M. Pišút, K. Rosenbaum), slovenských polonofilov a polonistov (J. Bánsky, J. Hvišč, P. Winczer); — kolo 60 vecných hesiel, venovaných slovenským časopismom (takým, ako napr. Slovenské poľhady, Hlas, Prúdy, Romboid...);

inštitúciám (napr. Matica slovenská, Univerzita Komenského, Zväz slovenských spisovateľov, Slovenský literárny fond); skupinám (napr. dadaisti, nadrealisti); smerom (napr. slovenská lyrizovaná próza), ktoré mali vplyv na rozvoj literárneho života a literatúry na Slovensku;

— niekoľko syntetických hesiel venovaných poslednému sto rokom rozvoja slovenskej literatúry, literárnej kritiky a literárnej vedy a poľsko-slovenským literárnym zväzkom.

Autormi hesiel sú: dr. Irena Boltučová, dr. Jan Dutkowski, mgr. Andrzej Gordziejewicz-Gordziejewski, dr. Leszek Hensel, prof. dr. hab. Halina Janaszek-Ivaničková, dr. Barbara Jankow-

ska, dr. Barbara Jaroszewicz-Kleindienstová, mgr. Aleksandra Kantorowiczová, doc. dr. hab. Edward Madany, prof. dr. hab. Witold Nawrocki, doc. dr. hab. Zdzisław Niedziela, dr. Romualda Pegierska-Piotrowska, mgr. Andrzej Piotrowski, mgr. Jadwiga Russocka, mgr. Elżbieta Spadzinska, mgr. Józef Waczkow, dr. Józef Zarek.

Sprievodca Sto rokov slovenskej literatúry je určený pre široký okruh odberateľov, študentov a učiteľov, prednášateľov a lektorov, redaktorov a vydavateľov, knihovníkov a spoločenských činiteľov a vôbec všetkých, ktorí sa v Poľsku zaujímajú o slovenskú literatúru a kultúru. Tvorí integrálnu súčasť obširného, 160-hárového encyklopédického sprievodcu — Literatúry západných a južných slovanov 1885—1985, ktorý pripravuje Ústav slavistiky PAV pod patronátom PWN a v spolupráci zo všetkými slavistikami strediskami v Poľsku. Po publikácii Sto rokov slovenskej literatúry budú odovzdané do tlače ďalšie skúšobné zošity, venované českej, lužickej, bulharskej, chorvátskej, macedónskej a srbskej literatúre posledného storočia.

Na vydavateľský trh sa kompletnej verzie encyklopédického sprievodcu — Literatúry západných a južných Slovanov dostane oveľa neskôr. Vyjde v sérii, ktorú začalo dielo Poľska literatúra. Encyklopédický sprievodca, (Varšava, I. diel 1984, II. diel 1985, PWN).

NOVÝ POTREBNÝ SLOVNÍK
Nedávno v Československu vyšiel „Poľsko-český a česko-poľský ekonomický slovník“ Antonína Radvanovského. Obsahuje asi 19 tisíc hesel ze všech odvetví ekonomie, akož i z matematiky, hospodárskeho práva, demografie a sociologie.

Publikace tohto druhu bola veľmi potrebná. Těžko si lze predstavit dnešní spolupráci hospodářských partnerů a přátel bez slovníkových pomůcek, které umožní nejen dorozumění a vyřešení odborných jazykových odstínů, ale dovolí také bližší poznání, přiblížení reálů a života bratrských zemí.

Doufejme, že nový slovník dostanou zanedlouho i polští čtenári.

JABLONSKÝ GS V LETNEJ SEZÓNE

Jablonské gminné družstvo Rolnícka svojpomoc sa dobre pripravilo na tohoročnú letnú sezónu. Ako ma informoval jeho predseda pre obchod a výrobu Emil Kozub, družstvo pripravilo zvláštny harmonogram otváracích hodín všetkých jeho objektov a zabezpečilo ich zásobovanie. Z tohto harmogramu vyplýva, že družstvo má na Orave 39 obchodov. Na leto otvorili dodatočne dva stánky so zeleninou v Podviku a Veľkej Lipnici a na trvalo otvorili obchod v Chyžnom. Sedem obchodov zrenovovali, niekoľko premiestnili do nových miestností. Otváracie hodiny obchodov stanovili na schôdzach s predstaviteľmi všetkých obcí v súlade s potrebami rolníkov. Napríklad v Chyžnom je otvorený obchod od 6 hod. do 10 hod. a od 16 hod. do 22 hod. V Jablonke zasa od 8.30 hod. do 19

hod. V nepracovné súbory je otvorených 50% obchodov a službu má obchod s poľnohospodárskym náradím.

Gminné družstvo pripravilo tiež zásoby potravín, ako ovocno-zeleinové či mäsné konservy a do statočné zásoby nápojov.

Jablonské gminné družstvo má 5 gastronomických objektov — v Jablonke, Oravke, Veľkej Lipnici, Malej Lipnici a Hornej Zubrici, ktoré sú priemerne otvorené do 21.30 hod. Pred sezónou všetky objekty boli obnovené. Všetky majú mraziarenské a chladiacie zariadenia, pre ktorých správny chod zaistili obsluhu. Dobre pripravené sú tiež pekáreň, mäsiareň, závod na výrobu nápojov a plniareň piva, v ktorých tiež urobili renovácie.

Do práce v obchodoch na druhú smenu družstvo naplánovalo

zamestnať na leto 10 brigádnikov spomedzi stredoškolskej mládeže. Určili tiež pracovníkov pre obsluhu turistického ruchu a pre kontrolu obchodov a gastronómie. Dodatočne na letnú sezónu zabezpečili tiež dopravné prostriedky. Nie všetko sa však podarilo zaistiť. Družstvo pocituje nedostatok paradajkových pretlakov, flaš, košíkov na chlieb a obalov na prípravu udenín.

Rekreačné tábory sú zásobované z intervenčného skladu alebo vo vytípovaných obchodoch.

O pripravenosti jablonského družstva na letnú sezónu najviac budú môcť povedať zákazníci, a to nielen turisti, ale predovšetkým rolníci, ktorí práve v lete majú najviac prác a každá zbytočne stratená chvíľa v obchode je pre nich nenahraditeľná.

D.S.

Jablonka a vlastne jej športovci získali nový športový štadión, ktorého plochu zatial bez sociálnych zariadení odovzdali pri priležitosti sviatku Obrodenia Poľska. Celková hodnota tejto veľmi potrebejnej investície predstavuje sumu 12 mil. zł. Realizovaná je v rámci svojponocných prác, na ktorých sa doteraz najviac podieľala mládež zo základnej školy č. 1 a z lycea. Ich spoločenská práca dosiahla hodnotu okolo 2 mil. zł. Na štadióne po jeho úplnom dokončení bude futbalové, tréningové, volejbalové a hádzanárske ihrisko, 400 metrová bežecká dráha a také sociálne zariadenia ako šatňa, sprchy a pod. Na snímke: inšpektor pre výstavbu cest a mostov gminného úradu a predseda gminnej rady LZS Stanislav Joniak (zľava) v rozhovore s pracovníkom stavebnej brigády Ferdinandom Kwiatkowskim počas prác na ploche štadióna. Foto DS

JURGOVSKÍ FAJERMANI

V západnej časti Spiša zvanej Zamagurie, v poriečí Bialky leží dedina Jurgov. Bialka tvorí západnú hranicu Spiša a zároveň jurgovského chotára. Jurgov, podobne ako ostatné dedinky na Spiši, niesol osudy tejto oblasti. Dedina má charakteristickú hustú zástavbu, pri hlavnej ceste a bočných uličkach. Domy sú najčastejšie obrátené štítnymi do ulice, majú pekné balkóniky, mnohé ozdoby a kaplnky. Tieto stavby sa nachádzajú vo výške 770 — 800 m n.m.

Podnebie Zamagurského Spiša je rôznorodé. Kotly majú nižšie teploty oproti priemernému poľhorskému podnebiu a majú malé slniečne ožiarenie. Značná je tiež vlhkosť, často vejú severné a severozápadné vetry. Zasa pokojné dolinky a k slnku obrátené úbočia vytvárajú priaznivú mikroklimu. Výškový rozdiel jurgovského chotára je značný, až do 305 m, pričom najnižšie sa nachádzajúci bod je vo výške 745 m n.m. a najvyšší vo výške 1050 m n.m. (Górków Wierch). Priemerná ročná teplota sa pohybuje medzi 5 až 6°C a zrážky od 950 mm do 1200 mm pripadajúce hlavne na letné obdobie. Je tu málo dní bez mrazu (ok. 94) a sneh tu leží pomerne dlho.

Tunajšia pôda je plynká a mierne plynká, prevažne hnedá, zaraďovaná do V. a VI. triedy. Tieto niepríaznivé prírodné podmienky spôsobujú, že tu nemožne pestovať rastliny s veľkými ekologickými požiadavkami. Preto veľký význam v tunajšom hospodárení majú lúky a pastviny.

V minulom storocí vedúcu úlohu odohrávalo vysokohorské pastierstvo. Vtedy obyvateľom Jurga patrila celá Dolina Jaworowa a Bialej Wody v Tatrách spolu s okolím — v tom s Javorinou a Podspádmí. V tom čase Jurgovania každý rok organizovali v Tatrách až 10 salašov a zakaždým vypásali 5—6 tisíc oviec. Tento systém hospodárenia spôsoboval, že v lete sa muži združovali na poľanách, doma ostávali ženy, starci a deti. Nedostatok mužov v dedine spôsoboval jej ochranné a obranné oslabenie. Aby sa upevnila bezpečnosť, domy a hospodárske budovy stavali husto pri sebe. Domy situovali okolo malých uličiek. Takéto stavebnictvo malo aj zlé stránky. Spôsobovalo rast ohrozenia ohňom, a to tým väčšie, že budovy boli drevné a strechy kryté šindľom. Na dôvažok, dedina bola značne vzdialená od vody, t.j. od rieky.

Ked' nestačili jasene

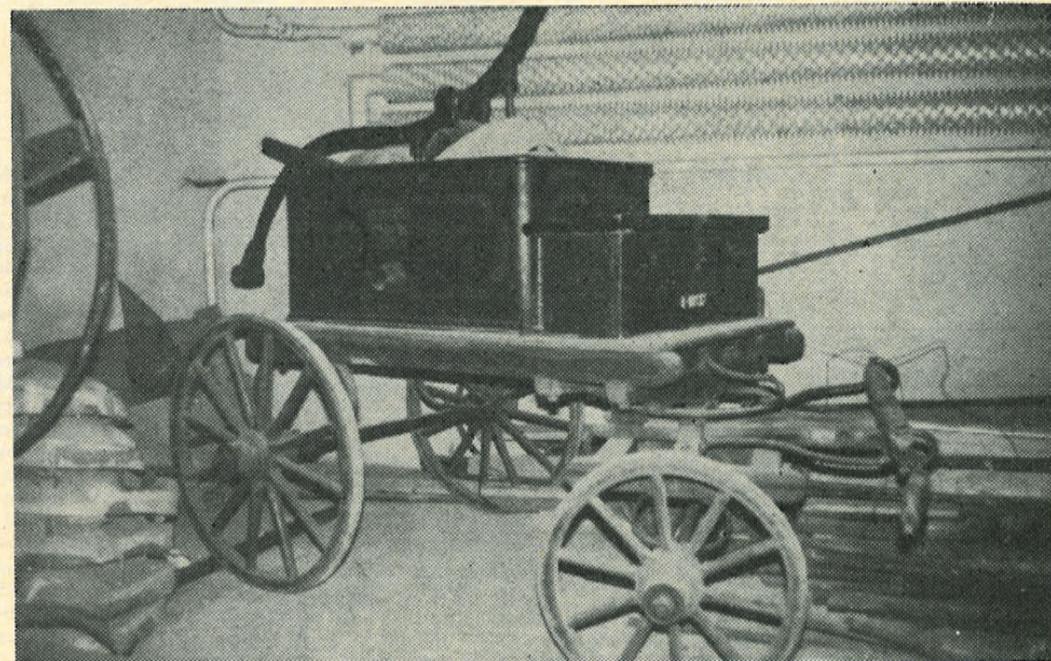
Značnú úlohu v zabezpečovaní pred rozširovaním požiaru mali plniť vysoké a husto rastúce jasene. Oslabovali silu vetra a tým zmenšovali rozptyl iskier. V lete chránili budovy pred nadmerným šnečným žiareniom. Žiaľ, krásne jasene neboli v stave ochrániť Jurgovčanov pred tragickejmi požiarmi.

Jeden z nich nastal 22. apríla 1854, keď Jurgov administratívne patril Rakúsku. O 14.00 hodine v preddeň sv. Vojtecha oheň začal ničiť dedinu. Živel zmenil na popol 91 obytných domov spolu s hospodárskymi stavbami. Pozornosť si zaslúži významný fakt, že kostol a fara (nem. die Pfarre) neboli poškodené. Podľa záznamov vtedajšieho farára Antonym Chmela, obdobie rekonštrukcie po požiari bolo pre pohorelcov dlhé a veľmi ťažké.

Po tragickej požiari sa obyvatelia rozhodli vybudovať pamätník na počesť sv. Vojtecha. Už v nasledujúcom roku t.j. 1855 obyvatelia zozbierali 40 rakúskej zlatiek a vybudovali sv. Vojtechovi pamätník v strede dediny. Ay-

Ručná striekačka pripevnená na voze z r. 1890. Dnes múzejný exponát, ktorý si možno pozrieť v remíze. Foto: A. Vojtas

šak nádeje, že týmto spôsobom bude oddialene nebezpečie ďalších požiarov, sa nesplnili.

Počas znovuvýstavby dediny — 16. augusta 1859 — oheň v nej opäť šarapatil. Požiar vybuchol v poludňajších hodinách a zaútočil na farské stavby. Počasie bolo v tento deň pekné, preto Jurgovčania pracovali na poliach a oheň nemal kto hasiť.

Skôr, ako obyvatelia stihli zorganizať pomoc, oheň zničil faru, kde zhorelo päť kusov dobytka z chovu farára Anthonyho Chmela. Pri tejto príležitosti Jurgovčania nenavrátné stratili dokumenty, tykajúce sa vlastníctva pastviš nachádzajúcich sa v Tatrách, ako aj dokumenty, ktoré svedčili o odovzdávaní dešiatkov.

Napriek vzniku dualistickej Rakúsko-uhorskej monarchie v r. 1867, Jurgov naďalej ostáva v maďarskej časti. Avšak tento fakt nič nezmenil na nebezpečenstvo vzniku ďalších požiarov a nemal vplyv ani na organizovanie systému ochrany pred ohňom. Až v roku 1883 na prikaz Tomáša Cornidesa — náčelníka magurského okresu (inakšie zvaného orsackom; maď. országol — vládnút, ország — kraj), Sebastian Chovanec — „Stalmaga“ sa podujal zorganizať hasičov, podľa vzoru jednotiek už pôsobiacich v iných obciach. Uskutočnil tiež zbierku peňazí na nákup ručného vodného čerpadla (striekačky). Ked' zozbierali 300 rakúsko-uhorských korún, išli do Spišskej Staré Vsi a kúpili striekačku. Na trupe tejto striekačky sa podnes nachádzajú dve tabuľky. Jedna poukazuje, že striekačku vyrobil Walser Ferencz, Budapest, na druhej sú čísla: 1890 — 9575, ktoré znamenajú rok výroby a poradové číslo.

Kúpa striekačky prinutila obyvateľov vybudovať sklad. Na mieste, nachádzajúcim sa na juh od kostola postavili z dosák miestnosti, ktorú nazvali „sopa“. Skladovali z nej nasledujúce náradie: striekačka (ručná) — 1 kus, drúky s hákom — 15 kusov, drevné vedrá — 10 kusov, povraz — 1 kus.

Systém protipožiarnej ochrany a bezpečnosť dediny sa postupne zlepšovala. V tom čase

Na zvuk byvolieho rohu

Hasičmi boli hlavné parobci (mládenci), ktorých nazývali „fajermanmi“ (nem. der Feuerwehrmann — hasič). Hasičská jednotka sa presúvala k požiaru koňamo pod vedením veliteľa. Bol ním dobre vyškolený vojak, ktorý mal hodnosť „zugsfirera“ (nem. der Zugführer — čatár) — Jozef Pompa. Takmer denne uskutočňoval s fajermanmi „übungen“ (nem. Übung — cvičenie) v Jurgovskom Boři, staral sa aj o to, aby náradie po cvičeníach bolo v dobrom stave.

totož zorganizovali v Jurgove aj „vartu“ (nem. warten — čakať, der Wärter — strážnik), ktorá mala celonočné služby. Mala bdieť v nočných hodinách nad pokojom v dedine. Vyznačovala sa veľkou účinnosťou a výbornou organizáciou. Do polnoci strážili dva gázdovia, po polnoci ďalší dva. Aby stráženie bolo nepretržité, odovzdávali si gázdovia trubu z volského rohu. Trúba slúžila na ohlasovanie požiaru, ale zároveň uľahčovala kontrolovanie strážnikov pomocou určitých signálov.

Údržbárom protipožiarneho náradia bol Jakub Vojtas. O tom, aký význam mali hasiči v dedine, sa presvedčili v roku 1894 jej obyvatelia, keď vznikol požiar na gázdovstve Mocylaka — „Bandyka“. Rýchlo ho uhasili. Významným dátumom v dejinách Jurga bol rok 1905. Vtedy na mieste pomníka sv. Vojtecha vybudovali pod spoločnou strechou kaplnku a školu. Týmito objektami sa v dedine začala murovaná výstavba. Tehlu zisťovali vtedy z Boru, kde vyrábali les a pôdne podmienky a stupeň vlhkosti boli priaznivé pre výrobu tohto cenného stavebného materiálu.

Prvá svetová vojna vytlačila na Jurgove svoj biťag. Z bojisk sa domov nevrátilo 37 mužov. Protipožiarne ochrana sa stala druhoradá, ale požiar, ktorý vznikol v roku 1919 v kríme Sebastiána Mačičáka — „Fošnerka“, pripomienal nefústné fárum, ktoré bolo nad Jurgovom.

Nadišiel čas rozpadu Rakúsko-uhorskej monarchie. Obyvatelia žili v neistote, nevedeli ku ktorému štátu bude patriť Jurgov. Ako vieme, Spiš bol po prvej svetovej vojne v roku 1920 podehlený medzi Poľsko a Česko-slovensko. Poľsku pripadol 14 dedín na Zamagurí a okolo 10 000 obyvateľov, v tom aj Jurgov. Historické skúsenosti pripomínali ľuďom, že nezávisle od politickej situácie, sa sami musia postarať o bezpečnosť dediny, ktorú najviac ohrozoval oheň.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

ALOJZ VOJTAŠ

ZIVOT

Cílos 5/1986 Ročník 29

13

Božena Němcová

BABIČKA

(14)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Bylo již po svatodušních svátcích, jimž babička „zelené“ říkala, snad proto, že májemi z břízy okrášila celé stavení, vnitř i zevnitř, takže i u stolu i v posteli všickni pod zeleninou byli. Již bylo i po krásném Božím těle i po Janu Křtiteli. Slavíček již v kroví nezpíval, vlaštovičky vyváděly mláďata zpod střechy, na peci u koček leželo májové kotě, s kterým se Adelka ráda maznila. Černá její slepic vodila již odrostlou kůrátka, a Sultán i Tyrl skákal zase noc co noc do vody po myslích, což zavdalo starým předlenám příčinu k povídáčkám, že straší na lávce u Starého bělidla hastrman. Adelka chodila s Voršou zavádět Stračku na pastvu, chodila s babičkou po bylinách aneb seděla vedle ní na dvorku pod lipou, jež květy také již babička sušila, a odříkávala jí z knihy. A večer, když šly spolu naproti dětem, zašly si přes pole; babička si dohlížela k lenu, ráda se dívala po šírych panských polích, jejichž bohaté klasy úprkem žloutly, a když vítr po nich vlnky házel, nemohla s nich ani oka spustit. Říkala Kudrnovi, který obcházejí pole obyčejně k ní se připojil: „Radost je z toho božího požehnání, nedopouštěj, Bože, pohromy!“ „Ba máme velká parna,“ říkával Kudrna, obraceje přítom oči po obloze. Když šli okolo hrachu, nepomenul natrhlat Adelce do klínů mladých lusek a vždy upokojit si svědomí tím, že by ani knězna tomu nic neměla, „protože má babičku a dětičky ráda“. (...) Zkrátka byl konec července a na začátku srpna měla přijet paní knězna i otec, a mimo to těšily se děti, že bude konec školy. Paní Prošková dohlížela již zase celé dny v zámku, aby ani koutečku nezůstalo nevysvětleného, a pan zahradník nohy si mohl uběhat po zahradě, dávaje pozor na každý záhnek, zdali mu kvítká rostou, jak on chce, přehlížejí trávníky, jestli by přece některá travička bujněji nebyla vyhnala, aby ji mohl hned zároveň s druhými sestřihnout, prolízaje keř od keře, zdali tam podélkyně nezapomněly kopřivu, aby ji vytřhl a přes plot hodil. Všude bylo chystání k příjezdu velitelky. (...) Babička přála paní kněžné všecko dobré, modlila se za ni každodenně; kdyby ale s jejím příjezdem nebyl spojen býval i příjezd zeťů, bylo by jí to jednoznačně bývalo, vidět ji nebo nevidět. Tenkráte ale babička i paní kněžny sotva dočká se mohla; měla cosi za lubem, o čemž se ale nikomu nezmínila.

Na začátku srpna začínaly pomalu žně a paní knězna vskutku také hned první dny přijela s celým komonstvem. Slečinka správcovice cekala Italiánu, avšak se jí hned dočeslo, že ho nechala paní knězna v hlavním městě. Paní Prošková zářila radosti, děti měly zase svého milého tatínka; babičce se ovšem tvář trochu zasmutila, když neviděla přijíždět s Janem dceru Johanku. Přinesl ji ale list, v němž jí dcera vzkazovala tisící pozdravení od tety Dorotky i od strýce a na vědomost dávala, že pro churavost strýce přijeti nemůže, poněvadž tetě hospodářství i hlídání chorého nechat nelaskavé by bylo.

Psala, že je ženich její hodný člověk, že je teta srozuměna, aby si ho vzala, a že jím chce o Kateřině svatbu vystrojit, že čekají jen na babičino svolení. „Až budem svoji, jakmile to bude možno, přijedem do Čech, abyste nám dala, mamičko, požehnání a poznala mého Jirího, jemuž ale Jura říkáme. On také není Čech, je až kdesi z tureckých hranic, ale dobré se s ním srozumíte, já ho naučila česky dřív než Tereska Jana. Ráda bych si byla vzala Čecha, já vím, že by vás to bylo více těšilo, ale co dělat, mamičko, srdeč si nedá poroučet; mně se zabil ten můj Krobot.“ Tak se list končil. Tereska list předčítala, Jan byl příjemný a povídal: „Jako bych ji slyšel, tu veselou Hanu, ale hodně děvče, a Jura je pořádný člověk, znám ho, je to první tovaryš u strýce, co Hana je, a kdykoliv jsem k nim do kovárny vesel, měl jsem radost z Jury. Chlap jak hora a remeslník aby ho pohledal.“ „Ale jedno slovo tam bylo, Teresko, tomu jsem nerozuměla, někde tam dole, to mi ještě jednou čti,“ a babička ukazovala v listu na konec. „To je Krobot, ne?“ „Co je to, prosím tebe?“ „To tak přezdívají ve Vidni Chorvátum.“ Takové to tedy je. No, Pánbúh ji dej štěsti. Ale kdo by to pomyslil, z jakých to končin se ti lidičky sobě dostanou. A Jirí se jmenejte, jako nebožtík její otec!“ S těmi slovy složila babička list, utřela slzu s oka a šla si ho uchovat do přítruhličku. (...)

Přišli i přátelé, pan myslivec i pan mlynář, vitat milého hosta. Staveníčko se obveselilo; i Sultán s Tyrlem s jakousi neobvyčejně divou radostí se hnali proti Hektoru, jakoby by mu chtěli povídат novinu. Vžít je měl pápn rád; výprask nedostali od té doby, co kačátko zakousli, a kdykoliv mu přišli naproti, pohladil je po hlavě. Babička také povídala, vidouc jejich radování, že zvíře dobré si všimne, kdo je má rád, a že si to dlouho pamatuje.

„A je-li pak komteska úplně zdráva?“ ptala se paní myslivcová, přijdouc s dětmi přivítat pana knotra. „Povídá se, že je, ale já myslím, že není. Něco jí musí trápit. Ona byla jakživa subtilní, ale nyní jí není než duch a ty oči se již jako s nebe divají. Plakal bych, když ji vidím, ona je anděl. Však je paní kněžna všecka utrpena, a co se komtesa roznemohla, přestaly v našem domě radovánky. Právě před nemoci měla být zasouchnuta jednomu hraběti. Je z bohatého rodu, paní knězna je zadobře s jeho rodiči a přeje si prý velmi ten sňatek. No nevím,“ doložil pan Prošek s nedověřivým povrtením hlavy. „A co tomu hrabě říká?“ ptaly se ženské. „Co by říkal, musí být spokojen a čekat, až se děvče uzdraví; a jestli umře, může nosit smutek, má-li ji opravdu rád. Chce prý jeti za kněžnou do Vlach.“ „A má slečna hraběte ráda?“ ptala se babička. „Kdož to může vědět. Nemá-li jiného v srdci, mohl by se jí zamilit, je pěkný člověk,“ odpověděl Jan. „Však to, jestli se jí jiný lépe nelíbí,“ řekl pan mlynář, podávaje panu Proškovi otevřenou pikslu; „proti gustu žádny dispuťat.“ Bylo to jeho oblíbené přísloví. „Tuhle naše šenkýrka měla by už po svatbě a nechádala by jako pod vodu spuštěná, kdy-

by ji slaci nebyli odvedli to, co se jí líbilo,“ dočekl mlynář, bera, když všem podal, i sám šnupec a mžilkna přitom stranou po Kristle, jež tam také byla.

(...) Když se přátelé rozcházeli, vklouzla Kristla do babiččiny sednice a vytáhnuvší ze záhadní psaníčko, na jehož pečeti byl odtisk vojenského knofliku, pravila tiše: „Od Jakuba!“ „No to je hezky, co piše?“ řekla babička, těšíc se spolu s děvčetem. Kristla rozevřela list a pomalu četla: „Má drahá Kristinko! Nastokrát tě pozdravuju a líbám. Ach bože, je to platno! Já bych tě raději jednou opravdu polibil než tisíckrát na papír, ale tři míle cesty leží mezi námi a k sobě nemůžem. Já vím, že ty si kolikráté za den myslíš: Co asi Jakub dělá? Jak se mu as vede? Dělat mám dost co, ale jaké je to dílo, tělo při práci a mysl všecka jinde. Zle se vede. Kdybym byl svoboden, jako je Vítězslav Tonda, snad by se mi vojenský stav zalobil: kamarádi zvykají a pomalu nebude jim nic těžké. I já se všemu učím, nereptám proti ničemu, ale mne ně netěší a místo přivykání je mi den ode dne krušněj... Od svitu do mraku myslím na tebe, má milá holubičko, a kdybym jen věděl, že zdráva, kdybym jedně pozdraveníčko od tebe dostal, byl bych spokojen. Když stojím venku na stráži a vidím ptáky letět k vaší straně, myslím vždycky, proč nemají mluv, aby ti vzkázání moje vyřídili, aneb raději sám abych byl ptáčkem, tím malým slavičkem, abych k tobě zaletěl. Neříká ti babička Proškovice nic? Co tím jen myslila, že nebude snad loučení naše nadlouho? Neviš? Já si, když je mi nejhůř, vždy na její poslední slova vzpomenu, a jako by Pánbúh do mne vstoupil, tak mne občerství naděje, že ona poradí, jak a co dělat. Ona nemluví nadarmo. Jen mi pár rádečků pošli, abych se potěšil, však ti to někdo napiše; piš mi všecko, rozumiš? Sklidli jste sena za sucha? A co žatva? Tady již začínají skilzeti. Když vidím žence jít do pole, praštíl bych vším a utekl. Prosím tě, nechoď sama na robotu, já vím, oni se tě budou ptát, budou ti dělat těžké srdece — nechoď; a ten darmotlach, ten písák — ”

„To je blázen, on se bojí, že bych já snad —“ zahněvala se Kristla, hned ale četla dále: „— nedal by ti pokoje. Jen se drž Tomše, já ho prosil, aby ti byl pravou rukou Pozdravuj ho, i Anču. Dojdí také k našim a vyřídí jim pozdravení, a vaše také že nastokrát pozdravuju i babičku a dětičky i všecky známé a přátele. Měl bych ti ještě totík co povídat, že by se to ani na takový kus papíru nevešlo, co by s ním Zernovský kopeč potáhl, ale už je čas na stráž. Když v noci chodíme na stráži, zpívávám si „Vý krásné hvězdičky, což jste vy malíčky“. Zpívávali jsme ji spolu vpředvečer, než jsme se rozloučili; tys při ní plakala. Ba bože, těšivaly nás ty malé hvězdičky, těšivaly, ale Bůh vás sám, budou-li těsit kdy více. Zůstávej s Pánembohem!“ Kristla složila list, tázavým okem dívajíc se babičce do tváře. „No, můžeš mit radost, je to hodný hoch; vyřídí mu pozdravení, aby doufal v Pánobohu, že nebylo ještě tak zle, aby nebylo dobře; i jemu slunce vysvití. Abych ti ale řekla určitě: tak a tak to je, to nemohu, dokud nemám jistoty. Na robotu ale jdi, když bude třeba; ráda bych, abys podala paní kněžně o obžinkách věnce, beztoho že jiná ho nepodá, když budeš chodit na panské, než ty.“

Kristla byla těmi slovy potěšena a slíbila ve všem zachovat se dle babiččiny rady. (...)

Za několik dní vyjel pan Prošek s paní a se všemi dětmi do městečka; chtěl jim udělat dobrý den. Vorša a Bětka šly na pole, babička hľídala dům. Sedla s vretánkem pod lípu na dvorek, jak býval její způsob. Vtom viděl jít po stráni dolů okolo peci na lávku komtesu. Měla bílý šat, na hlavě kulatý klobouk slaměný; lehouncem vznášela se po cestě dolů jako vila, nožka její, v atlasovou botku vtěsněna, sotva země se dotýkala. Babička rychle vstala a s velikou radostí ji vítala; ale srdečce ji zabolelo, když se pojedala děvčeti do tváře bleďounké, skoro průhledné, v níž ležela taková mírnost a spolu hluboká bolest, že nemohl bez útrpnosti nikdo na ni pohlížet.

„Sama, a tak ticho zde?“ ptala se Hortensie, když babičku srdečně pozdravila. „Sama, sama, odjeli mi do městečka. Děti nemohou se otce nabažit, když ho tak dlouho neviděly,“ pravila babička, utírajíc fértochem čistou la-vičku, dříve než by slečnu k posezení pozvala. „Ba ovšemže dlouho; toho jsem já vinna.“ „I jakpak, milostivě, když Pánbůh nemoc dopustí, co si může člověk přítom pomoci. Litovali jsme všickni a modlili se, aby Pánbůh milostivě zdraví navrátil. Je to velký poklad a člověk si ho teprv váží, když ho ztratí. Bylo by vás škoda, milostivě, jste mladinká, a milostivá paní knězna by měla velkou litost.“ „Já to vím,“ povzdechla komtesa, kladou sepnuté ruce na pěkně vázané album, jež si byla na klín položila. „Jste bled'ounká, milostivě, co je vám?“ ptala se s velkým účastenstvím babička děvčete, které vedle ní sedělo jako vtělená žalost. „Nic, babičko,“ odpověděla slečna, nutíc se k úsměvu, který právě bolest srdce prozrazoval. Babička netroufala si ptát se víc, ale že slečna není jen tělesně chorá, to pozorovala.

Po chvíli začala se komtesa vyptávat, jak se všem v malém staveníku dařilo, zdali děti vzpomněly na ni, což jí babička všecko ráda povídala, zase navzájem se ptajíce, jak se paní knězna má a co dělá. „Paní knězna jela do myslivny,“ odpověděla komtesa. „Já ji prosila, že zůstanu, abych si údolíčko okresila a vás navštívila. Stavi se tu pro mne.“ „I toť jak by ji Pánbůh poslal,“ zaradovala se babička; „musím si jít pro čistý fértoch, člověk se od toho pazdeří všecky uprásí. Posouvte, milostivě, hnedlinko se vrátím!“ To dořečení vešla babička do stavení, a netrvalo dlouho, přišla v čistém fértochu a čistém šátku na hlavě i na krku, nesouc s sebou bílý chléb, máslo, med a smetánku. „Snad by vděčně milostivě ukrojil si kousek chleba, je včera pečený. Ale sedneme si do sadu, je tam zeleněji. Lípa sice dává stín, já pod ní ráda sedávám, proto jíž, že tu druhbez vidím okolo sebe hrabat, běhat a se batolit.“ „Tedy jen zůstaňme zde, dobře se mi sedí,“ vskočila jí do řeči komtesa, odebírajíc přinesená jídla. Mezitím ale rozevřela knihu a ukazovala babičce, co nakreslila. „I pane božíku, totě celé údolíčko nad splavem, luka, stráň, les, splav, a na moutě, tu je i Viktorka,“ zvolala babička udivená. (...) A to je Staré bělidlo, dvorek, lípa — to jsem já, děti, psi, všečko; Ty můj Ježíš, čeho jsem se to nedokázala. Kdyby to naši viděli!“ přetřeně vykřikovala babička. „Nezapomenu já nikdy,“ pravila komtesa, „na lidi, kteří jsou

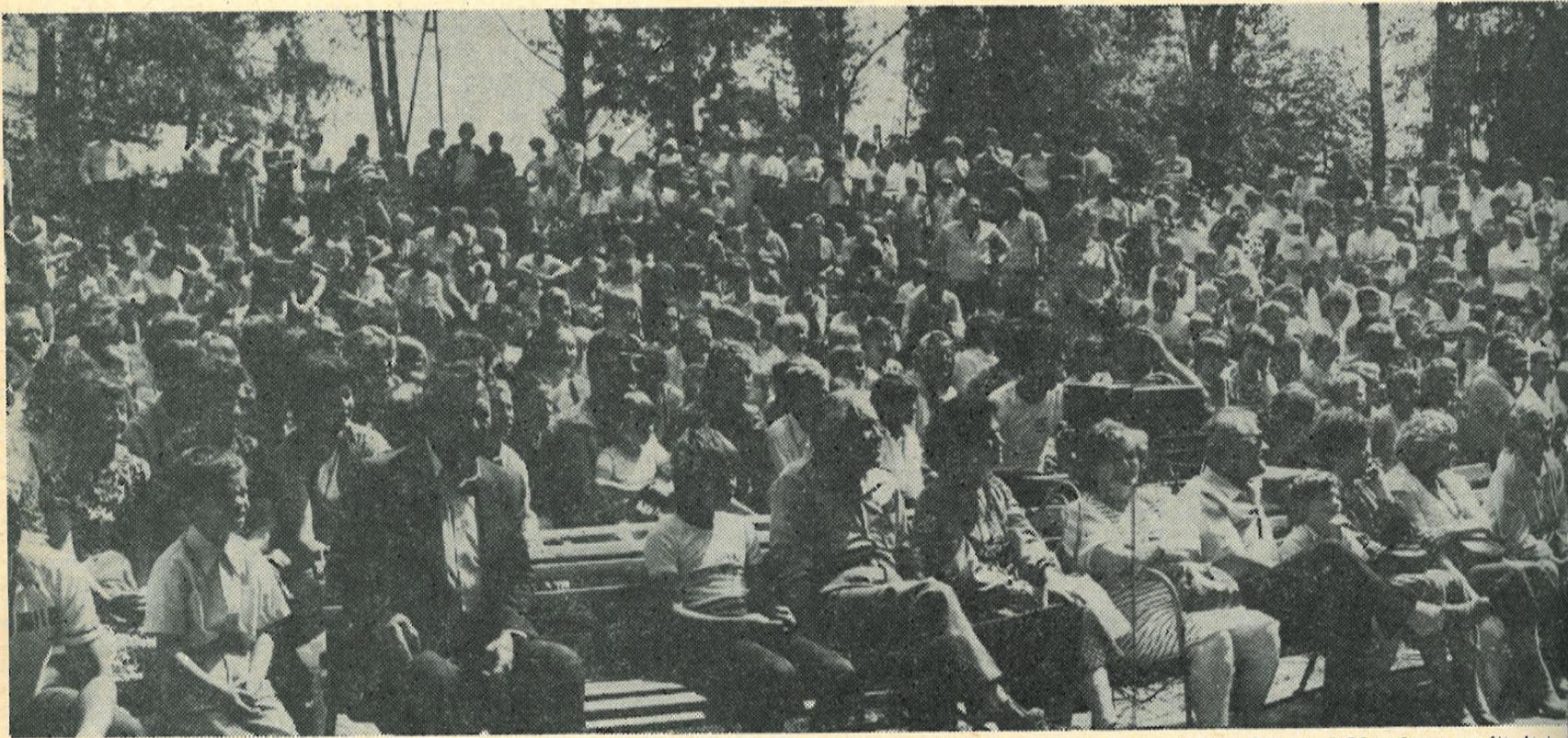
mi milí, ale aby jejich podoby jasněji v duši zůstaly, tváře jejich si vykreslím. (...) Kdybys k tomu svolila, ráda bych tě, babičko, vy-malovala, aby děti měly památku.“ Babička se začervenala, zakroutila hlavou, namítajíce s upejpáním: „Mne, starou osobu; to by se ani, milostivě, nehodilo.“ „Jen nech, babičko, až budeš zase sama doma, přijdu sem a vymaloju tě; udělej to pro vnoučátku, aby měly tvoji podobu.“ „Když tomu chcete, milostivě, bud'si tedy,“ odhodlala se babička; „ale za to prosím, aby se toho nikdo nedověděl, řeklo by se, že se babička chytá marnosti. Dokud jsem živa, netřeba jim obrazu; až mne nebude, pak se děj co děj.“ Slečna přivolila. „Ale kde se jen milostivě na tomu naučila, já jsem jakživa neslyšela, aby ženská malovala?“ ptala se babička, obracejíc opět nový list a dívajíc se na malovaný obrázek, který do knihy jen vložen byl. Na obrázku byla stromovim porostlá skála, od jejíž paty se odrážely vlny moře. Na skále stál mladý muž, držel v ruce růžové poupe a díval se na moře, na němž v dálí vidět bylo roztažené plachty lodí. „To také milostivě dělala?“ ptala se babička. „Ne, malíř, od kterého jsem se učila malovat, dal mi ten obraz,“ odpověděla slečna polohlasně. „To je snad on sám?“ Komtesa neodpověděla, růmencem polila se jí tvář; povstala. „Zdá se mi, paní knězna že již jede.“ Babička se dovtípila, ona věděla již, co slečně chybí. Nebyla tu ještě paní knězna. Komtesa se zase posadila a babička po několika výtočkách začala mluvit o Kristle a o Milovi; svěřila se komtese, že by stran toho ráda s paní kněznu promluvila. Komtesa pak schválíc její úmysl slíbila ochotně přimluvit se. Knězna se vrátila; přišla po stezce, prázdný kočár jel po silnici. Velmi srdečně pozdravila babičku; Hortensii podala kytku říkouc: „Ty miluješ divoké karafiátky! Natrhala jsem je po cestě.“ Komtesa se uklonila, políbila kněznu ruku, kytku zastrčila za pásek. „To jsou slzičky,“ pravila babička, pohlidnouc na kytku. „Slzičky?“ divily se dámy. „Ano, slzy Panny Marie. Povídá se tak o tom kvítku. Když Pána Krista na Kalvárii vedli, Panna Maria ho následovala, ačkoliv jí srdce pukalo. Když viděla na cestě krvavé stopy ran Kristových, hořce zaplakala, a z těch slz matky boží a krve syna jejího vyrůstaly po cestě na Kalvárii prý takováto kvítku,“ pravila babička. „Je to tedy kvítky bolesti a lásky,“ řekla knězna. „Milenci netrhají jeden druhému slzičky, myslí, že by museli plakat,“ začala zase babička a podávala paní

kněžně sklenici smetany, prosic, aby přijala zavděk. Paní knězna babičce neodepřela. „Ty můj bože,“ pokračovala babička v předešlé řeči, „ono je vždy proč plakat, i když slzičky se netrhaly, při lásce býva hoře i radost. Jestli jsou milenci šťastní, jiní lidé jim pelyňku přisypou.“ „Drahá knězno, babička chce také orodovat za nešťastné milence, vyslyš ji a prosím tě, drahá knězno, pomoz!“ Komtesa sepjala ruce a probebně vzhledáku kněznu. „Mluv, stařenko, já ti již jednou řekla, abys obrátila se ke mně, že ráda vyslyším tvoji žádost; znám tě, že bys neprosila za nehodně,“ řekla knězna, hladíc bohaté vlasy milené schovánky a dívajíc se přitom přivítavě na babičku. „To bych se neopovážila, milostivá paní, kdybyste věděla, že toho nezasluhuji.“ A babička začala povídат o Kristle a o Milovi, jak přišel k odvodu, jediné to zamílela, že pan správec ustavičně děvče pronásleduje. Nechtěla mu škodit víc, než by třeba bylo. „To je to samé děvče a ten hoch, co měli s Piccolou hádky?“ „To samé, milostivá paní.“ „Je tak hezká, že se o ni mužští derou?“ „Děvče jak jahoda, milostivá paní; o obzinkách ponese věnec, to ji milostivá paní uvidí. Ovšem bolest krásy neprípadí; když láska děvče trápi, sklopí hned hlavinku, jako zvadlý kvítek. Kristy je teď jen stín, ale jediné slovíčko ji vzkříší, že bude brzíčko, jak bývala. Milostivě je také bled'ounká; ale dá Pánbůh, až uvidí svůj kraj a co srdci milo, že ji tvářinky rozkvétou jako růžové lístečky,“ dodala babička schválně a na slova „co srdci milo“ položila takový důraz, že děvče do rozpaku přišlo. Knězna bystře pohlédla na komtesu, pak na babičku, ale poslední dělala jakoby nic, chtěla jen kněznu upozornit, o víc jí tu nešlo. Knězna po chvílikovém pomlčení vstala, položila ruku na babiččino rameno a pravila svým příjemným hlasem: „O milence se postaráme. Ty ale, stařenko, přijd' zejtra v tu dobu ke mně,“ doložila polohlasně. „Milá knězno,“ pravila komtesa, berouc knihu pod paži, „babička svolila, abych ji malovala, ale chce, aby to zůstalo tajné, dokud je živa. Jak to udělat?“ „Přijd' ty jen do zámku, stařenko, Hortensie tě vymaluje, a obraz zůstane u mne, dokud budeš živa. Vymaluje ti také vnučata, a ten obraz si necháš ty, babičko, až ti odrostou, abys měla památku.“ Tak rozhodla knězna, poklonila se přivítavě a vstoupila s Hortensií do kočáru. Babička všecky potěšena šla do stavení.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

Kresba:
Adolf Kašpar

Zástupy divákov sledujú koncert laureátov v jablonskom amfiteátri

Jablonka a Kičory boli v sobotu a nedeľu v polovici júna dejiskom zaujímavého a už tradičného folklórneho podujatia — XII. ročníka Pastierskeho sviatku na Orave. Oznamovali to nielen početné plagáty a príležitostná výzdoba oboch obcí, ale aj akýsi živší ruch na oravských cestách. Zvlášť hustá, priam mestská premávka bola v sobotné poľudnie na ceste vedúcej z Jablonky do Kičor. Smeroval tam dlhý prúd automobilov, autobusov, dodávok, ba aj vozov, ktorými sa náhliči účastníci prvého dňa tohto oravského podujatia.

Počasie tento rok žičilo organizátorom, a tak sa tradičná prehliadka kapiel, inštrumentalistov a ľudových spevákov mohla uskutočniť vo voľnej prírode. Na neveľkom pódiu postavenom na kraji Kičor, skoro na úpäti Babej hory, sa divákom predstavilo vyše 45 samostatne vystúpujúcich — muzikantov, sólistov, hudobných a speváckych skupín z celej Oravy, ba aj z iných oblastí, ktorí súťažili o pastiersky cengáč. Najstarším účastníkom súťaže bol vyše osemdesaťročný kr. Andrej Vengrín z Prívarovky a najmladším — päťročný Jan Mlynarczyk z Kičor.

Tejto maratónskej prehliadky, ktorá trvala vyše 4 hodiny, sa zúčastnili aj naše krajské kapely, sólisti a spevácke skupiny, ktoré ziskali spolu deväť cien, čiaž iba treťich, hoci niektoré ich vystúpenia si zaslúžili vyššie ocenenie.

Mne osobne sa veľmi páčilo vystúpenie kapely MS KSSCaS z Harkabuza pod vedením Františka Harkabuza, ktorá popri znamenitej hre na husliach vynikla prekrásnym viachlasným spevom, začo práve ziskala cenu. Je to nepochybne výsledok súťažnej práce tejto kapely, ktorá predsa vznikla sotva pred niekoľkými rokmi, ale z roka na rok dosahuje čoraz lepšie výsledky. Je to už kapela, s ktorou sa môžeme všade ukázať.

Na svojej normálnej úrovni sa predstavila obecenstvu známa kapela Vengrínovcov z MS KSSCaS v Prívarovke, ktorá zatiaľ nechýbala na žiadnom z doterajších ročníkov Pastierskeho sviatku. Obsadila tretie miesto, podobne ako aj jej členovia — Eugen Bandyk a Karol Varešiak v súťaži inštrumentalistov. Zvláštnu cenu za iniciatívu a úsilie pre zachovanie ľudovej hudby udelila porota kapeli MS KSSCaS z Podsrnia pod vedením kr. Jozefa Bonka, ktorá zatiaľ vystupovala ešte bez krojov, ale sa ukázala v dobrom svetle a zanedlho bude v stave súperiť s najlepšími.

Krajanka Viktória Smrečáková z Malej Lipnice dovedla do Kičor veľkú skupinu detí a dievčat zo svojho folklórneho súboru, ktoré tentoraz vystúpili v speváckych súťažiach. A keďže majú naozaj pekné hlyasy a spievali bezvadne, ziskali naraz štyri ceny: v súťaži dospelých dievčenské kvinteto a sólistka Kristína Smrečáková, zasa v súťaži detí — sedemčlenná skupina žiačok a sólistka Uršula Stecová. Medzi odmenenými sa nepodarilo umiestniť len speváckemu duo z Harkabuza a kapeli z Malej Lipnice. No slubovali si, že na budúci rok musia dopadnúť lepšie.

Prvý deň podujatia zavŕšila večer slávnostná vatra a ľudová veselica, kym v kičorskej škole sa zasa uskutočnil zaujímavý večierok poézie. Recitovali na ňom verše autorov písucích v oravskom nárečí — výsledok súťaže vypísanej už po siedmy raz.

Na začiatie druhého dňa Pastierskeho sviatku čakali diváci veľmi netrpezlivovo. Ani nečudo, veď program — v jablonskom amfiteátri — začínať vyhlásením výsledkov súťaže inštrumentalistov, súťaže poézie a žiackej súťaže na najlepší plagát o Pastierskom sviatku '86. V tej poslednej si najlepšie počívali žiaci z Hornej Zubrice, najmä zo školy č. 2, ktorí ziskali väčšinu cien. Prvé tri miesta obsadili: Jarek Moniak, Dorota Kubacká a Katarína Pavlaková.

Potom už na pódiu vládla len hudba a spev. Začal sa koncert laureátov, na ktorom vystúpili aj tri folklórne súbory — z Ľačka, Czarnego Dunajca a z Rabčic na Slovensku pod vedením Antona Mordelu. Veľmi živý ohlas malo najmä vystúpenie Rabčičanov, ktorí predstavili o.i. zajímavú scénku rozlúčky s regrútom a zaspievali cyklus ľudových pesničiek z rôznych oblastí Slovenska. Právom si zaslúžili dlhotrvajúce ovácie.

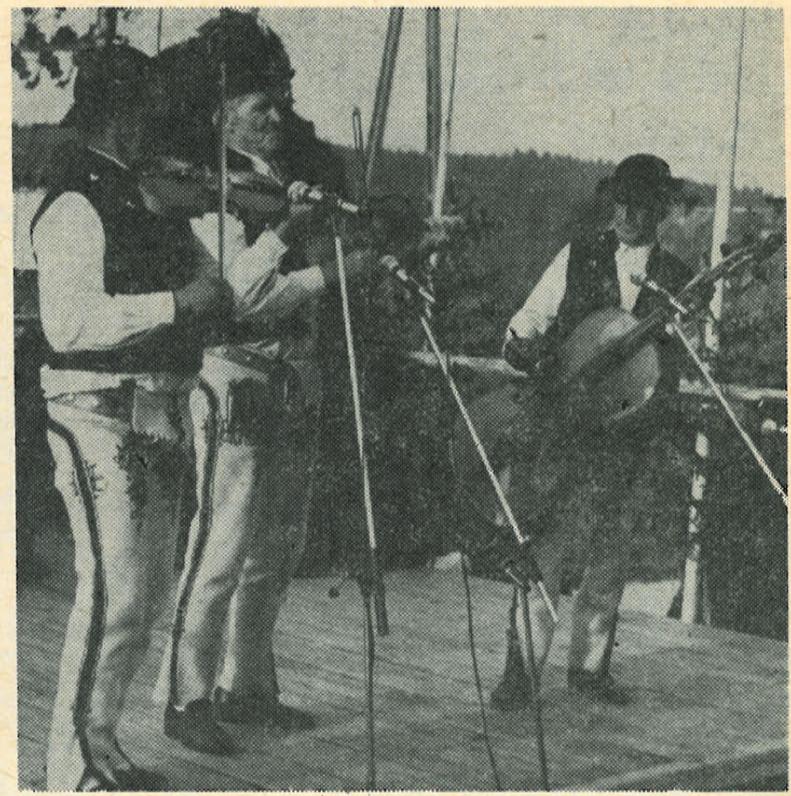
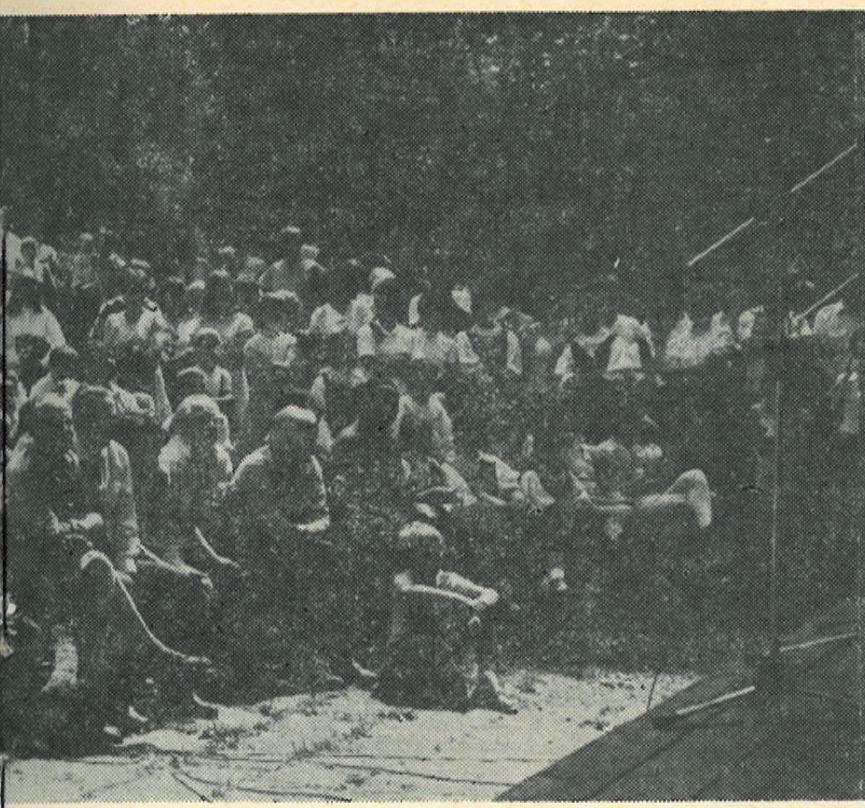
Zúčastňujem sa na Pastierskom sviatku od prvých ročníkov. Preto keď porovnávam tohtoročné podujatie s tými spred 10 rokov, zdá sa mi, že začína strácať svoj pôvodný ráz. Uplne vymizli z programu starodávne zvyky a obrady súvisiace s jarným vyháňaním dobytka, oviec a hydin na pašu, ktoré sa predsa stali podnetom a hlavnou ideou pre zorganizovanie tohto podujatia. Treba sa k tomu rozhodne vrátiť. Zároveň organizátori mali by pouvažovať nad dátumom podujatia a zvýšením jeho atraktivity, aby stúpla na ňom frekfencie, a aby sa Pastiersky sviatok stal skutočným oravským sviatkom.

Text a foto: JÁN ŠPERNOGA

V BABI

Folklórna skupina kr. Viktória Smrečákovej z Ma vyspievala tretiu cenu

Vyhráva najstaršia kapela na Orave z Miestnej skupiny KSSČaS v Privarovke

EJ HORE BÝVAM...

lej Lipnice si

Pastiersky sviatok spestril svojim vystúpením folklórny súbor Rabčík na Slovensku

JÁN JONÁŠ

JEDENÁSTE PRIKÁZANIE

(7)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Ignáč Beňák neniesol ľahko, keď ho po februári v štyridsiatom ôsmom akčný výbor v Drienkovciach („Aký tam akčný výbor,” hovorieval Beňák, „pár holodrancov!”) pozabavil funkcie predsedu miestneho národného výboru. Bezmála tridsať rokov sa v Drienkovciach neurobilo nič bez Beňákovho požehnania. Vlády sa striedali, ba aj republiky, ale Ignáč Beňák ostával Ignácom Beňákam a richtárom.

— Dobre, že je koniec tomu richtárovaniu, — hovorila úprimne jeho žena Melánia. — Také služby ešte žiadnemu gazdovi neboli na osoh!

A skutočne, zdalo sa, že sa teraz Ignáč Beňák viac venuje gazdovaniu ako predtým. Na predjari schválila choroba starého paholka Leonarda. Dlhlo poletoval medzi zemou a nebesami. Vrátil sa zo špitála, Melánia, ho opäť vracala ako svojho. Keď sa ako-tak pozviehal, zberal sa do maštale ku koňom. Beňák zakročil:

— Ani krok! Podá sa ti o starobné a budeš žiť tu. Do starobinca nepôjdeš. Keď ti bude dlhá chvíľa, prekladaj slamky na dvere... Pri stole zavadzat nebudeš! (...)

Ignáč Beňák nepribral nového paholka. Najprv mu Anna pomáhala iba v maštali, no potom po žatve, keď sa orali strniská, ale najmä keď prišla hlboká orba a sejba, vziaľa Anna do rúk aj opraty. Ignáč Beňák nebol pyšný, no predsedal sa so záľubou pozeral, ako idú dečre od ruky vyslovene chlapské roboty, a odbíjal Melániu, ktorá mu ustavične hľadla okolo uší: — Dievča patrí varecha a ihla do ruky, nie bič a opraty...

— Zíde sa jej to. Nevieš, čo bude neskôr. Možno, že ostane s dieťaťom sama!

— Ty by si vari aj tak chcel! Ty si otec...?

— Pozri, ako je na Podkose, len sa pozri, — hovoril žene Beňák. — Od jari do jari, od jesene do jesene, všetko tam robia cudzie ruky. U nás sú aspoň svoje, hoci aj babské! (...)

Helena Adamcová presne po roku odlížila smútok. Zbaviač sa čiernych šiat, akoby omladla o desať rokov. Jej dievčenská postava, voľakedy tenká ako prútik, zmocnela. Čierny ručník, ktorý nosievala v smútku, splýval vždy s jej havraním vlasmi a robil jej pekne formovanú hlavu akousi kavčou. Pod ligotavým krémovým ručníkom tvorili teraz jej havranie vlasy na čele mesiacikovitý oblúk, uprostred rozdelený výrazným púťcom, ktorý napovedal, aké musia byť tie vlasy, keď ich z copov voľne rozpusti na ramená. Pod trocha zvedavo a trocha pohrdavo kletnutým čiernym obočím ležali jej ďalej od seba položené, veľké blankytne oči. Cerven jej lic akoby iba teraz vystúpila z tieňa.

Helena bola krásna zrelá žena. Ani jedno z jej dievčat nebolo po nej. Staršia, už dvanásťročná Katka, vyrastla celkom na podobu mŕtveho otca Stefana Adamicu. Bola dlhohnáhá a ešte trocha neposkladaná. Mala štíhly nos, gaštanové vlasy a belasé oči. Ani dievča, ani dievča pomáhala matke vo dyvre i

Beňák ráno pomohol Gellértovi zapriahnuť lampatého koňa a vyprevadil ho s kočiarom na cestu. Podvečer sa na ceste v Drienkovciach zastavilo nemecké polné auto. Beňák dostal za úlohu ubytovať vyše dvesto nemeckých vojakov. Po polnoci sa však nemecká vojenská kolóna zvrtla smerom k mestu a odišla. Keď sa ale rozvidnelo, ped Hrašným mlynom sa opäť objavil znamy landauer. Tentokrát starý Guban rozkázal synovi Samuelovi, aby odprevadil landauer a jeho pasažierov na hradskú. Na Samuela v prístreší mlyna čakala Beňáková dcéra Anna, ktorá nepočula, že sa jej milý vrátil domov. Po roku, v štyridsiatom šiestom, Anna porodila dcéru. Drienkovce boli vtedy hore nohami. Množili sa dohady a reči, ale mladá matka úporne tajila otca dievčatka, ktoré pokrstili na Bernardínu. Jej láska k mladému Gubanovi vzplanula náhle a prudko. Keď sa ale ukázalo, že je tehotná, starý horár našiel v hore zabitú kontesu a jej sluhu Gellérta, vedľa bola rozbitá okovaná truhla. Podozrenie padlo na mladého Gubana. A tak sa Anna nemohla priznať, že bude mať s ním dieťa. Samuela zobraťi na vyšetrovanie, ale po troch týždňoch ho prepustili. Samuel potom odišiel pracovať do Čiech. Stari Beňákovci však prijali dieťa Anny ako by sa nič nestalo, aj keď sa domyšlali, kto môže byť otcom malej Bernardíny.

v domácnosti. V poli sa ešte málokedy ukažovala. Osemročná Marienka bola už teraz o poznanie útlejšia a veľmi plachá, hoci bola obľúbencom všetkých z kúrii; starého otca i starej matere, oboch čeľadníkov a z nich predovšetkým Simona. V jej detskej, trocha smutnej tvári rodilo sa ešte viac otcových ľstí, ako zdedila jej staršia sestra.

Helena chodila s oboma dcérmi pravidelne na omšu. Vtedy kráčala cez celý horný koniec Drienkoviec až po kostol s hrdo vzpriamenou hlavou, neobzerajúc sa ani náľavo ani napravo; nenazívala do dvorov, akto robieva väčšina žien z Drienkoviec. Ak stretla staršiu osobu, pozdravila, sama odpovedala na pozdravy zväčša len kývnutím hlavy, alebo polohlasným zaďakovanim. Reči viedla iba s pribuzenstvom. Dvor a stará kúria žili od nepamäti izolované od dediny. Nic preto, že kúria stála trocha von z radu, ani preto, že bola dookola obohnána kamennou ohradou. No ani preto, že vari sto, možno i viac rokov boli hospodári z Podkose richtári. Jednoducho na Podkose si vystačili sami. (...)

Postupom času sa aj paholok Šimon čoraz menej ukazoval medzi mládežou v obci. Malo to dve príčiny: ponajprv Šimon už prekročil tridsaťku a slobodný mládenec v jeho veku aj v kostole stával najradšej tak ako si neutrálne — ani medzi slobodnými ani medzi ženatými. Druhá príčina bola v tom, že to gazziná nie veľmi rada videla. Šimon by ani za celý svet neurobil nič, čo by gazzinej vyzvalo nelibosť.

Ludia v Drienkovciach sprvoti si ani nevysími, ako sa dvor na Podkose ohradzuje. Začali otvárať oči až vtedy, keď z nevinného žartu narástol vážny dohad. K Helene však reči neprenikli. (...)

Na Podkose zviezli kukuricu do šopy pri stodole. Zvyčajne v nej prezimovalo poľné náradie, pluhy, brány, sejačka, žaci stroj, ručné plečky a všetko ostatné. V jeseni ju používali na skladovanie ovocia a na šúpanie kukurice. Bola na závernej strane stodoly, dobre obitá topoľovými doskami, s riadnou bránou, takže v nej neľahlo ako pod jednoduchou bránou do dvora.

Helena už bola až po driek obložená z jednej strany šúpolím a z druhej zase do párov pozvádzanými klasmi, keď prikvítli obaja paholci. Pohnala ich rezkým tónom.

— Kade sa poťakate? Sama toho veľa nechášem...

Šimon si hned hľadal miesto dakde za jej chrbotom. Cyprián si sadol priamo oproti Helene, rovno na holú zem, a naširoko rozťial nohy.

— Už sme mohli, hľa, koľko ošúpať! — ukázala brádu na kopu kukuričných klasov po svojej pravici. — A ty si hod aspoň šúpolia pod seba, lebo od zeme prechladneš. Ešte je roboty v poli, a ty začneš polihovať, — hodila Cypriánovi za hrsť šúpolia na nohy. (...)

Starý Vojtech Adamicus niekedy pomohol pri poľných práciach, vzal kosu do rúk aspoň na pol dňa, inokedy pomohol pri zváza-

ní sena alebo obilia, i s motykou zašiel občas do okopávky repy alebo zemiakov. Stará gazziná Hermína Adamicová neurobila krok zo dvora okrem nedele, keď išla do kostola. Keď sa stretla s Helenou zoči-voči, bud' bolestivo stonala, alebo sa tvárla ukrievdene. Stará gazziná sa motkla po kúrii zriedka, aj to ako prízrak bližiaceho sa nešťastia. Starý gazzda Adamicavojtech nestrácal záujem o hospodárstvo. Len čo sa vyšmykol žene, hned sa našiel; zhovorčív, takmer až drkotavý gazzda sa niekedy plietol Helene aj do vecí, ktorým už ani veľmi nerozumel, ale iba preto, aby si dodal väznosti. Helena to strpela so zhovievavým úsmevom. Aj obaja paholci mali svojím spôsobom radi starého gazzdu — výmenkára. Počúvali to jeho: „To bolo, to bolo...“, a poza chrbát sa mu smiali. Keď sa dlhšie neukazoval, chýbal im tak, ako by chýbal asi každému na Podkose.

Predsa sa však Helena a obaja paholci začudovane pozreli, keď sa otvorila brána na Šope, v ktorej súpali kukuricu. V tmavom otvore sa najprv zjavilo objemné telo Hermíny Adamicovej, od hlavy až po lem sukné okrútené vlniakom. Za ňou ako plamienok vo vetre poletovala tenká figúrka Vojtecha Adamicu. Helene a obom paholkom zaraz zastali ruky.

— Pomáhajpánboh, pomáhaj...! — pozdravil starký.

Stará gazziná sa obzerala, kam by sa posadila. Na holú zem by sa bola tažko zložila. Cyprián, celkom popletený jej príchodom, vykročil, pritiahol táčky, obrátil ich hore dnom a hodil na ne za náruč šúpolia.

— Tuná si sadnite, gazziná... — ponúkol starú preochotne.

Hermína so stenkaním sadla si zoširoka na dno táčok.

— Pomôžeme vám, pomôžeme... Aby nás iní nepredbehli, iní nepredbehli... — hovoril starý Adamicus a robil si miesto na kope kukurice. Potažkal pár klasov v ruke, primeral ich k lakťu, ošúpal zopár riadkov, preskúmal ich palcom a riekoval:

— Môže dat aj nad pätnásť centov z honusu... aj nad pätnásť centov môže dať...

Keď prikvítli starí výmenkári, nikto zo šúpačov pod šopou nemal potuchy, o čom bude reč. Helena úporne rozmyšľala, čo môže vzbudiť nevôlu starej gazzidinej. Ze by chmáry hrozili od starého Adamicavojtechu, to ani na okamih neprispustila. Keby niečo mal, našiel by si príležitosť hned.

Pritmobil by sa, zaodhal by, potriásol kolonom a začal by zdáleka.

— Ja sa ti do toho miešať nechcem, do toho miešať, ale kedysi...

V maštali zaerdžala kobyla. V zápäti sa nou druhá.

— Dás im ešte raz vodu? — upriamil Šimon pohľad na Cypriána.

— Pravdaže, — odpovedal Cyprián. — Nechceš piť...

— No neviem, — vystrel sa Šimon v križoch a opatrne prekračujúc kôpkę ošúpanej

kukurice, bral sa k východu. Cyprián trocha v rozpokoch za ním.

Hermína sa pozrela významne na starého. Adamica zaodfrhal a začal sústredene preberať ošúpané klasy, akoby medzi nimi hľadal daktorý so zlatým zrnom. Navzdor povzbudivým pohľadom svojej Hermíny, mlčal ako peň.

— Cíti sa tu ako gazda, — pohla Hermína nosom a tak zúrivo vtiahla vzduch do seba, že jej až zahvízdalo v oboch nosných dierkach.

— Veru ako gazda... — pritakal hned Adamica a začal ešte netrpezlivejšie odkladať ošúpané klasy.

— Cyprián má v poslednom čase plnú hlavu seba, neviem čo sa s ním robí, rieka pokojne Helena. Nepocitila ostne v reči starcov.

— Cyprián je pochábel. O toho nejde. Šimon by sa tu chcel zapelešiť... — zasyčala Hermína. — Pri tebe!

Helena zdúpnela. Chvíľu mala v hlave úplne pustú. Potom akoby sa jej zo všetkých žil liala krv. Pocitila známu horúčosť v hrdle. To bola zlosť, ktorá ju nesmela premôcť. V duchu začala rátať. Päť, desať, pätnásť, dvadsať! Až po sto. Iba potom sa opýtala:

— Co to vravíte? Aký je to zase výmysel...?

— Vravím, čo som počula. Už je toho plná dedina! Ze s ním držíš a on sa len pre tvoju suknú drží na Podkose, ináč by bol už dávno... vysypala Hermína jedným dychom. Celkom sa zadýchala.

— Kto...? Kto...? — dusila sa Helena. — Kto sa opováži...? Ja mám čisté svedomie...

Vstala. Stála vzpriamená. Rozšírenými očami sa pozerala na starú. Nehýbala sa z miesta.

— Alebo mi poviete, kto takú špinu na mňa hodil, alebo sa vám nikdy ani nepozdravím! — rieka Helena temným hlasom, ktorého sa preťačol najmä starý Adamica. Hned začal:

— Ludia natárajú... Ludia...

— Bez vetra sa ani list na strome nepohnie... — syčala Hermína.

Helena stála nemá ako soľný sŕp. Na takúto ľudskú podlosť nikdy nepomyslela.

Ked' vošli obaja paholci naspať do sopy, pohla sa k doštenej bráne a obrátená chrbtom rieka už celkom pokojným hlasom, akoby sa nič nebolo stalo:

— Ked' pôjdete spať, nezabudnite zhasiť svetlo.

Stvorec tmy v otvore brány ju hned zhitol. (...)

Pri raňajkách sedeli obaja ako zvyčajne bez reči. Dni už boli krátke, nebolo času na dlhé prežúvanie. Cyprián dojedal stojáčky a ponáhľal sa, lebo jemu prichodilo zapriahat do voza. Šimon sedel ešte pri stole, ked vošla Helena.

— Šimon, musím sa s tebou zhovárať, — rieka a pozrela mu priamo do očí. Lahko zniel jej pohľad. Svedomie mal čisté, pracoval viac ako svedomite, ani ho veľmi zvedavost nenapínala, o čom bude chcieť Helena s ním hovoriť.

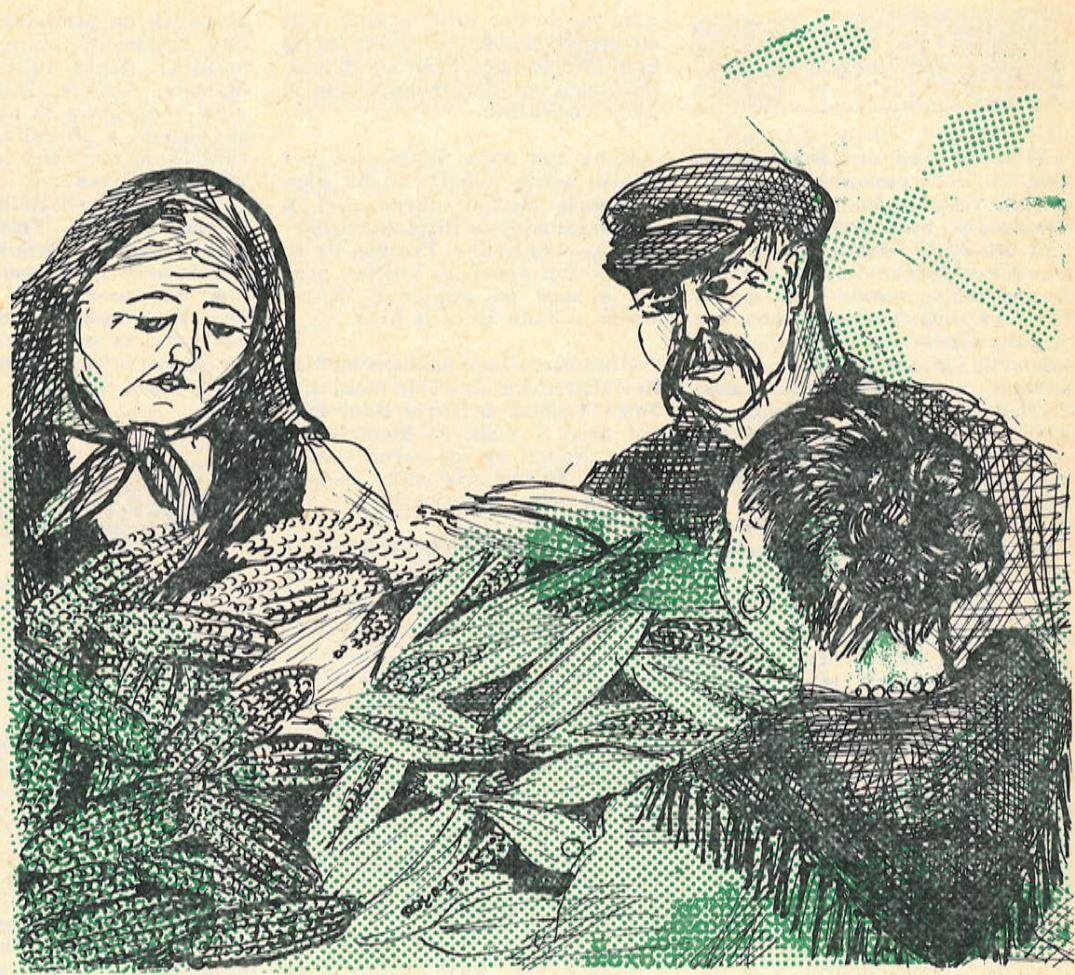
Cyprián po tomto nezvyčajnom oslovení prestal na chvíľu prežúvať a stál s plecháčom z ruke ako žobráv svätý za dedinou. Iba ked' Šimon hodil naňho ponúkavý pohľad, dopil zvyšok bielej kávy a s nedojedenným krajom chleba sa pobral von.

— Dávno sme sa nejednali, — rieka Helena a Šimonovi neušlo, že je akási nesvoja.

— Prečo by sme sa mali jednať? — Ja som spokojný. Môžeme zostať pri starom, — odpovedal Šimon. Naslineným palcom zbieraný zo stola omrvinky chleba. — Ak ste aj vy so mnou spokojní...

— O to nejde, — prerusila ho Helena. — Časy sa teraz rýchlo menia. Peniaze sa množia. Čoraz menej za ne kúpiš...

— Nič nepotrebujem, kým som zdravý a mám ruky. — Šimon položil pred seba mocné ruky. Široké dlhé dlane s hrebeňom mozoľov pod prstami akoby ani nepatrili k jeho štíhlej postave a úzkej tvári.

Kresba: Areta Fedaková

— Od Nového roku ti pridám mesačne stopäťdesiat korún a Cypriánovi sto, — rieka Helena a už aj brala zo stola oboje plechové hrnčeky, z ktorých paholci pili bielu kávu. Šimon rozumel tomuto gestu tak dobre ako aj Cyprián, ktorý sa zvykol niekedy pri stole zahovoriť. Vtedy gazdiná pretrhla reči týmto rahu pochopiteľným gestom. Hoci čakal ešte voľajaké slovo, prečo takto odrazu, Helena neotvorila ústa. Pobral sa von s plnou hlavou myšlienok. (...)

Šimon patril v jej očiach k hospodárstvu ako voz, pluh, séjačka, či iný stroj, čo má o čosi väčšiu hodnotu ako niektoré z hospodárskych zvierat. Patril jednoducho k inventáru. Pravda, k tomu druhu inventáru, ktorý sa opatruje starostlivejšie a ktorý je základom hospodárenia. Nad ním bola už len pôda, zem, ktorá bola pre gazdu najcennejšia, nezriedka cennejšia ako vlastné deti, najmä ak mal detí nadostat a pôdy poskromnejšie.

Helena bola k Šimonovi spravodlivá. Bez najmenšej pochybnosti odmieta čo len omrvinku podozrenia, že by on zavdal príčinu k rečiam. Vedela veľmi dobre o jeho oddanosti a nevzťahovala ju na svoju osobu. Pripisovala ju jednak tomu, že Šimon vlastne na Podkose vyrástol od detstva, potom skutočnosťam okolo Stefanovej smrti. Ved' keby nebol Štefan prepriahol svoje kone do voza, ktorý fahol Šimonov pára.

Helena nechce domýšľať, čo by sa stalo. Nechtiac odbočila jej mysel od toho, čo sa stalo v šope; zabudne na klebetu, ktorá je ako zhasnutý uhlík; čo aj nepáli, aspoň pošpini. Začala sa zaoberať sama sebou. Robievala tak veľmi často, aby sa utvrdila v presvedčení, že čo robi dobre a spravodlivovo.

Až po Stefanovej smrti vystúpila z nej všetka tá predtým navonok utajovaná hrdosť a ráznosť. Kto v Drienkovciach čakal, že smútok a zúfalstvo zavládnu vo dvore na Podkose, bol veľmi prekvapený. Gazdovstvo neupadlo, lež neaopak. Mladá vdova sa neobracala k nikomu ani o radu ani o pomoc. A ked' jej Beňák z pribuzenského čitu opatrné ponúkol pomoc, ako predtým často Štefanovi, Helena úticovala, no hrdo odmieta. Nevstúpila do chovateľského spolku, stránila sa

všetkých akcií a ani vtedy, ked' Beňák pomocou svojej demokratickej strany vymohol subvencie pre väčších gazdov na stavbu hnajných jám, sa Helena nepripojila. Cítila sa silná, verila svojej sile a pôde, na ktorej te raz hospodária.

Starý Adamica iba pokyvoval hlavou, živše potriesal nohou v kolene a častejšie sŕkal slinu medzi zubami, ked' pred žatvou chodil potajomky po roliach a porovnával. Musel priznať, že ani za čias jeho hospodárenia, dokonca ani za Štefana nemali lepšej úrody.

— Ako záhradka sú tie role obrobené, ako záhradka... — hovoril Hermíne. — Zoberie obilia, že sa ani do dvoch stodôl nepomesti, ani do dvoch stodôl...

— Len aby bolo všetko pri božom poriadku, bez hriechu... — hundrala Hermína a Adamicavojtech sa pajedil:

— Ako môže byť ináč než pri božom poriadku...? Taká úroda...? Len pri božom poriadku... Taká úroda...

No jednako semeno pochybnosti, ktoré Hermína zasiala, klíčilo aj v starom. Sledil za Helenou, po nociah načúval, ale z izby, v ktorej spávala mladá gázdiná, neozval sa ani šelest.

— Musím ľudom zavrieť ústa! — rozholila sa Helena.

Lenže ako? Mohla bysi zjednať namiesto Šimona iného paholka? Takého by nenašla, aj keby hľadala vo dne s lampášom. To neprichádzalo do úvahy. A ešte k tomu by sa preťačila klebiet! To teda neurobí.

— Pridám na plate, a nie omrvinku. Dobrú polovičku! Ja im ukážem! Budú pýtať aj iní!

Helena sa v posteli spokojne vystrela. Našla riešenie, našla odpoved' v tej chvíli sa jej mysel obrátila na iné veci. Hned, len čo napadne prvýsne, vyvozí močovku na lúky. Odvážne a s úmevom vysunula brađu dopredu. — Aj bez ich subvencii — povedala si.

Na Podkose mali v Drienkovciach ako prví betónovú žumpu na močovku. Helena ju dala urobiť za svoje, ako hovorievala, a nie za kortešné ako tí ostatní. Ona si to mohla dovoliť! Ona!

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

DOLNÁ ZUBRICA

V našej obci Dolnej Zubrici sme za celé povojskove obdobie urobili veľmi veľa v rámci svoj pomocných prác, možno, že najviac na celej Orave. Začali sme od opravovania cest a skončili na výstavbe mostov cez potok Čierna Orava. V žiadnej obci nie je tak, ako u nás, že na každom kilometri je svojpomocne vybudovaný most. Vybudovali sme štyri mosty a piaty sa buduje teraz za pomoci Gminného národného výboru v Jablonke. Most sme začali budovať svojpomocne. Sú už hotové prímostia, ale sú problémy s dostaním trámov. Ak by sme ich mali, most by bol hotový už v lani na jeseň.

Tie štyri mosty mali drevené podlahy. Drevo dával urbár, ale je to veľmi drahé. My, členovia národného výboru sme sa na schôdzach rady obracali o pomoc, keďže tieto drevené podlahy sú už pokazené a mali by byť vymenené. Ale národný výbor nemá na to finančne prostriedky. Naši krajania mali nápad. Ako prví bleskúrychle opravili jeden most v Hornom richtárstve. Tie štyri mosty majú nosné trámy železné. Urobili zbierku na tento účel a zo šrotu kúpili 1,5 cm plechy. Celý most urobili z týchto plechov a nakoniec nakonzervovali. Celá táto akcia stála vyše pod milióna zlát. Iniciátori boli: Štefan Zubrický a nás krajan Ferdinand Kubacka. Most je už hotový a trvalý. Iní to videli a už začínajú takú istú rekonštrukciu mosta pri remíze. Iniciátori sú znova naši krajania: Jozef Kulaviak — predsedu urbára, Vendelin Vengrín a iní. Kr. Eugen Kulaviak, richtár a zároveň predseda richtárskej rady — zvolal schôdzku tých, ktorí najčastejšie využívajú tento most a opravu už budú realizovať. Urbár sa už zaviazal, že na to dá 40 000 zl. Taktiež urobia zbierku medzi ľuďmi a už druhý most bude urobený natrvalo.

My, členovia národného výboru sa obráime na náčelníka NV so žiadostou, aby nám opravené mosty pokryli asfaltom. Myslím si, že tak isto by mali urobiť aj iné obce na Orave.

Všetky svojpomocné práce sme vykonali na počesť X. zjazdu Polskej združenej robotníckej strany.

Veľa možno urobiť, ale je potrebná iniciatíva. Prednedávnom sme v rámci svojpomocných prác začali výstavbu hasičskej remizy, v ktorej budú aj obchodné miestnosti.

Naša nová dychovka sa po prvýkrát predstavila a zahrála dňa 20. mája tr. Vyvolalo to veľkú radosť u našich krajanov a všetkých občanov.

V súvislosti s tým mám návrh. Do Zubrice prišiel náš rodák Jozef Vojčiak, ktorý žije v Novej Bani na Slovensku. Rodina mu oznamila, že máme v Dolnej Zubrici dychovku a veľmi ho to zaujalo. Odkázal mi, že rád k

nám na mesiac príde a bude učiť členov dychovky. Má k tomu kvalifikáciu, bol známy kapelmajstrom na Slovensku, teraz je už v dôchodku.

Keby mu naša Spoločnosť vybavila u nás pobyt, rád by nám pomohol. Kedysi dávno, bol u nás organistom a dirigentom horozubrnickej hudby. Pre nás by to bolo veľmi dobré. J. Vojčiak pozval k sebe na mesiac E. Kulaviaka a bude ho učiť hrať.

Obraciame sa s prosbou na Maticu slovenskú, pomôžte nám, aby Jozef Vojčiak z Novej Bani mohol prísť k nám, do Dolnej Zubrice. Naučil by nás veľmi veľa a bola by to pre nás veľká pomoc. Vopred vám ďakujeme!

EUGEN KOTT

Rodine

Vengrínovcov

V decembri 1985 som sa zúčastnil so svojimi dcérmi prehliadky tradičného oravského koledovania v Kultúrnom dome v Oravke, no moja snímka nebola uverejnená v Živote. Neviem prečo, či sa vám nepáčili naše koledy a vinše?

Všetko sa nám páčilo. Na stránkach Života často uverejňujeme profily krajanov a fotoreportáže našich súborov. Tentokrát vám chceme vynahradíť, čo sme zameškali a predstavujeme vás rodinny šestčlenný súbor. František Vengrín hrá v ňom na pastierskej pištole, ústnej a tahacej harmonike, heligónke, base, husliach a na bielej nástrojoch. Dcéra Margita hra na base a Alžbeta na husliach. Dorota, Brigida, Honoráta a Marek spievajú. Hrajú a spievajú starodávne ľudové oravské a slovenské pesničky, ktoré ich naučila 90-ročná babička Mária Vengrínová. Súbor Vengrínovcov sa zúčastňuje rôznych speváckych a inštrumentálnych súťaží na Orave, ktoré organizuje Gminné kultúrne stredisko v Jablonke. Viackrát vy-

stupovali na pastierskom sviatku, kde zaspievali staré pastierske pesničky. Treba tu spomenúť, že Margita, Alžbeta, Dorota a Brigida Vengrínové sa učia materinský jazyk a Margita sa taktiež zúčastňuje recitačných súťaží slovenského jazyka.

Na snímke: rodinný súbor Vengrínovcov — František Vengrín a dcéry Margita, Alžbeta, Dorota a Brigida počas vystúpenia na prehliadke tradičného oravského koledovania v Oravke, na ktorej sa predstavili s peknými slovenskými koledami a vinšami. Foto. AMK

Je tu teda ďalšia otázka, či by nebolo možné urýchliť tento formálny vybavovací proces, tzn. kancelársky postup a zároveň znižiť aj tak vysoké poplatky za geodetické práce o 50% od učiteľov.

Najlepším východiskom, podľa mňa, by bolo vrátiť sa do praxe z minulých rokov, kedy takéto formality bolo možné vybaviť v gminnom úrade a to v krátkom čase. Vedľa najlepšie svojich obyvateľov poznajú richtárske rady, ktoré by takéto veci vybavovali k spokojnosti všetkých občanov.

FRANTIŠEK HARKABUZ

HARKABUZ

Dnes je pomerne ľahko získať učiteľa do školy na dedine a to predovšetkým z dôvodu prenájmania bytu u sukromných majiteľov, nedostatku možnosti verejného stravovania a taktiež pre nedostatok možnosti kultúrneho vyžitia. Samozrejme, nie vo všetkých dedinách sú takéto obmedzenia, ale takéto obci je ešte veľa. Z dochádzkou do školy to tiež nie je najlepšie, najmä v zime, kedy snežné fujavice zavajú cesty, ktoré sa stávajú nejazdné. Štátne orgány pomáhajú tým učiteľom, ktorí sa rozhodnú zostať na dedine, ale je ešte veľa problémov, ktoré stačajú život vidieckeho učiteľa. Napríklad nie je vyriešená otázka stravovania. Domáci najčastejšie svoje produkty ako vajíčka a mlieko odovzdávajú do výkupných streďisk, keďže na vkladnej roľníckej knižke je dôležitý každý zlotty. Totiž od uloženej sumy závisí prídel traktora a iných polnohospodárskych strojov. Učiteľ je preto odkázaný kupovať aj tie najnutnejšie potravinové články v miestnom obchode. A práve tu by sa zisla zmena niektorých predpisov týkajúcich sa gminného družstva. Lebo pokial ide o zásobovanie mäsom, obchod ho dostáva počas vyučovacích hodín v škole a to iba raz za týždeň. Učiteľ nemá pri nákupu v obchode prednosť. Kedy má teda učiteľ nakupovať, po obede, keď v obchode už nieto rady, ale ani mäsa? Či by sa naozaj nedalo vybaviť, aby učiteľa mohli prednosťne nakupovať v obchode? Vedľa osvetové orgány poznajú také obce a mohli by pripraviť pre GS zoznam takýchto obchodov, v ktorých by učiteľa mohli prednosťne nakupovať. Po potvrdení v GS by bol takýto zoznam záväzný pre predavačku. A to by bolo veľké uľahčenie učiteľského života na dedine.

Druhou dôležitou otázkou je byt. Mladí, ktorí chcú budovať dom, narážajú na veľa prekážok. Iba vybavenie stavebného pozemku, hypotečného zápisu a geodetickej mapy si vyžaduje veľa času, napr. v Novom Targu to trvá celé dva roky. K tomu treba ešte prirátať čas potrebný na vyhotovenie stavebného plánu. Z toho je zrejmé, že iba na získanie potrebného stavebnej dokumentácie treba čakať niekoľko rokov a statvať už môže ďalšie pokolenie. Avšak pokial ide o prídel stavebných materiálov, gminný úrad a richtárska rada uprednostňujú podľa možnosti učiteľov.

LIST Z RUMUNSKE

VÁŽENÁ REDAKCIA!

V minulých dňoch som mala príležitosť obznačiť sa s vašim časopisom Život. Čítala som tam rôzne zaujímavé veci.

Medzi inými skúsim aj ja odpovedať na súťaž z čísla 335/86 — je v ňom uverejnená snímka zaslúžilého umelca Pavla Hammele.

Tu, v meste Temešvár, žije viac slovenských rodín a boli by sme radi, ak by sme mohli dostávať vás časopis Život, z ktorého sa môžeme dozvedieť o živote Slovákov aj v iných krajinách okrem Slovenska.

Dakujem Vám v mene Slovákov v Temešváre.

MÁRIA BUJTÁROVÁ
Timisoara

Tešíme sa, že k Vám Život zavítal a že sa Vám páči. Budeme Vám nás časopis posielat pravidelne každý mesiac — redakcia.

KACVÍN

Naše dedinky sú učené pod horami. Ak by sme na nás kraj pozreli z vtácej perspektívy, videli by sme hlboké doliny a v nich naše domy. Z jednej strany veľkánske vrchy, ešte ďalej Vysoké Tatry a Belanské Tatry. Príroda je tu drsná a život na gázdochstve, v pastierstve, na poli a v lese tvrdý a neúprosný, ako naša príroda. Roľník musí tvrdzo pracovať, lebo ak sa neponáha od jari do jesene, môže sa stať, že ráno vstanie a povie si: Už je tu sneh a ešte ďalšo práce nám zostalo na poli.

Máme koniec 20. storočia a na našich dedinách sa veľa zmenilo. Mame už mechanizáciu a techniku, aj keď ešte nie takú, aká by mala byť, a to aj preto, že stroje, ktoré by mali slúžiť v podhorskej oblasti, musia byť vyrobene špeciálne pre oblasť, v ktorej žijeme. Ale zatiaľ sa o výrobe takýchto strojov iba diskutuje a k výrobe je ešte ďaleko. A predsa vyriešenie tohto problému by bolo v prospech nielen roľníkov, ale aj štátu.

Po druhej svetovej vojne naša krajina bola jedným veľkým rúmoviskom. Dnes, viac ako 40 rokov od oslobodenia sa vela buduje, tak v meste, ako aj na vidieku. Pred dvomi rokmi začali u nás budovať obchod. Miestny urbár dal stavebný pozemok, aby vec bola konečne vybavovaná k spokojnosti všetkých Kacviňanov. Podľa mňa výstavba obchodu od začiatku nešla tak, ako by mala. Drevo na výstavbu taktiež dal urbár. Potom, keď otvorili potravinársky obchod, bol som prekvapený, že je taký malý. Keď do obchodu príde niekoľko osôb, je plno. Snáď GS uvažuje o tom, aby sa zlepšila situácia v prospech zákaňníkov. Čo ešte bude v dome, v ktorom už je potravinársky obchod — pýtajú sa Kacviňania? Bude tam snaď obchod s tovarmi potrebnými pre rolníkov alebo textilný tovar? Nemôžeme sa už dočkať.

A ešte ďalší problém. Ako všetci vieme, v našom socialistickom zriadení všetky národnosti v PER majú rovnaké práva a povinnosti. Aj my máme plné právo kultivovali svoj jazyk, kultúru, svoje tradície. Ale ešte nie je všetko v poriadku. Už pekných pár rokov sa dožadujeme, aby na obchodoch v našej dedine boli dvojjazyčné tabule. Bolo také nariadenie CRS, ktoré je už asi dávno v archíve, ale myslím si, že úradní moc nestriňalo, lebo nebolo realizované, na základe ktorého sme na obchodoch mali malé dvojjazyčné tabule. Možno GS v Nižných Lapšoch nemusí doždávať nariadenia CRS vo Varšave? Možno si myslia, že im niekto nemôže rozkazovať? Myslim si, že nie je to správne, predsa členmi GS sú mnohí naši krajania a máme právo sa dožadovať dvojjazyčných nápisov. Dúfam, že zanedlho táto otázka bude konečne vyriešená.

A.P.

Z NOVÉHO BORU

Již několik roků odebírám Váš časopis a rád si pročítám články o živote Čechu a Slovákov v Polsku. Veľmi podrobne sledujem veškerou činnosť této našej národnostní menšiny a hlavně nejvíce mne zajímá Zelov, odkud jsem se vrátil do vlasti v roce 1945.

Rád jsem si prečetl Vaši reportáž pred rokom, ve které jste psali o sklářském městě Nový Bor, kde jsem od roku 1945 pracoval jako jeden z vedoucích pracovníků.

V dubnovém čísle letošního roka jsem si také prečetl Váš článok o Zelově. Je pravdu, že Češi se usadili v Zelově v roce 1802, i když jejich putováním cizinou nebyl první Zelov. Pročítal jsem Váš článok a vzpomímal, jak to bylo lenkrát v onech pohnutých dobách. (...)

Ze začiatku zelovští Češi žili dosť izolovaně od ostatného sveta, až po několika letech se pripojili k cirkevi evangelicko-reformovanej. V týchto dvoch cirkevach nebylo podstatného rozdielu. Postavili si sväj český kostol. Ve většině prípadu byli vždy farári v zelovském sboru Češi až na výjimky ako Skierski. Při bohoslužbách se zpívalo jen česky z Kacioná-

lu. Několik roků pred válkou na žádost některých členů sboru polské národnostní starostvo rozhodlo, že jednou v mesiaci se bohoslužby budou konat v polském jazyce. I pri týchto bohoslužbách se zpívalo česky z Kacionálu.

Ze se kostel jmenuje česky, to je také pravda, protože ho postavili skutečně čeští bratři pro potřebu slyšení mateřského jazyka, který také ve svých rodinách pestovali. Zelovští Češi si vždycky přáli, aby se kázalo a zpívalo v tomto kostele česky — jak v dřívější době tak i dnes.

Jako potomci českých bratří jsme byli vždycky hrđi na svoji mateřskou řeč, za kterou jsme se nikdy nestyděli a rodice nás vedli výchovou tak, abychom na výru a svoji mateřskou řeč nikdy nezapomněli.

Co různých zájmových kroužků jsme před válkou měli! Dva smíšené pěvecké kroužky — jeden v Zelově a druhý v Zelovce, mužský pěvecký kroužek v Zelovce, hudební kroužek v Zelově a Zelovce, sdružení mládeže při sboru a všechno toto se konalo v české řeči. Nedělní školu navštěvovalo v Zelově a v Zelovce asi 250 dětí a učilo se vždy jen v českém jazyce.

Ty krásné letní slavnosti v Zelovce na Dlouhém palouku, ktere organizoval pěvecký kroužek a s ním spojené zájmové skupiny, kde se hrály a zpívaly národní a exulantští písni a kde se vždy sešlo kolem tisíce lidí! Předváděli jsme i nacvičené pásma o době, kdy naši předkové utkali ze své vlasti, kde zanechali své majetky a vše ostatní, jen aby si zachovali svoji řeč a víru.

Ty krásné exulantští zpěvy, které jsme zpívali v lese na Dlouhém palouku! Na příklad „V dálí tam je česká země horami věnčená“, „Krásná je ta řeka, ta řeka Vltava“, „O Moravo, můj domov“, „Buď sbohem, krásná vlasti má,“ „To ta země, kde mých otců tekla krev pramenem“ a mnoho jiných.

Boli mne velice, že česká řeč se v bývalém našem Zelově ztrácí a proč? Což se nenaďal buditel českého jazyka v Zelově?

Jako národnostní menšina Čechů jsme vždy ve velmi dobrém přátelství se sousedními Poláky. Naši otcové se scházeli na besedách a vždy velmi přátelsky, jako i moje mladší generace z tehdejší doby. Byla to naše druhá vlast a za to jsme byli polskému národu vděčni. Ale svoji českou řeč jsme si zachovali a doma mluvili česky. (...)

Je správné, že každá národnostní menšina si chce zachovat svoji mateřskou řeč. Co Poláků žije v cizině — ve Francii, v Americe i u nás a za svoji mateřskou řeč se nestydí a jsou na ni hrđi. Proč by to nemelo být i s naší českou menšinou v Zelově? Nesmíme zapomenúť na naše predky, že po toliku staletich a po tolikrátém putování cizinou si svoji řeč zachovali.

TEOFIL RANS
Nový Bor

GRATULUJEME

Na Obchodnej fakulte Vysokej školy ekonomickej v Bratislavе uspešne ukončili štúdiá BOGDAN ANDRASIAK a IRENA ANDRASIAKOVÁ, rod. Diureczaková a dňa 3. júla 1986 boli slávnostne promovani na inžinierov ekonomie.

Srdiečne blahoželáme našim absolventom a do ďalších rokov im želame mnoho osobných a pracovných úspechov.

REDAKCIA ŽIVOT

ZLATÍ JUBILANTI

V Matričnom úrade v Nižných Lapšoch sa 22. mája konala milá slávnosť. Deviatim krajanskym manželskym párom z nižolapšanskej gminy, ktoré sa dožili 50. výročia sobáša, udelili pamätné medaily za dlhorocné manželské spolunažívanie. Tohto druhého svadobného obradu sa zúčastnili manželia:

Z NEDECE

Katarína a Ján Blachútovci, č. 291

Anna a Jakub Šlembarskovi, č. 75

Anna a František Grivalskovi, č. 88

Mária a Štefan Molitorisovci, č. 133

Z LAPŠANKY

Mária a Adam Šoltýsovcvi, č. 1
Helena a Alojz Šoltýsovci, č. 20

Z TRIBSA

Veronika a Vojtech Findurovci, č. 69

Mária a František Lojekovci, č. 12

Z FRIDMANA

Margita a Ján Markovičovci, č. 41

Slávnosť viedla vedúca matičného úradu Helena Strončeková a medaily odovzdával náčelník gminného úradu Tadeusz Maurer za účasti tajomníčky gminnej kancelárie Eudmily Vojtasovej. Zlatí jubilanti obdržali pamätkové dokumenty spolu s odpisom sobášného listu spred 50 rokov a kyticu kvetov. Slávnostné chvíle spríjemňoval váženým jubilantom harmonikár Ján Sova, ktorý okrem tradičných „sto rokov“ zahral aj niekoľko ľudových melódii.

H.S.

Váženým jubilantom srdečne gratulujeme a do ďalších rokov spoločného života im želame veľa pohody a spokojnosti.

Redakcia

POĎAKOVANIE

V mene Miestnej skupiny KSSCaS v Jurgove a našich čitateľov chceli by sme srdiečne poďakovať redakcii Života za úsilie aké vynaložila, aby sme mohli včas a v termíne obdržiať naš obľubnený časopis Život.

Výbor MS KSSCaS v Jurgove

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 8. apríla t.r. umrel tragicky v Kacvine vo veku 59 rokov kraján

MICHAL RATAJ

Zosnulý bol aktívnym členom našej organizácie od jej vzniku. Odišiel od nás vzorný krajan, manžel a otec.

Cesť jeho pamiatke!

KS KSCaS v Kacvine

V tomto roku vo Všeobecnovzdelávcom lúceu v Jablonke úspešne zmaturovali zo slovenského jazyka traja študenti zo Spiša — Janina Skvareková a Jozef Bednárik z Novej Belej a Lucina Paluchová z Krempach. Počas štvorročného štúdia ich slovenčinu učila a k maturé pripravila profesorka Helena Paleniková. Na snímke: šťastné maturantky — J. Skvareková (zľava) a L. Paluchová. Foto: DS

HLAVNÉ PROBLÉMY VÝŽIVY

Na X. zjazde PZRS, počas plenárnych zasadnutí, ako aj rokovani komisií, veľa miesta venovalo problémom vidieka a poľnohospodárstva a prihliadli k tejto problematike aj v programe strany. V súlade s teóriou marxizmu-leninizmu program má na zreteli základný význam robotnícko-roľníckeho spojenectva. Prerokovali tiež veľa otázok, ktoré budú mať veľký vplyv na charakter poľnohospodárskej politiky a spoločensko-ekonomickej situáciu vidieckeho obyvateľstva.

V období Ludového Poľska sa z vidieka do miest prestahovalo okolo 7,7 mil. osôb, ak berieme do úvahy tzv. saldo vnútornej migrácie. Vidiek sa podielal a naďalej podieľa na ich vzdeleniu a príprave k povolaniu. Aj v budúcnosti bude vidiek hlavným prameňom pracovných sil pre iné odvetvia národného hospodárstva. Aby však tento proces nespôsobil pokles poľnohospodárskej produkcii, musí ho predchádzať patričný rast dodávok priemyselných výrobných prostriedkov pre poľnohospodárstvo, najmä technických prostriedkov, ako aj prostriedkov, priamo ovplyvňujúcich vzrast produkcie.

Poľsko so zamestnanosťou v poľnohospodárstve 29 osôb na 100 ha ornej pôdy je po Albánsku a Rumunskej na treťom mieste v Európe. V siedmich vojvodstvách počet osôb pracujúcich hlavne na svojich gazdovstvach prekračuje 40 na 10 ha ornej pôdy, pričom nerátame tých, čo pomáhajú, ale sú zamestnani mimo poľnohospodárstvo. Na druhej strane v jedenástich vojvodstvách počet osôb pracujúcich na svojich gazdovstvach neprekračuje 20 na 100 ha.

V socialistickom sektore poľnohospodárstva je zamestnanosť v poľnohospodárskej produkcii v celostátnom meradle o vyše 60 percentach, ako v súkromných gazdovstvach, čo je výsledkom predovšetkým vyšej úrovne mechanizácie práce a trochu inej štruktúry produkcie. Od toho, ako využijeme pracovné zásoby vidieka, budú závisieť štrukturálne zmeny v poľnohospodárstve. Treba brať do úvahy na fakt, že v nadchádzajúcich rokoch sa bude obmedzovala možnosť trvalej migrácie z vidieka do miest. V týchto podmienkach bude dôležité, aby sme v dlhoročných plánoch rozvoja krajiny predvídalí vo vidieckych oblastiach organizovanie mimopoľnohospodárskej materiálnej výroby.

Predpokladá sa, že ekonomická politika štátu bude podporovať rozvoj poľnohospodárskej produkcii. Začne sa viac zlaďovať rozvoj poľnohospodárskej produkcii, poľnohospodársko-potravinárskeho priemyslu a skladovania, aby sme mohli lepšie využiť suroviny pre výrobku potravín a odstrániť prejavujúce sa nadmerné straty v celej retaži nepriamych ohnív od poľa k stolu.

Má sa rozširovať zaspoločnená, najmä družstevná sféra

výrobných služieb pre súkromné gazdovstvá. Je to pre časť súkromných gazdovstiev hlavná cesta využívania technického potroku.

Hlavnou organizačiou poskytujucou výrobné služby súkromným gazdovstvám sú družstvá roľníckych krúžkov. V programe sa zdôrazňuje najmä potreba rozširovania komplexných služieb. Pre mnohé súkromné gazdovstvá bez vlastnej ľažnej sily však naďalej dôležitý význam budú mať služby v základných poľnohospodárských prácach.

Podstatným činiteľom povzbudzujúcim roľníkov pre intenzifikáciu produkcie je sféra poľnohospodárskeho obratu — odboru produktov a výrobného zásobovania.

Vo vzáahu roľníci — organizácie odboru má sa naďalej upevňovať pozícia kontraktácej mzuľvy a najmä jej výrobné funkcie.

V programe sa zdôrazňuje význam pocitu stabilizácie roľníckych gazdovstiev a právnej ochrany všetkých sektorov poľnohospodárstva. Samozrejme, to neznamená brzdenie zmien v súkromnom sektore poľnohospodárstva. Možno predpokladať, že proces štrukturálnych zmien v poľnohospodárstve sa bude uskutočňovať evolučným, postupným spôsobom, že činitele, spôsobujúce tieto zmeny sa budú nachádzať tiež mimo poľnohospodárstva, kde je zamestnaná časť roľníckych rodín, ako aj v samotnom poľnohospodárstve, lebo rozhodnutie o zväčšení gazdovstiev či zaspoločnených fóriem produkcie, budú schvaľovať sami roľníci.

V programe strana vyjadruje presvedčenie, že problémy civilizačného pokroku a zlepšenia pracovných a životných podmienok možno stále lepšie riešiť pomocou rozvoja kooperácie a kolektívnej súčinnosti roľníkov. Bude účelné inšpirovanie roľníkov v oblastiach s rozdrobenou agrárnu štruktúrou, aby sa združovali za účelom intenzifikácie poľnohospodárskej produkcie a zvýšenia možnosti rastu živočíšnej produkcie. V programe strany sa predpokladá vyriešenie troch otázok, ktoré majú podstatný význam nielen pre výrobu, ale aj pre zlepšenie životných a pracovných podmienok roľníckych rodín. Ide tu:

- o melioráciu ornej pôdy,
- o zásobovaní poľnohospodárstva vodou,
- o modernizácii energetických systémov poľnohospodárstva.

Splnenie úloh v oblasti meliorácie celej ornej pôdy, ktorá to potrebuje, si vyžaduje podstatné zlepšenie vybavenia podnikov strojmi a zariadeniami, ako aj výdatného zlepšenia výroby drenážnych rúr z umelých hmôt.

Hlavnou cestou riešenia otázky vodovodných inštalácií pre mnohé vidiecke gazdovstvá je vystavba vodojemov. Aj tu pre dosiahnutie vytýčeného cieľa — vykonania vodovodnej siete na dedinách, ktoré ju ešte nemajú a

Snímka: CAF

kde to zástavba umožnuje, bude zväčšenie týchto investícií a teda aj zlepšenie vybavenia podnikov strojmi a materiálom pre výstavbu vodovodov.

Mimoriadny význam nadobúda otázka modernizácie energetických systémov vidieka. Dnes je to už veľký spoločenský a výrobný problém vidieka a poľnohospodárstva.

Čo sa týka súkromných gazdovstiev, skutočne doteraz nedosiahli väčší pokrok v mechanizácii práce pri výkrme zvierat. Lepšia situácia je v rastlinnej výrobe. Všeobecne treba konštatovať, že úroveň mechanizácie by mala dosiahnuť pomerne vysokú úroveň v rastlinnej výrobe a v živočíšnej výrobe na súkromných gazdovstvach, najmä väčších a stredných, by mali byť mechanizované základné práce.

Bude sa naďalej rozširovať zásady pôdnej politiky. Na zdôraznenie si zasluhuje to, že v politike uznali za racionalné dlhodobý nájem pôdy súkromnými roľníkmi. Časté zmeny v najmenej pôde, praktizované v uplynulom období štátnym pôdnym fondom,

spôsobili nedôveru k nájomom. Stali sa neistou formou užívania pôdy. O nájom sa zaujímajú mnohí mladí roľníci. Upevnenie dôvery k nim by umožnilo využiť značných finančných prostriedkov. Samozrejme, nemalo by to brzdiť kupovanie pôdy roľníkmi, ktorých to zaujíma.

V teórii politickej ekonomie je známy jav prispôsobovania sa súkromného roľníctva k vládnucím spoločenským pomerom. V Ludovom Poľsku sa súkromné poľnohospodárstvo prispôsobilo požiadavkám socialistického hospodárstva a v hlavnej miere je mu podriadené. Socialistická ekonomika tiež vytvorila pre súkromný sektor poľnohospodárstva možnosti rozšírenej reprodukcie, pričom podmienky pre rozvoj súkromných gazdovstiev sú najlepšie.

Poľnohospodárska politika, ktorá je obsiahnutá v programe strany ide tým smerom, aby sme mali čoraz bohatšie prestrelé stôl. A aby časť potravín vyprodukovaných všetkými sektormi poľnohospodárstva stačilo aj na vývoz.

BLÍŽI SA ČAS, KEĎ TREBA POMYSLIET O PREDPLATNOM ZA ŽIVOT!

Povzbud iných a zabezpeč si pravidelný odber Života.

Píš k nám o všetkom:

- o svojich krajanských, ale aj súkromných záležitostach,
- čo fa trapi a čo teší,
- čo by si chcel čítať,
- čo v ŽIVOTE akceptuješ a čo podľa teba treba zmeniť.

Poznanie vašich potrieb, umožní nám (podľa možnosti) ich splniť.

Len stály rast kruhu čitateľov je základom rozvoja časopisu.
PAMÄTAJ: SME TVOJIM ČASOPISOM!

MUNDIAL '86

Od skončenia XIII. futbalových majstrovstiev sveta v Mexiku uplynulo už sice hodne času, ale vraciame sa ešte k tomuto veľkému podujatiu, ktoré z mnohých hľadísk bolo neobvyklé a prinieslo mnoho prekvapujúcich výsledkov.

Ako je známe, titul majstrov sveta vybojovalo mužstvo Argentíny, ktoré vo finále porazilo NSR 3:2. Prvrentstvo Argentíny je absolútne zaslúžené. Počas celého Mundialu demonštrovala najvyrovnannejšiu formu a zo siedmich zápasov vyhrala presvedčivo šesť a len jeden remízovali, aj to s obhajcom majstrovského titulu — Talianskom. Významný podiel na tomto úspechu má nepochybne najlepší hráč nielen víťazného mužstva, ale vôbec celého šampionátu — Diego Maradona, ktorého mnohí odborníci prirovnávali k sláv-

nemu Brazíliaovi Pelemu. Možnože je to priovážne prirovnanie, ale vari nikt nebude popierat, že je to aktuálne najlepší futbalista na svete, ktorý prejde do dejín svetových šampionátov, ako najvýznamnejšia futbalová osobnosť Mundialu '86.

Hodnotiac mexický šampionát možno povedať, že jeho úroveň bola priemerná. Videli sme sice niekoľko vynikajúcich stretnutí, ako trebars Francúzsko-Brazília, Španielsko-Dánsko či Francúzsko-Taliansko, ale väčšina nepresahovala priemer. Chybovalo mužstvo, ktoré by rozhodne predčilo iné. Dôkazom toho je trebars fakt, že otázka prvenstva bola do konca otvorená. Je možné, že značný vplyv na úroveň hry mala nepriaznivá mexická klíma (veľké horúčavy) a vysoká nadmorská výška. Preto sa aj postuluje, aby

Najlepší hráč Mundialu '86 Diego Maradona so Svetovým pohárom na rámciach spoluhráčov a fanúškov

budúce šampionáty boli organizované v krajinách s miernejším podnebím.

Mexické majstrovstvá, podobne ako všetky Mundialy, mali svojich favoritov. Zaradovali k nim najmä Brazíliu, ZSSR, Taliansko, Dánsko, Francúzsko, NSR a Argentínu. Čoskoro vysvitlo, že sú to len papieroví favoriti. Totiž charakteristickou črtou tohto ročného Mundialu bola veľká vyrovnanosť všetkých 24 zúčastnených tímov. A práve preto sme boli svedkami toľkých prekvapujúcich výsledkov, ako vari na žiadnom z doterajších šampionátov. Pripomeňme niektoré: Taliansko-Bulharsko 1:1, Dánsko-NSR 2:0, Maroko-Portugalsko 3:1, Belgicko-ZSSR 4:3 a najmä víťazstvo Maroka v skupine a jeho postup, ako vôbec prvého afrického mužstva, do druhého kola.

Ked' ide o samu hru, otázky techniky, tak-tiky a pod., Mundial '86 nepriniesol nič nové. Spočiatku sa sice zdalo, že úspechy bude sláviť ofenzívny futbal, ktorý sa opiera o veľkú rýchlosť, dynamiku a účinnosť, aký reprezentovali hlavne futbalisti ZSSR a Dánska. Potom však vysvitlo, že v takomto maratónne nemožno beztrestne plytať silami, na dôvažok v takých fažkých podmienkach, aké boli v Mexiku. A tak zvíťazil futbal všeestranný a technický, aký reprezentujú Argentínčania, ktorí vedia nielen znamenite útočiť, ale aj výborne brániť. Podľa odborníkov, budúcnosť však patrí štýlu, aký v Mexiku demonštrovali celky Dánska a ZSSR.

Polskí futbalisti tentoraz sklamali, hoci postúpili do druhého kola. Dnes je ešte príliš skoro písat o tom, čo bolo príčinou tak slabého vystúpenia prakticky všetkých futbalistov. Zhodnotia to odbornici z Poľského futbalového zväzu a akiste vyvodia patričné záveru. Výsledky hovoria samy za seba: jeden strelený gól v štyroch zápasoch je príliš malo. Zdá sa, že bude treba začínať úplne od začiatku.

Máme už za sebou druhý šampionát, ktorý trval celý mesiac. Bol príliš dlhý a únavný. Preto vedenie Medzinárodného futbalového zväzu — po konzultáciach so všetkými účastníkmi Mundialu — predbežne rozhodlo, že budúce majstrovstvá sveta, ktoré budú v Taliansku, by nemali trvať dlhšie ako 23 dni. Uvažuje sa aj o zmene hracieho systému na majstrovstvách. Totiž pohárový systém v II. kole, platný v Mexiku, neboli najšťastnejší, lebo každé, aj to najlepšie mužstvo, može mať počas tak dlhého turnaja jeden slabší deň. A vtedy jeden zápas rozhoduje o odpadnutí z turnaja, čo postihlo napr. Brazíliu, ZSRR, Dánsko a pod. Ale na to, ako bude na budúcom šampionáte, musíme počkať do roku 1990.

JAN KACVINSKY

Hviezdy svetovej estrády

MODERN TALKING

Je to západonemecké spevácke duo, ktoré patrí medzi najväčšie európske objavy minulého roka. Jeho členmi sú Didi Bohlen a Thomas Anders, ktorí v krátkom čase uviedli na koncertné pódia a na platne tri veľké šlágre, populárne v mnohých európskych krajinách.

Didi Bohlen začína kariéru spoluprácou s inými speváckimi, o.i. s Rolandom Kaiserom. Potom sa však rozhodol pre sólovú dráhu a pod pseudonymom Ryan Simmons nahral veľký singel *Lucky Guy*. Krátko nato začal spolupracovať s T. Andersonom ako duo Modern Talking. Už prvý spoločne nahraný singel *You're My Heart, You're my Soul* im priniesol bleskovú popularitu, keďže sa skoro 11 mesiacov držal na prvom mieste v Europarade a žal úspechy v mnohých krajinách.

Skoro po roku, keď trochu zovšednel, objavil sa ich druhý singel *You Can Win If You Want*, ktorý mal sice o niečo menšiu obľubenosť, ale aj tak im získal ďalších priaznivcov skoro v celej Európe. Z čoho to vyplýva? Ich pesničky, väčšinou s lúbotnými textami, neprinášajú sice nič nové. Sú jednoduché, nabité rytmikou, ale sa hodia i na diskoté-

kový parket, i na počúvanie. Práve vďaka príjemným skladbám sa aj ich debutový album *1st Album* stal veľkým hudobným bestsellerom.

Tretí singel nazvaný *Cheri, Cheri Lady* znamenal obrovský triumf a popularitu prevýšil oba predchádzajúce. Hned po ňom nahrali druhý album nazvaný *Let's Talk About Love*, ktorý obsahuje ľahké, melodické pesničky v štýle pop-sound, zrozumiteľne širokej poslucháčskej verejnosti. Album sa vyznačuje vyrovnanosťou a rovnomenrným rozložením hudobnej fantázie a nápaditosťi, keď jeho ľažiskom je populárny sláger *Cheri, Cheri Lady*.

Pesničky dua Modern Talking neznamenajú prevrat ani rápidnu zmenu vo vývoji populárnej hudby. Sú skrátka súčasťou hudobného diania, s ktorou Modern Talking prišiel práve vtedy, keď sa opäť začína páčiť lahodný, jednoduchý druh hudby. (js)

POZOR MLADÍ ČITATELIA!

KRESLIARSKA SÚŤAŽ ŽIVOTA '86

Redakcia v spolupráci s Kuratóriom osvety a výchovy v Nowom Sączi a so základnými školami na Spiši a Orave vypisuje pre našich mladých čitateľov novú súťaž na tému:

MOJA ŠKOLA

Pre uľahčenie vašej práce prinášame niekoľko konkrétnych námetov:

- na hodine
- obľubený predmet
- môj učiteľ
- kolegyne a kolegovia
- na školskom ihrisku
- na výlete
- záujmové krúžky
- hry a zábavy a pod.

Súťaže sa môžu zúčastiť všetci mladí čitatelia, ktorí sú žiakmi základných škôl a pošlú nám aspoň jednu prácu na úvedenú tému. Do účasti v našej súťaži pozývame aj žiakov v českých strediskách.

Svoje práce môžete vykonať lubovoľnou technikou. Každá práca by mala na opačnej strane obsahovať nasledujúce údaje: titul, meno a priezvisko, vek a triedu a školu autora a meno učiteľky vytvárenej výchovy.

Svoje práce posielajte na adresu našej redakcie do 30. novembra 1986.

Najlepšie práce uverejnime v Živote a ich autori obdržia vecné odmeny v celkovej hodnote 30 tis. zl.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje doneďdávna najlepšieho džudistu na svete, mnohonásobného majstra sveta a držiteľa dvoch zlatých olympijských medailí. Pisali sme o ňom v jednom z posledných čísel 1984 a aj vlane sme v našej športovej rubrike spominali, že sa už definitívne vzdáva aktívnej činnosti. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Čakajú na vás knižné odmeny.

V Živote č. 337/86 sme uverejnili snímku egyptského herca Omara Shariffa. Knihy vyžrebovali: Monika Molitorisová z Popradu, Krištof Paciga a Monika Kubasková z Kacvínna, Miroslav

Krzepkowski z Dobrodzienia, Pavel Husárik z Nadlaku a Renata Lasaková z Podsrnia.

Kedysi dávno žil v jednej dedine veľmi lakomý sedliak. Sám si dožiľ dobrého jedla i pitia, ale svojmu služobníctvu dal horkoťačko suchú kôrku chleba.

Raz v noci zabúchal ktorísi lakomcovia na oblok.

„Otvor! Cheem ta obdarovať.“

„Obdarovať?“ začudoval sa lakomý sedliak a rýchlo otvoril oblok. V tom skočil do izby malý zlatý mužik. Cez plece mal prehodené vrece plné zlatých dukátov. Hodil ho na stôl a vraví:

„Rozdeľ to spravodivo medzi svojich sluhov. Ale daj pozor. Ak si niečo necháš pre seba, bude s tebou zle!“

A len čo to povedal, už bol preč.

Sedliak vysypal dukaty na stôl a začal sa v nich žiadostivo prehrabávať. Pritom si myšel: Nikto nedostane ani toľko, čo by sa mu vošlo za nechet. Ešteže čo, rozdával zlato žobrači. Potom všetky dukaty vysypal nazad do vreca a siel sa pozrieť, či už sluhovia povstávali.

MIROSLAV PETROVSKÝ

Potrestaný lakomec

„Hej, žobráci!“ kričal na nich. „Jest by ste jedli, ale robiť nie, čo? Už aj nech ste na poli!“

Pravdaže o dukátoch nepovedal ani slova a vrece schoval do komory.

Vtom sa pred ním opäť zjavil zlatý mužik.

„Sklamal si ma,“ povedal mrznutý. „Musím ta potresat.“ Sedliak schytal palicu a chcel zlatého mužika vyhnúť z domu, lenže toho nikde. Nuž sa pobral von, že ho pohľada na dvore, a tam div že nespadol z nôh: pes mal hasiaciu hlavu, mačka hadie telo, na streche namiesto holubov sedia okridlené zajace, v chlieve chrochtajú bravky s konskou hlavou, z kozy je veľká rohatá sliepka.

Zatmeľo sa sedliakovi v očiach, chytil sa za hlavu. Lenže beda! Za ušami si nahmatal rohy. Vtedy mu zišlo na myšel vrece s dukátkami. Nuž beži do komory. Ale kde tam zlato! Namiesto dukátov je vo vreci samé suché listie.

Zabedákal sedliak nad svojim osudem a podľahol rieke, že sa utopí.

Vtom mu skríži cestu zlatý mužik. „Nerob to,“ vraví lakomcoví, „ale vráť sa domov a všetko, čo máš, rozdaj chudobným. Za to ti zavbam rohov, i tvoje zvieratá budú ako prv.“

Počúvol sedliak zlatého mužika. Vrátil sa domov a všetko, čo mal, rozdal chudobným. V tej chvíli bol bez rohov a aj zvieratá boli také, aké majú byť.

Lenže prešiel deň a lakomca začalo mrziet, že poslúchol zlatého mužika. A tak, čo daroval, pobral si zas späť. No len čo to urobil, zmenil sa na tučného brava, rozbehol sa do chlieva a tam je vari ešte dodnes.

Preložila: VIERA LORENCOVÁ

VESELO SO ŽIVOTOM

— Jožko, čo to gumuješ?

— Súdruh učiteľ, ved' ste mi povedali, aby som si tú pátku opravil.

* * *

— Do mora sa vlivia veľa veľkých riek. Kam sa podeje prebytočná voda?

— Vypijú ju ryby, prosím.

* * *

— Jurko, prečo sú ryby nemé?

— A ty vieš rozprávať, keď máš plné ústa vody?

— Koľko ráz si nahneval mamičku za ten týždeň, čo som nebol doma, Jožko?

— Ved' ja viem počítať iba do desať, otecko!

* * *

— Ako si dnes spal?

— Dobre, mamička.

— A čo si videl vo sne?

— Nič. Ja spím so zatvorenými očami!

* * *

— Deti, iste ste počuli, že zem sa krúti okolo slnka.

— A čo robí v noci, keď slnko nesvetí?

* * *

— Prečo pláčeš, Petrik? Nechuti ti zemiaková polievka?

— Chutí, ale mama mi kázala zjesť celý tanier!

— No a?

— Ja taniere neviem jest!

ELENA ČEPČEKOVÁ

ŠUMÍ HORA

Šumí hora svoju starú pieseň.
Žblinkne riava, zatrepoce vták...
Ako vtedy, v tú pamätnú jeseň,
celkom tak.

Len zemlanku dažde premočili,
plesňou páchne opustený kút,
sta by ludia, čo tu vtedy žili,
nazhrnali do nej čierne rmut.

Len chodníček kríčim poprastal,
tajný chodník krvou kropený.
Pred tridsiatimi tu rokmi zastal
prvý junák guľkou trafený.

Tridsať rokov vetry horou dujú,
tridsať rokov zmýva stopy dážď,
pamäťou však dodnes presakujú
strašné chvíle poroby a vrážd.

Tridsať rokov...
Večer krídla skladá...
V údoli sa skončil ťažký boj.
Skryla hora tých, čo mala rada,
v čiernom plášti ako poklad svoj.
Partizánsku dumnu pieseň spriada,
hrdé čelo k hviezdam vypína.
Skryla hora tých, čo mala rada...
(úryvok)

ČO JE TO?

Ovečky sa popásajú,
ale mliečko nedávajú.
Co je to?

(ydzeivH)

Co za čudo letelo,
že pole tak sčernelo?
Co je to?

(hulP)

Len sa túla, prechádza,
do chalupy

nevchádza.
Co je to?

(anárB)

Nás nebolo — ono bolo.
Nás nebude — ono bude.
Má ho i pes,
čo spí v búde.
Co je to?

(oneM)

Polia sú
sklenené,
medze sú
drevené.
Co je to?

(onkO)

Z KLENOTNICE L'UDOVEJ HUDBY

Ej, oráč, oráč, nedobre seješ,
Zasial si žitko, zišiel ti oves.

Zasial si oves, zišla pšenička;
čože je lepšie, ako ženička.

Ej, hora, hora, zelená horá;
ktože ma do tej horičky volá?

Volá ma, volá frajerka moja,
že mi napasie vranného koňa.

([Redakcia, 1881])

Ej, o - ráč, o - ráč, ne - dob - re se - ješ,
za - sial si žit - ko, zi - šiel li o - ves-

KOUZELNÁ KOŠILE

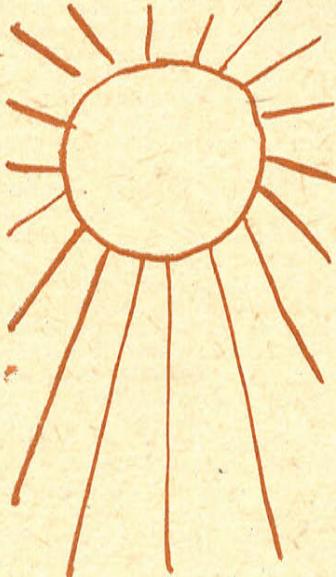
Byl jednou jeden kráľ, a ten měl syna, kterého velmi miloval. Miloval ho tím více, že princ byl už od dětí stonavý, smutný a popleďlý. Na královském dvoře se střídali nejučenější lékaři s věhlasnými zaříkávači, ale žádný nešokával mladému princovi pomocí. Až jednou se donesla králi zvěst o moudrému poustevníkovi, který prý zná lék na každou nemoc. Ihned pro něj poslali a přivedli ho na hrad. Poustevník pohlédl prince do očí, a pak řekl: „Princ se uzdraví jen tehdy, když oblékne košili spokojeného člověka.“ Král se zaradoval, že pomoc je tak snadná, a hned poslal své služebníky, aby takovou košili přinesli. Králově poslové projížděli zemí křížem krážem, vyptávali se bohatých i chudých, ale věřte nebo nevěřte, spokojen-

ného člověka nenašli. Jednomu něco chybělo, jinému přebývalo, každičkého něco trápilo. Poslové se vracejí domů s neposečenými lukami, kde kromě zvěře a ptáků neviděli živou duši. Tu z čista jasna stanuli před ubohou chaloupkou, kde na pařezu odpotíval člověk. Ptali se ho, co tu dělá v takové samotě, proč nežije mezi lidmi. On jim ale veselé odpověděl, že je náramně spokojen. „Tebe hledáme,“ vykřikli poslové jedním hlasem. A hned mu nabízeli mnoho peněz za jedinou jeho košili. Ten spokojený člověk by však tak chudý, že vůbec žádnou košili neměl. A tak ubohý princ musel stonat dál, a jestli neumřel, stůně dodnes.

PAVEL ČERNÝ

JITKA NOVOHRADSKÁ

SLunce

Barví trávu.

Zvedá hlavu slunečnici.

Na pšenici stříká zlato.

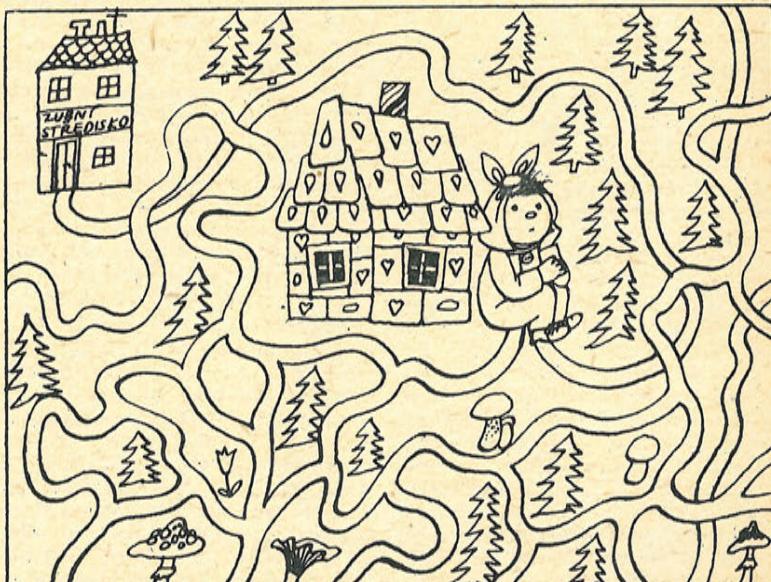
Suší bláto.

Kreslí stíny.
To je dřiny!
Večer

hlava znavená celá zčervená.

KRESBA PRE VÁS

Janička boli zub. Pomôžte mu nájsť cestu k zubačovi. Obrázok si pekne vymalujte a pošlite do redakcie. Na autorov najkrajšie vymalovaných obrázkov čakajú pekné slovenské knihy. Názabudnite uviesť svoj vek a presnú adresu.

Na letné horúčavy vám, milé čitateľky, odporúčame tento pulóvrik s bavlnenej priadze. Ak nemáme bavlenú priadzu, môžeme pulóvrik vyhotoviť aj s umelého vlákna.

Tieto slušivé letné šaty odporúčame mladým, štíhlym ženám. Sú široké, v pásse mierne naberané s dvoma všítymi vreckami a pomerne dlhé. Môžeme ich nosiť s bielym, hladkým, ale aj háčkovaným golierikom, alebo bez neho.

Dievčatká sa rady pekne obliekajú. Tieto tri modely každá šikovná mamička ušije sama doma. Všimnite si veľké biele golieriky, ktoré môžeme využiť nielen pre slávnostné príležitosti, ale aj k školským šatôčkam. Na našom obrázku modelky majú biele plátené golieriky s anglickým vyšívaniom, ale samozrejme môžu byť aj pletené, háčkované alebo iba z hladkej bielej látky. Šatôčky môžeme dievčatkám obliekať aj bez golierikov.

LEKARZ
WETERYNARIU

OSPA PROSIĄT

Pierwszym objawem choroby są: ogólnie osłabienie, niechęć do jedzenia oraz podwyższenie temperatury ciała do 41°C. Na skórze w tych miejscach, gdzie nie ma włosów lub są one rzadkie, jak podstawa uszu, wewnętrzna strona ud, podbrusze i ryc, a w nielicznych przypadkach wszędzie, występują niewielkie różowe guzki, które zmieniają się w pęcherzyki wielkości grotu. Pęcherzyki te wypełnione są z początku przezroczystą ciecza, która z czasem robi się mietna, a w końcu zmienia się w ropę. Po środku pęcherzyka jest małe wgniecenie. Po 3–5 dniach pęcherzyki przysychają, a na ich miejscu powstają strupki koloru brązowego, które po tygodniu odpadają. U złe utrzymanych świń

podobne pęcherzyki mogą występować na błonie śluzowej jamy ustnej oraz oczu. W tych wypadkach zwierzęta chorują bardzo ciężko. Czasem trudno rozpoznać ospę u prosiąt, gdyż pierwsze oznaki są objawem także innych chorób zaraźliwych jak na przykład pomoru. Po zauważeniu pierwszych objawów trzeba oddzielić sztuki zdrowe od chorych. Chorze świnie należy obmywać słabym roztworem nadmanganianem potasu oraz umieścić je w czystym odkażonym chlewie. Chlewy należy dokładnie oczyścić i odkażać co 10 dni, aż do przygaśnięcia choroby.

ZANOKCICA OWIEC

Zanokcicę wywołuje zarazek, który dostaje się do ran, otarów skóry na koronce, piętach lub w szparze międzyracicznej. Choroba występuje wiosną, jesienią w okresie deszczów i ponadto wszędzie tam, gdzie są podmokłe pastwiska. Podmokłe pastwiska i mokra ściółka powodują rozmiękanie rogu racice i skóry koñczyn, wskutek czego łatwiej powstają uszkodzenia, przez które wnikają zarazki. Nieprawidłowe ścieranie racie także jest przy-

czyną powstawania szczelin i pęknień, przez które dostają się zarazki. Chorze zwierzęta kuleją. Opierają się często na pęcinach, czasem podczas jedzenia klęczą. W okolicy koronki, piętek, w szparze międzyracicznej skóra jest zaczerwieniona, obrzeżona i bolesna. Przy ucisku wydzielają się w okolicy koronki cuchnaca ropa. Wkrótce skóra w tych miejscach obumiera i odpada. Czasem schorzenie może objąć ścięgno i stawy. Owce często obliżują chore racice, swuktek tego schorzenia przenosi się i rozwija również w jamie ustnej powodując wypadanie zębów a nawet schorzenia narządów wewnętrznych – żołądka, wątroby lub płuc. Chorze zwierzęta mają podwyższoną temperaturę, nie mogą chodzić, dużo leżą, tracą apetyt i szybko chudną, zmniejsza się przy tym ich wydajność mleczna. Chorze racice nieleczone mogą w efekcie zupełnie zejść. Chorze sztuki należą umieszczone w osobnym pomieszczeniu, racice dokładnie oczyścić i usunąć przy tym obumarle, odstające i zaschnięte części. Wszystkie usunięte części muszą być starannie zebrane i spalone, gdyż

zawierają duże ilości zarazków. Poza tym codziennie należy robić kąpieli racic w cieplym roztworze kreoliny (1–2 łyżki stołowe na 1 litr wody). Po kąpieli powinno się nałożyć opatrunki, owinać kończynę watą i bandażem oraz czystym grubym płótnem. Owrzodzenie racic obmywa się także roztworem nadmanganianu potasowego i osusza dokładnie. Trzeba pamiętać, że oczyszczaniem i odkażaniem racic nie wyleczy się ich, jeżeli jednocześnie nie odkaż się pomieszczeń w których przebywały chorze zwierzęta. Trzeba wywieść na wóz i ułożyć go w przyzmy z owczarni co najmniej 20 centymetrową warstwą ziemi i nasyać świeżej, dokładnie oczyścić całe pomieszczenie i odkaż je roztworem sody żrącej. W zapobieganiu co pewien czas należy robić przegląd zwierząt, obcinając im przerośnięte racice, a ranki i otarcia skóry jodynować. Owce najlepiej paść na suchych pastwiskach, odkażać co 1–3 miesiące ich pomieszczenie i często zmieniać ściółkę. Świeże sprawdzonym sztukom dokładnie należy sprawdzać stan nóg.

H. MĄCZKA

PRAWNIK

ZASIŁKI RODZINNE NA DZIECI ROLNIKÓW INDYWIDUALNYCH

Z dniem 1 lipca br. weszły w życie przepisy rozporządzenia Rady rolników indywidualnych (Dz. U. Nr. 21, poz. 109).

KOMU PRZYSŁUGUJE ZASIŁEK RODZINNY NA DZIECI?

Zasiłek może otrzymać rolnik oraz jego domownik, jeżeli są objęci ubezpieczeniem społecznym rolników indywidualnych, gdy:

- 1) nie są uprawnieni do pobierania zasiłków lub dodatków rodzinnych z innych tytułów,
- 2) osiągają niskie dochody w przeliczeniu na jednego członka rodziny.

CO NALEŻY ROZUMIEĆ PRZEZ NISKIE DOCHODY?

Za niskie dochody w przeliczeniu na jednego członka rodziny uważa się dochody roczne nie przekraczające 100% przeciętnego dochodu z pracy w rolnictwie nieuspolecznionym z 1 na przeliczeniowym. Wysokość przeciętnego dochodu ogłasza corocznie Minister Płacy Pracy i Spraw Socjalnych do dnia 30 czerwca każdego roku, na podstawie danych statystycznych.

NA JAKIE DZIECKO PRZYSŁUGUJE ZASIŁEK RODZINNY?

Zasiłek przysznaje się na dziecko:

- 1) jeżeli nie ukończyło 16 lat życia. Gdy jednak uczy się w

szkole lub na kursie kwalifikacyjnym, przysposobienia bądź doskonalenia zawodowego, trwającym co najmniej 3 miesiące – zasiłek przysługuje do czasu ukończenia nauki, lecz nie dłużej niż do ukończenia przez dziecko 25 roku życia: jeżeli ukończenie 25 lat życia przypada na ostatni rok studiów w szkole wyższej, zasiłek przysługuje do ukończenia tego roku studiów;

- 2) bez względu na wiek, jeżeli jest inwalidą I grupy lub inwalidą II grupy, gdy inwalidztwo II grupy powstało w wieku uprawniającym do zasiłku rodzinnego, oraz jeżeli dziecko odpowiada innym warunkom uprawniającym do zasiłku rodzinnego na podstawie przepisów w sprawie zasiłków rodzinnych i pielegnacyjnych.

JAKA JEST WYSOKOŚĆ ZASIŁKU RODZINNEGO?

- Zasiłek przysznawany jest:
1. w wysokości 800 zł. miesięcznie – przy rocznym dochodzie na jednego członka rodziny nie przekraczającym 66% przeciętnego dochodu rocznego z pracy w rolnictwie nieuspolecznionym,
 2. w wysokości 600 zł. miesięcznie – przy rocznym dochodzie przekraczającym 66%.

Roczny dochód na jednego członka rodziny oblicza się przez zsumowanie dochodów wszystkich członków rodziny rolnika lub domownika, pozostających we wspólnym gospodarstwie domowym.

KTO PRZYSZNIAJE ZASIŁEK RODZINNY?

Zasiłek przysznaje terenowy organ administracji państowej o właściwości szczególnej do spraw socjalnych stopnia podstawowego (np. naczelnik gminy) wydając w tej sprawie decyzję ad-

ministracyjną. Zasiłek ten może być przyznany z urzędu albo na wniosek rolnika lub domownika.

Organ administracji może też przyznać ze względu na stan zdrowia dziecka zasiłek wyższy niż 800 zł lub 600 zł, nie więcej jednak niż o 100%. Zasiłek taki przyznawany jest na podstawie zaświadczenia wydanego przez zakład społeczny służby zdrowia i może być przyznany po uprzednim zaopiniowaniu przez właściwą radę sołecką.

Zasiłek przysznaje się na okres roku i wynosi miesięcznie z doli.

KREDYTY DLA MŁODYCH MAŁŻEŃSTW

Z dniem 1 lipca br. zmieniły się również przepisy dotyczące zasad udzielania kredytów na zagospodarowanie dla młodych małżeństw i osób samotnie wychowujących dzieci. Obecnie kredyt ten może być udzielony jeden raz w kwocie do 200.000 zł. (poprzednio do 150.000 zł.)

Problematykę tę reguluje rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 września 1984 r. w sprawie ogólnych zasad udzielania kredytów na zagospodarowanie dla młodych małżeństw i osób samotnie wychowujących dzieci oraz pomocy w sprawie tych kredytów (Dz. U. Nr. 44, poz. 233, z 1985 r. Nr. 17, poz. 71 i z 1986 r. Nr. 21, poz. 111). Niżej zapoznamy czytelników z podstawowymi zasadami przyznawania tego kredytu.

KOMU PRZYSŁUGUJE KREDYT NA ZAGOSPODAROWANIE?

Kredyt taki mogą otrzymać:

- 1) młode małżeństwa, w których żaden z małżonków nie przekroczył 35 roku życia, oboje małżonkowie pracują lub studiuje albo jeden pracuje lub studiuje, a drugi wychowuje

dzieci — w okresie 3 lat od daty otrzymania pierwszego samodzielnego mieszkania;

- 2) osobom, które nie pozostają w związku małżeńskim i wychowują samotnie dzieci własne, przysposobione lub przyjęte na wychowanie w rodzinie zastępczej, pod warunkiem, że osoby te nie przekroczyły 35 roku życia.

Przez samodzielne mieszkanie rozumie się samodzielny lokal mieszkalny, jak też jego część obejmująca co najmniej 1 pokój o powierzchni nie mniejszej niż 10 m², jeżeli jest ona odrębnym przedmiotem najmu.

NA JAKIE CELE MOŻNA WYKORZYSTAĆ KREDYT I JAKI JEST OKRES JEGO SPŁATY?

Kredyt może być wykorzystywany na zakup artykułów przemysłowych i usług. Okres jego spłaty nie może przekroczyć 5 lat. Z podwyższonego do 200.000 zł. kredytu mogą korzystać osoby, które zawrą umowę o kredyt od dnia 1 lipca br.

CZY MOŻNA KORZYSTAĆ Z POMOCY W SPŁACIE KREDYTU?

Uspołecznione zakłady przy mogą udzielać swoim pracownikom pomocy w spłacie kredytu. Pomoc taka może zostać udzielona pracownikowi, który przepracował w tym zakładzie co najmniej 3 lata, wykonując nienagannie swoje obowiązki oraz jeżeli uzasadnia to jego sytuacja materialna.

W. MOLITORIS

ODPOWEĐ:

DEVÁTE ČÍSLO — např. 48; dvojnásobek součinu obou horních čísel.

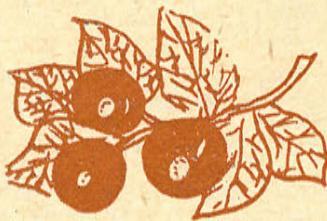
MÁŠ POSTREH — gombík, klobúk

ZAVÁRAME A NAKLADAME

ČUČORIEDKOVÝ SIRUP

1 kg čučoriedok, 1 kg kryštálového cukru.

Odkôstkované a umyté čučoriedky vložíme do väčšieho pohára a jednotlivé vrstvy zasypeme kryštálovým cukrom. Pohár uzavrieme a odložíme na 2 mesiace, pokiaľ je to možné na slnečné miesto. Čučoriedky potom pretrieme cez čisté plátno a šťavu nalejeme do čistých vyvarených fliaš.

ČUČORIEDKY V CUKRE

1 kg čučoriedok, 700 g kryštálového cukru, liter vody.

Cučoriedky odstopkujeme a dobre umyjeme pod tečúcou studenou vodou. Z cukru a vody uvaríme sirup, do ktorého vysypeme ovocie a pri bode varu varíme 5 minút. Ovocie vyberieme na misu, šťavu varíme ďalej a postupne zberáme penu, kym sa nezačne tvoriť rôsol. Potom do sirupu znova vysypeme čučoriedky a povaríme ďalej 5 minút. Zavareninu plníme do menších pohárikov, uzavrieme viečkom a odložíme na tmavé a chladné miesto.

BROSKÝNOVÝ DŽEM S VANILKOU

1.750 kg broskýň, 750 g kryštálového cukru, 2 kúsky vanilky.

Odkôstkované a olúpané broskyne pokrýjame na menšie kúsky, ktoré vložíme do hrnca, zasypeme cukrom a pridáme vanilkou (previazané nitkou). Varíme na slabšom plameni za stáleho miešania asi 20 minút. Potom vyberieme naberačkou ovocie a šťavu ešte varíme za stáleho miešania až dostane farbu skramelizovaného cukru. Vanilkou vyberieme, pridáme broskyne a necháme ďalej prejsť bodom varu. Potom džem nalejeme do menších pohárov, uzavrieme viečkom a odložíme na chladné a tmavé miesto.

REBARBORA VO VLASTNEJ ŠTAVE

Dobre očistenú rebarboru umyjeme pod tečúcou studenou vodou a pokrýjame na menšie kúsky. Vložíme do hrnca s vriacou vodou, odložíme z kuchyne a necháme chvíľu stáť. Potom odkvapkané kúsky uložíme do čistých pohárov, posypeme kryštálovým cukrom (na litrový pohár

potrebujeme 25 g cukru), dobre uzavrieme viečkom a sterilizujeme 30 minút pri teplote 85°C.

JABLKOVA ZMES NA KOLÁCE

Umyté jablká postrúhamo na strúhadle a natlačíme ich do umytych pohárov, uzavrieme viečkom a sterilizujeme 30 minút pri teplote 80°C. Rovnako môžeme sterilizovať aj slivky, z ktorých v zimnom období upiecime slivkový koláč alebo štrúdlu. Odkôstkované slivky naukládame do pohárov a na vrch nalejeme kávovú lyžičku rumu. Pohár uzavrieme a sterilizujeme podobne ako jablká. Taktô sterilizované ovocie je vhodné najmä pre diabetikov. Ak chceme, môžeme jablká a slivky sterilizovať s cukrom — jednotlivé vrstvy posypeme kryštálovým cukrom.

KOMPÓT Z ČIERNYCH RÍBEZLÍ

Cierne ríbezle dobre umyjeme, odstopkujeme a nasypeme do pohárov a zalejeme teplým sirupom — na liter vody potrebujeme 500 g kryštálového cukru. Poháre dobre uzavrieme viečkom a sterilizujeme 20 minút pri teplote 85°C.

MARHUEOVÁ ZAVARANINA

1 kg marhuli, 300 g cukru.

Zrelé marhule vykôstkujeme a s malým množstvom vody rozvárimo. Potom prelisujeme ďalej horúce marhule cez sito a najskôr ich varíme bez cukru, za stáleho miešania, a potom s cukrom tak dlho, až kvapka na tanier ostane gulatá a o chvíľu tuhne. Hotovú horúcu zavaráninu nalejeme do umytych horúcich pohárov a keď je studená uzavrieme.

PRÍPRAVA OVOČNÝCH SYROV

Na 1 kg ovocia dám 900 g cukru.

Očistené ovocie trošku podlejeme vodou a varíme tak dlho, až sa z neho štava vypari. Potom ho pretrieme cez sito, zalejeme sirupom a za stáleho miešania varíme tak dlho, až kym sa pri kvapnutí na tanier nerozteká. Potom syr nalejeme do

vodou vypláknutej chlebičkovej formy a necháme vychladnúť. Na druhý deň alebo až tretí deň vyklopíme a krájame.

Ovocné syry môžeme pripravovať z každého druhu ovocia (najlepšie sú z jablčok, dúl, rebarbory, hrušiek, broskýn, višni, ringlôt a miešaného ovocia).

JEDNODUCHÉ ZAVÁRANIE A SLIVIEK

Slivky môžeme zavárať do obyčajných pohárov. Umyté čerešne alebo slivky vložíme do vriaceho sirupu (cukor rozvarený vo vode) na 10–15 minút. Nevaríme sprudka, aby ovocie nepopukalo. Vyberieme ich sitom alebo dierkovanou vařechou, dám do čistého pohára a zalejeme vriacim sirupom, v ktorom sme varili ovocie. Pohár ihneď uzavrieme. Obložíme ich teplou flanelovou látkou a dobré prikryté necháme úplne vychladnúť. Pri tomto spôsobe zavárania používame väčšie množstvo cukru (na 1 liter vody až 800 g cukru).

CIBULKY V OCTE

Rozpočet: na 1 kg cibule asi 3/4 l octa, súl, 5 zrnek pepře, bobkový list, 1/4 kávové lžičky hořčicového seménka.

Perlové cibulky nebo šalotky oloupáme, vložíme je do osolené vody a povaříme. Potom vodu slijeme, na cibulky nalijeme dobrý vinný oct a opět povaříme. Cibulky složíme do sklenice, do octa zamícháme několik celých zrnek pepře, bobkový list, hořčicové seménko a vše nalijeme na cibulky. Studené povážeme pergaménovým papírem a uložíme ve studene.

RAJSKÁ JABLÍČKA V OCTE

Cervená, tvrdá, nepomačkaná jablíčka opereme, složíme do láhve, zalijeme převařeným, vychladlým vinným octem s několika zrny pepře, nového koření a bobkovým listem. Láhev povážeme pergamenem a uložíme ve studene. Taktéž můžeme urovnávanou jablíčka zalít syrovým ostrým bílým octem a pak zavázat sklenice uschovat.

OKURKY V OCTE

Rozpočet: 5 l láhev — 3 kg malých okurek, 2 l octa, 2–3 dubove listy, 15 zrnek pepře, kopr, 10 višňových listov, 4 listy z vína, súl, lžice estragonového octa, 5 hořčičných semének, křen.

Nakládačky máčíme 24 hodiny v tvrdé studene vodě. Narovnáme

do lahví, pri čomž je prokládáme opranými listy višňovými a vinnými a koprem. Aby okurky zůstaly tvrdé, můžeme přidat 2–3 listy dubové. Zalijeme vinným octem. Oct se dříve svaří se solí, pepřem a novým kořením (vecelku). Do studeného octa přidáme několik hořčičných semének a několik lžic estragonového octa. Okurky, se kterými se nesmí hýbat, zůstanou dva dny v teple (v kuchyni) a pak se přenesou do chladnejší místnosti. Do dnu dnu jsou uleželé. Okurky uchované v chladu vydrží velmi dlouho.

Takto uleželé okurky můžeme přendat do láhve, oct převářit, pročezený nalít na okurky, přidat 3 kolečka křenu a 15 zrnek celého pepře, 20 zrnek hořčičných semének, láhev povážat a uschovat ve studenu.

FAZOLKOVÝ SALÁT

Očistěné, omyté fazolové lusky pokrájíme na kosočtverce a uvaříme v trochu osolené vodě. Po odcezení je promicháme s nakrájenou cibulí a dáme do čistých láhví, které dolejeme rozředěným octem. Oct ředíme vodou z fazolky. Lahve povážeme a dáme do vodní lázně vařit asi na 15 minut.

NALOŽENÁ ČERVENÁ ŘÍPA K MASU

Rozpočet: na 1 kg řipy asi 1/2 l vinného octa, lžička soli, 3 lžice šťavy z řipy, 6 dkg křenu, 1/2 lžičky fenyklu nebo anýzu, 1/2 dkg cukru. Oct připravíme podle chuti.

Dobře vypranou červenou řípu uvaříme v páře nebo ve slané vodě do měkké. Pak ji vložíme do studené vody a oloupáme. Oloupanou nakrájíme zeleninovým vroubkovaným nožem na tenké listky, které rovnáme do kamenného nebo porcelánového hrnce, prokládáme očistěným, na listky nakrájeným křenem a zalijeme studeným octem, který jsme povařili s trohou šťavy z řipy, cukrem, solí a fenyklem. Řípa musí být potopena. Potom ji dáme dobře přikrytou do studené; za 3–4 dny se může jíst.

NALOŽENÝ CELER

Rozpočet: na 4 celeru 1/4 l bílého octa, 1/8 l vody, 2 dkg cukru, sůl.

Očistěné celeru vložíme do studené vody s octem a solí a ovaříme do měkké. Pak je necháme ve studené vodě vychladnout a nakrájíme vroubkovaným nožem na plátky, které klademe zatím do vody s citronovou šťavou. Pak narovnáme vrstvu celeru do čisté láhvě, zalijeme jej octem vařeným s cukrem a solí, dáme opět vrstvu celeru, pak oct a tak pokračujeme, až je láhev plná. Celer proto vrstvenatě záliváme, aby nevznikly vzduchové prostory. Pak zavážeme sklenici pergaménovým papírem nebo složíme celer do patentních láhví, uzavřeme víčkem a sterilizujeme při 100°C půl hodiny.

MILAN LECHAN

SENTENCIE

Aký otec — také rodinné prírávky.

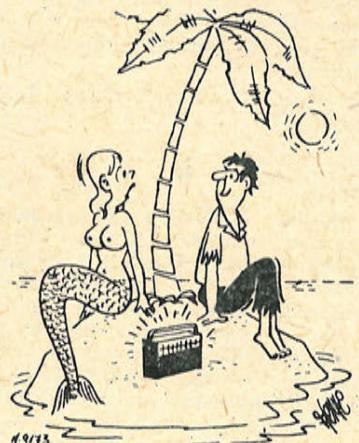
Vzal by som rozum do hrsti, ale mám stále plné ruky práce.

Prešiel som mu cez rozum. Autom.

V prírode si každý príde na svoje. Niekoľko aj na cudzie.

Ked' nevezmeš úplatok, nepokladajú ťa za odborníka.

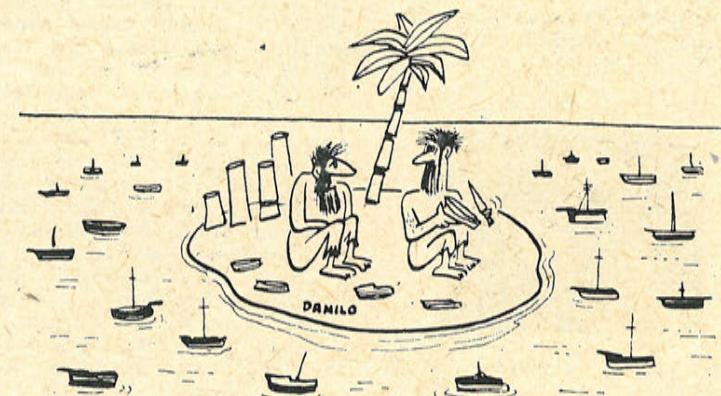
Viete, že objav cestovného poriadku zavinil, že naše vlaky meškajú presne?

... a to recept na dnešný deň: rybacia polievka!

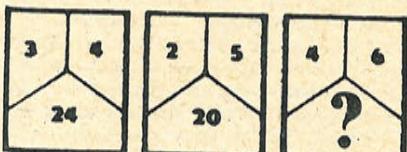
Jeden väzeň vraví druhému:
— A neboj sa, že za tých päť rokov, čo tu budeš sedieť, utečie ti žena?

— To sa vôbec nebojím. Po prvej, moja žena je poriadna, po druhé ma miluje a po tretie sedí tiež.

Nemysliš, že lepšie je spraviť jednú loď, ale veľkú.

DOKÁŽEŠ TO?

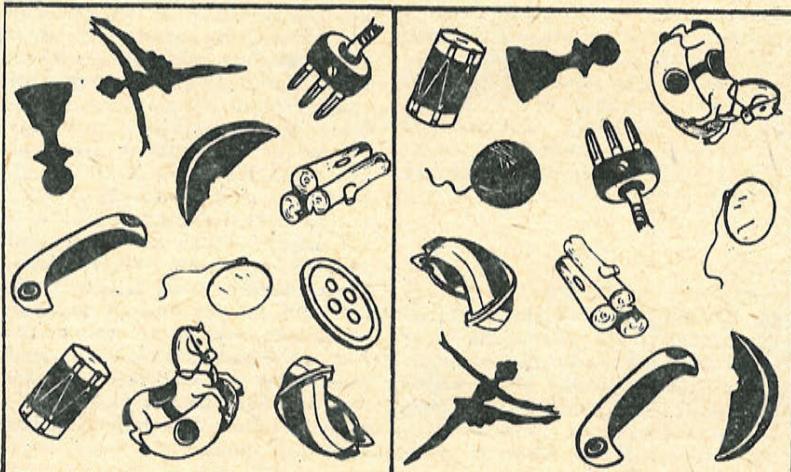

DEVÁTÉ ČÍSLO

V každé trojici čísel vznikne dolní z horních dvou užitím stejného početného vzťahu. Ten je nutno objeviť a nahradiť „?“ správnym číslom.

MÁS POSTREH?

Vieš sa dobre divať? Ked' áno, tak zistíš, že medzi jedenásťmi predmetmi v každej sústave je vždy jeden, ktorý sa neopakuje v druhej sústave. Vieš, ktoré sú to predmety?
(Odpoveď na str. 28)

MENO VEŠTÍ

STANISLAVA — živá, pohybli-
vá, s bujnou a bohatou predsta-
vivosťou je vždy plná najrôz-
nejších zaujímavých a praktic-
kých nápadov. Je to veľmi dob-
rý a obetavý človek, ktorého ľudia nie vždy hodnotia správne, keď
jej pripisujú, že je laková, závisťivá, a strká nos do všetkého. Zná-
mi a priatelia ju majú rádi pre jej duševnú pohodu, humor, úprim-
ný smiech a priateľský vzťah k celému svetu. Má umelčiske a hu-
manistické schopnosti. Dobré varí, ale nerada sa zaobrá vlastnou domácnosťou a preto často navštěvuje známych a priateľov. Život ju od najmladších rokov nešetri. Obvykle pochádza z mnohotietnej roľ-
níckej alebo remeselnickej rodiny, ktorej sa nevodi najlepšie a pre-
to sa zavčas zoznamuje s ťažkosťami života. V škole nemáva mi-
moriadne ťažkosti. Vydať sa dočasne a to skôr z rozumu, ako z lásky a jej manželstvo trvá pomerne krátko. Potom musí sama
vychovávať svoje deti. Najčastejšie máva dve dcéry, zriedkavejšie jedináčika. Stanislava vie zarobiť, ale domácnosť venuje málo času.
Rada sa zabáva a vie zabaviť aj spoločnosť, ktorej predvádzia svoje
umelecké a spevácke schopnosti. K najčastejším chorobám, na ktoré
onemocnenie, patria choroby krvného obchu a reumatizmus. Dožívá
sa vysokého veku, hoci osud nie je k nej priateľský do posledných
dní jej života.

TADMÍR

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my ne-
věříme, ale co to škodí podívat
se občas do snáře. Je to přece
jen zábava, a co když se vám
dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se

vám o:

Klobouku novém — čest a uznání; starém nevhledném — strá-
dání; větrem uneseném — ujde ti zisk; vyčistěném — vinou jiných
utrpiš škodu; nasazeném — máš před sebou cestu; ztraceném —
nevole mimo rodinu; vlastním na cizí hlavě — jsi ovládán.

Kluzišti — tvé poměry jsou nejisté.

Knize — čest a moučrost; koupené — dozvíš se novinky; darem
obržené — přijemná zpráva; vázané — tvůj blahobyt se zvyšuje;
hořící — ztratíš přátele.

Koňském ocase — vyznamenání.

Konich kovaných — obdržíš vysoké postavení; černých — smu-
tek; bílých — radost a štěstí; mrtvých — musíš těžce bojovat o svůj
chléb; hubených — tvému postupu se staví v cestu překážky; zkro-
cených — rychle uděláš štěstí; pěkně sedlaných — seznámiš se
s vysokou osobou.

Kontrolních hodinách — jsi obklopen vyzvědači.

Košíli oblékané — zůstaneš uchráněn nepřijemností; svlékané —
oceníš přednost blízké osoby; roztrhané — ztröskaň naděje; šité —
štěstí v lásku; prané — domácí štěstí; špinavé — chraň svoji čest.

Koudeli — budeš mít co dělat s hrubým hlupcem.

Krádeži — ztraceny majetek znova nabudeš.

Kravském mléku — tvoje zdraví podlehá změnám.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złota Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krystekowá, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alżbeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wilejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiačnik, Jozef Grigľák, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkowá, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Lídia Mšalová, František Paciga, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumerata na kraj przyjmuje Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 30 zł, rocznie 120 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumerata za zlecenie wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50%, dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 389.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 3.07.1986, podpisano do druku 13.08.1986.

WALLIS SIMPSONOVÁ, kňažná Windsoru umrela vo svojom sídle pri Paríži vo veku 89 rokov. Pre ňu pred 50. rokmi vypukol spoločenský škandál, uznaný za najväčší v dejinách britskej monarchie. Aby si ju mohol vziať za manželku, zriekol sa kráľ Eduard VIII. v roku 1936 po 325 dňoch vládnutia koruny. Totiž královský dvor a väčšina spoločnosti boli kategoricky proti zámerom kráľa, vziať si ženu — strach a hrôza — dvojnásobne rozvedenú, meštianskeho stavu. Wallis a Eduard navždy opustili Anglicko a usídlili sa vo Francúzsku. Ich štastné manželstvo trvalo 35 rokov, do smrti Eduarda v roku 1972.

DVE TONY ZÁBAVY... Tieto dve počerné ženy sa volajú Izora Armsteadová a Marta Washová. Pochádzajú z New Yorku a založili skupinu The Weather Girls. Sprvotí vystupovali ako Two Tons of Fun — Dve tony zábavy. Nevážia sice práve dve tony, ale ich spoločná hmotnosť značne prevyšuje 200 kilogramov. Od kedy sa ich pieseň It's Raining Man s refénom Hi, we are the weather girls stala hitom, nazývajú sa jednoducho Weather Girls. Podľa ich slov ľahko pracujú, no na rozdiel od iných hviezd populárnej hudby nemusia sa obávať o linu.

ZENY Z DOVOZU. Podľa zákonov islamu veno neprináša do manželstva žena, ale muž. Veno sa po svadbe stáva majetkom ženy, ktorá ním môže disponovať, ak ju muž opustí. Táto obyčaj sa príne dodržiava v arabských krajinách, ležiacich v oblasti Perzského zálivu. Sú to bohaté krajininy, preto aj veno, ktoré snúbenica a jej rodina žiadajú, býva vysoké. K tomu ešte treba prirátať svadobný dar od ženicha — zlato a šperky. Nemožno sa preto čudovať, že sporovlivejší obyvatelia Spojených arabských emirátov si namiesto drahých miestnych dievčat vyberajú za snúbenice dievčatá z chudobnejších moslimských krajín.

V priebehu niekoľkých posledných rokov bola v krajine každá druhá nevesta „ženou z dovozu“. Vyvolalo to znepokojenie medzi oficiálnymi kruhmi, ktoré uvažujú o zavedení nových predpisov, zakazujúcich uzaváranie manželstiev s cudzinkami.

FILMOVÁ DCERA. To je veľká čest, byt dcerou Sofie Lorenové! Samozrejme jen na filmovom plátni, ve skutečnosti má hviezdu dva syny. Filmovú dcerou Sofie Lorenové je Nadine Beluhanová, päťadväčiatka he-

rečka pochádzajúca z Jugoslávie a žijúca v Mnichově. Je členkou jedného z tamních divadel, ale dosud nebyla priali známa. Hezké dívky podobné Sofii Lorenové si všimli americký filmový producent. Nabídl jí roli ve filmu se Sofií Lorenovou, natáčaném v Hollywoodu. Zahraje v ném její dcera. Hviezda je prý se svou filmovou dcerou veľmi spojena. Natáčení se ovšem začalo teprve nedávno a těžko predvidat, jak dopadne debut mladé herečky. Bleskové kariéry někdy končí stejně rychle, jako začaly. Na snímcích: Nadine Beluhanová a Sofia Lorenová.

prednedávnom vystupoval v cirkuse! Napokon cieľ, ktorý sledoval, bol veľmi štachetný. Americká organizácia spisovateľov Poets and Writers Inc. organizovala cirkusové predstavenie v nevynorskom Big Apple Circus; zisky z tohto podujatia boli určené na pomoc pre spisovateľov, ktorí sa nachádzajú v zlej materiálnej situácii. Mailer, ktorý sa rád pýší

svojou mužnosťou, osobne vystupoval v jednom čísle. Pred vystúpením dlho a vytrvale trénoval, aby mohol vystupovať ako akrobát!

Na snímke: Norman Mailer trénuje.

DORIS DAYOVÁ, okúzľujúca hrádka mnohých filmov, ktoré — ako napr. Nejdete sedmokrásky — patria ku „klasickým dielam“ komédii, má 62 rokov a už dávno prestala nakrúcať. Vraj dospela k záveru, že 100 filmov, v ktorých hrala, je úplne dosť. Je štyrikrát rozvedená, býva sama vo veľkej vile so záhradou v Carmelli v Kalifornii a venuje sa výlučne... túlavým psom. Má ich už päťdesiat! Ale prednedávnom dospela k záveru, že ich už viac nechce mať. Preto do miestnych novín dala inzerát tohto znenia: Prosím pánne, aby ste mi neprivádzali túlavé psy, ani ich nenechávali pred mojim domom! Tabuľa s takým istým nápisom je aj na ohrade vily.

Hoci Doris Dayová slúbovala, že už nikdy nebude stáť pred filmovými kamerami, klebeti sa, že prijala úlohu v televíznom seriáli, v ktorom bude hrať... asistentku zverolekára.

KED JIMMY CARTER bývalý prezident USA začal úradovať, jeho dcéra Amy bola 9-ročným dievčaťom. Otec ju rád ukazoval pri rôznych príležitostach Američanom, ktorí radi poznajú podrobnosti zo súkromného života svojich prezidentov. Potom sa o Amy prestalo rozprávať. Prednedávnom svetová tlač uverejnila priam senzačnú správu: Amy Carterová, 18-ročná študentka Brown University v Providence zatkla polícia! Nielen Amy. Spolu s ňou sa skoro sto kolegov a koledy pripojilo k protestnej akcii proti rasistike politike orgánov štátnej moci v Juhoafrickej republike. Poslednými udalostami v tejto krajine a rastúcom počtom obetí otriasení mladi ľudia okupovali budovo koncerne IBM, ktorý spolupracuje s vládou JAR. Mládež odstránila z budovy nasilu, a štrnásť z nich, medzi nimi práve Amy Carterovú zatkli. Amy presedela vo väzení iba niekoľko hodín, potom ju prepustili. Bude nadalej demonštrovať za podporu spravedlivej veci? Dôvodov protestovať je v jej krajine viac...

ROMEO A JÚLIA 86. Patterson je malým mestečkom v Kalifornii, ktorého obyvatelia pracujú predovšetkým na ovocných plantážach. Niekoľko v mestečku si nevšimol, že dve ēste deti, prežívajú svoju prvú, nevinnú lásku. Ona mala 14 rokov a volá

sa Donna Ashlocková on, o rok starší pochádzal zo španielskej rodiny a nazýval sa Filipe Sanchez. Chodili spolu do školy.

Donna bola nemocná a lekári konštatovali, že je to veľmi vážna choroba: nebezpečné zmeny na srdcovom svale. Iba transplantácia srdca jej mohla zachrániť život. Keď to počul Pino — tak ho volali doma — povedal: Keď umiem, dajte moje srdce Donne.

Nikto nebral vážne jeho slová. Ale Pino začal trپet na silné bolesti hlavy a v jeden deň omdeľ. Jeho otec chudobný oberač ovocia, nemal možnosť rychlo zavolať lekára. Skôr ako prišla pomoc, chlapec už nežil. Vtedy si Pinova matka spomenula na jeho želanie. Už nasledujúci deň Donnu previezli do Pacific Presbyterian Hospital v San Francisco a previezli tam aj chlapcovu telo. Keď uskutočnili výskum, vysvitlo, že z lekárskeho hľadiska je chlapcovu srdce ideálne pre dievča. Donne transplantovali srdce jej milovaného. O jeho smrti sa dozvedela iba v období rekovačskej. Dlhú plakala a nakoniec povedala: Aspoň mám jeho srdce. Dnes je dievčatko z Peterson zdravé a je pravdepodobné, že bude môcť normálne žiť.

Túto povest o veľkej láске uverejnila celá svetová tlač a prejavilo o ňu záujem aj Hollywood. Napisali už scénar, na základe ktorého budú natácať film Romeo a Júlia 86. Na snímke: Donna Ashlocková — už po operácii.

MALÁ RESTAURACE „Samcruí Corso“, patrící pětašedesátičetnému Claude Lavezzimu, je nejdinnejšia restaurácia v Paríži a snad i na svetle. Nejsou tu stále ceny; majitel pokaždé sám rozhoduje, kolik má zákazník zaplatiť. Výber tu ostatne není veľký, většina zákazníků dostane polievku, druhý chod, chleb a víno, bez něhož si žiadny Francouz nedovede jídlo predstavit. Hosté jsou většinou stálými návštěvníky a Claude Lavezzi výborně zná jejich finanční situaci. Mají-li malé príjmy, majitel restaurace (pôvodem Korsikán a stoupencem nezávislé Korsiky) je prosí, aby položili do zásuvky 26 franků, což je skutečně mizivá částka. Ti zámožnejší musí za stejné jídlo zaplatit příslušně větší částku. Nezaměstnaní nebo ti, kteří mají finanční potíže, tu jedí zadarmo. Claude za patnáct let vedení restaurace neziskal majetek, naopak, několikrát byl na kraji bankrotu. Nic divného: pětina zákazníků u něho ji zadarmo, a bohatých hostů nemá mnoho.